Curtea de la Argeş

Revistă de cultură

ORAŞ REGAL

Anul XIV ■ Nr. 12 (157) ■ Decembrie 2023

Bustul lui Ion Grămadă, Stroieşti, Suceava (https://ro.wikipedia.org/wiki/)

Din sumar:

Revista apare sub egida Centrului de Cultură şi Arte „George Topîrceanu”, cu sprijinul S.C. CER Cleaning Equipment SRL Curtea de Argeş şi al Asociaţiei Culturale „Curtea de Argeş”.

2024, un an pentru istorie

Gheorghe PĂUN

Pentru a estompa aparenţa… nostradamiană a titlului (deşi, cine nu e interesat de previziuni ale viitorului, cine nu-şi imaginează măcar scenarii în direcţia asta?), mă grăbesc să adaug că, în ultima vreme, fiecare an e „un an pentru istorie”, iese din rând cu ceva memorabil. Memorabil pe termen scurt, dar sentimentul este că „trăim vremuri speciale”, care au toate şansele să rămână şi pe termen lung *în carte.* De câţiva ani buni tot zic că sunt toate semnele că parcurgem un punct de inflexiune a evoluţiei umanităţii, că lucrurile trebuie şi sunt pe cale să se schimbe, structural-paradigmatic, să fie *altfel,* pentru că *aşa nu se mai poate continua.*

Umanitatea a acumulat prea multe probleme, unele grave, de fond, altele gratuite, unele inevitabil-organice, altele create mai degrabă din exces de zel decât din necesitate (vezi comicăria tristă a corectitudinii politice, cu excrescenţele genderiste, inclusiviste, progresiste, rezumate sau nu în iniţiale mereu neîndestulătoare) – dar tot probleme se cheamă. În context, nu pot să nu reamintesc spusa lui Tocqueville, cum că *excesul de justiţie socială atrage după sine un exces de frustrare socială,* dar îmi vin în minte şi alte vorbe înţelepte, unele cu semnatari celebri – Napoleon: *În faţa banului, justiţia este neputincioasă!* – altele folclorice: *banii caută tot mai mulţi bani, puterea caută tot mai multă putere.* Iar statisticile spun că un procent din populaţia lumii are în posesie 90% din banii lumii. Să admitem că numerele ca atare sunt aproximative, dar ideea rămâne – şi se poate extrapola cu destulă siguranţă: după pandemie şi după războiul din Ucraina, numărul miliardarilor a crescut şi tot creşte, probabil că deja două procente din populaţia lumii stăpânesc/vor stăpâni 95% din banii lumii… Dacă punem cele dinainte în relaţie (cauzală) şi ne mai reamintim şi că lumea e bine organizată (ONU, BRICS, UE, NATO şi câte vor mai fi fiind), ceea ce înseamnă eficienţă în principiu, dar şi vulnerabilitate în faţa influenţelor interesate, ajungem la o imagine (teoretică, dacă rămânem la acest stadiu al discuţiei – dar niciodată teoria nu trebuie ignorată-subestimată) deloc încurajatoare.

Dacă privim însă pe hartă, lucrurile devin aproape înspăimântătoare. Planeta a intrat în fibrilaţie! (Lasă că nici la nivel, să zicem, geologico-climatic nu pare chiar sănătoasă: cutremure devastatoare, taifunuri şi uragane cu recorduri de viteză, inundaţii şi incendii, încălzire globală.) Conflicte pretutindeni. Unele fierbinţi – Ucraina ţine capul de afiş de aproape doi ani, din toamnă avem un război şi în Orientul Apropiat (scriu spre finalul lui octombrie, cine ştie ce se va mai întâmpla până la tipărirea acestui text), altele „îngheţate”, dar cu şansa ca, în agitaţia generală, să-şi schimbe

starea (se vorbeşte despre Taiwan şi despre Kosovo, nu se spune nimic despre fierberea continuă din Africa, de la un capăt la celălalt, despre lumea arabă, despre cele două Corei, despre Kaliningrad). Asta, la primul nivel. La al doilea, se vorbeşte tot mai explicit despre ieşirea previzibilă a umanităţii din „pax americana”, un mod elegant de a vorbi despre „declinul Occidentului”, pentru a prelua formula lui O. Spengler, despre „ciocnirea civilizaţiilor”, formula lui S.P. Huntington, despre ascensiunea Chinei (şi Indiei), despre „regionalizarea” lumii în funcţie de religii (religiile identificând, de fapt, obiceiuri, tradiţii, cultură de adâncime, filosofie). Peste tot, *plăci tectonice,* deci *falii!* Deci potenţiale *cutremure…* Sfere de influenţă, teritorii disputate, graniţe puse în discuţie, imperii nostalgice, hegemoni răniţi (cu atât mai periculoşi), hegemoni în devenire (cu atât mai activi), ţări-pivot, ţări victime. Peste tot, interese (ca în toată istoria: resurse, sol-subsol, forţă de muncă; modern: şi pieţe de desfacere). Peste acestea, ambiţii personale, ranchiune etnice („Dacă luăm în serios Legea Talionului, ochi pentru ochi şi dinte pentru dinte, Pământul se va umple de oameni chiori şi fără dinţi” – Gandhi), calcule electorale, evenimente ce ţin de întâmplare şi, nu trebuie niciodată ignorată/subestimată, puterea prostiei.

Dincolo de toate şi mai grav decât toate acestea, o boală generală, care pe mine mă sperie şi-mi diminuează mult încrederea în viitor (~ul pe termen scurt şi mediu), căci e o boală care se autoîntreţine, greu de eradicat: *anomia!* Asta, pentru a vorbi frumos – la fel de bine, ba chiar mai expresiv, se poate spune *neruşinarea!* Abandonarea responsabilităţii, a eticii şi legalităţii chiar. Căderea în animalitate. La nivel de persoană şi la nivel suprapersonal deopotrivă. Ajungând până la organizaţiile internaţionale ale căror iniţiale le aminteam mai devreme. Dreptul şi imunitatea forţei. Dumnezeu a fost împins afară din scenă, „gura lumii” nu mai poate filtra nimic la vremea libertinajului ca scop în sine, justiţia e folosită ca ciomag în competiţia (ca să nu spun, cum se spune curent, *lupta*) politică (de la noi, până în „democraţia cea mai consolidată” de peste Atlantic), dreptul internaţional e o formulă frumoasă şi nefuncţională, instituţiile internaţionale gen ONU, UE, CEDO sunt controlate de sponsori şi de „strong guys”. Metacorporaţii le numea cineva.

(Continuare la pag. 2)

Domnul Eminescu scris-a

Toate-s vechi şi nouă toate...

Monumentul lui Mihai Eminescu de la C. de Argeş

De puţin interes e dacă, într-o discuţie teoretică, noi sau adversarul ar avea dreptate. Lucrul cel important e decăderea economică a ţării, în special a elementului românesc, o decădere care ne face a lua apărarea *Românului* de-acum doi ani în contra sa însuşi şi de-a repeta ceea ce am zis în aceste coloane. Balanţa comercială defavorabilă dovedeşte, pentru o ţară agricolă, că ea consumă mai mult decât produce.

Plusul consumaţiunii ei se acoperă prin datorii contractate în străinătate. Puţine înscrisuri se află în ţara noastră; cele mai multe titluri ale statului şi ale societăţilor de credit sunt peste hotare, în mâini străine. Am putea zice că proprietarii adevăraţi şi în perspectivă ai bunurilor ipotecate din ţară sunt detentorii străini de titluri române.

De ce însă o balanţă nefavorabilă are o însemnătate excepţională pentru o ţară agricolă?

Pentru că ţările industriale introduc materii brute, plătite ieftin, cărora prin muncă industrială le dau o valoare înzecită, încât acelaşi volum, aceeaşi greutate de materie e înzestrată, prin concursul aptitudinilor şi meşteşugului, cu calităţi ce nu le avusese înainte şi care-i sporesc utilitatea. Astfel producţiunea ţărilor industriale nu are virtual nicio margine; numai debuşeuri destule de-ar avea, ar merge evident în infinit. Din contra, producţiunea ţării agricole are margini determinate: pământul nu se poate înmulţi din cât este; productivitatea lui nu se poate spori în infinit, produsele în fine au, relativ, o valoare constantă. De-ndată ce anual se cheltuieşte mai mult peste această valoare constantă, ţara nu mai află alt mijloc de a-şi acoperi deficitul decât ipotecând însuşi capitalul cu care lucrează – pământul.

Pentru noi nu e îndoială că statul agricol, pentru ca să prospere, are nevoie de-o organizaţie mult mai simplă, mai patriarhală, mai puţin costisitoare decât statele industriale, că cel dintâi, încărcându-se cu sarcini disproporţionate cu puterea lui de producere, ajunge a-şi împinge populaţiile în mizerie, o mizerie atât de acută încât pentru dări publice se vând oameni în piaţă, precum se vindeau negrii pe ţărmurile Africii.

Dar creditul statului e sus, ni se zice. Să nu se uite cum că aveţi încă ce vinde. Mai sunt de vândut trupurile de moşii ale statului, mai e de vândut dreptul de-a le cumpăra; mai sunt de vândut încă multe din România din câte strămoşii au păstrat. Şi, dacă ne veţi întreba care e împrejurarea ce inspiră străinătăţii încredere în solvabilitatea statului român, vă vom spune asemenea care e.

Din ce în ce elementele naţionale sunt substituite prin cele străine; siguranţa că România devine un simplu nume pentru a însemna colonii din centrul Europei lângă Dunăre, siguranţa că poporul nostru nu mai e în stare de-a-şi recâştiga vreodată pământul patriei sale din mâni străine, pe această siguranţă că viitorul e al lor în această ţară, ei creditează guvernul.

Mai zilele trecute reproduseserăm în *Timpul* un articol asupra situaţiei averii funciare în România, scris fără îndoială de-un economist: *Oricine cunoaşte starea plugarului român poate spune că o mare parte din proprietăţile cedate acum optsprezece ani celor 800 000 de foşti clăcaşi sunt vândute într-un mod mai mult sau mai puţin latent... Şi să nu se creadă că lucrurile se petrec altfel cu proprietarii cei mari. Luaţi de curiozitate o plasă şi cercetaţi cine erau acum 50 de ani proprietarii moşiilor celor mari din acel ocol şi comparaţi acele nume cu ale proprietarilor lor de astăzi: veţi găsi că trei pătrimi din ele au trecut în mâinile grecilor, bulgarilor şi la evrei deghizaţi.*

Ei bine, acesta e modul cu care se plătesc anuităţile şi disproporţia balanţei comerciale, acesta modul în care în genere un popor îşi plăteşte diferenţa între consumaţiune şi producţiune: înstrăinarea capitalului naţional. Această vorbă pe care foaia guvernamentală a rostit-o acum doi ani ar trebui s-o menţină şi azi.

Pentru cel care observă substituţia zilnică a elementelor române prin elemente străine, care vede cum totul ne scapă din mână şi că avocaţii şi politicienii noştri sunt cu desăvârşire prinşi de curentul de-a înstrăina prin toate mijloacele ţara lor, pentru acela perspectiva unui viitor mai bun pentru poporul românesc nu există. Rămas îndărăt din cauza nestatorniciei istoriei sale, trebuind să deprindă *a priori* şi prin şcoală oarecum ceea ce alte popoare au deprins prin tradiţie şi experienţă proprie, fără putere de a putea rezista în afară, subminat de-o imigraţiune lacomă, numeroasă şi dispreţuitoare de ţară, guvernat chiar de elemente străine, pentru care patrie şi naţionalitate sunt nu convingeri, ci pretexte de-a parveni, acest popor, cel mai numeros şi cel mai inteligent în Orient, e condamnat la o sigură pieire, precum e condamnat la mizerie. Dar se vor mai inventa încă zece, douăzeci de ani decoraţii pentru trădători şi pornografi, dar se vor mai improviza demnităţi publice pentru nulităţi şi pentru naturi catilinare, dar se vor mai vinde ţărani în piaţă pentru a hrăni pe aceşti oameni, în sine vorbind, istoria românilor se încheie în secolul acesta poate pentru totdeauna.

(*Timpul*, 1 decembrie 1882)

(Urmare din pag. 1)

Toate acestea la vedere, ostentativ, devenind cu încetul standard şi model. Cu totală neruşinare, de la şoferul, drogat sau nu, care ucide pe trecerea de pietoni, la poliţistul care vinde droguri în loc să-l oprească pe şofer, la judecătorul care se preocupă mai mult de pensia lui specială decât să-l pedepsească pe poliţist, la politicianul-legiuitor care… (se înţelege, nu este vorba despre întreaga categorie, ci de prea multele, totuşi, cazuri pe care ni le prezintă mass-media; am menţionat numai funcţii cu sarcini în a păstra societatea „sănătoasă", deci cu atât mai vinovaţi fiind cei în cauză atunci când sunt de partea „bolii") şi de la toţi aceştia la „şefa UE" (categorie, nu persoană) care a acţionat simultan ca agent de vânzare, contractant şi legiuitor în mega-afacerea vaccinurilor anti-Covid, de la „formatorul de opinie" care aberează nonşalant la TV, vopsind negrul în alb şi albul în… maro, până la „propagandiştii planetari", şefi de state beligerante sau nu – nu-i numesc, sunt elementul cel mai efemer din discuţia asta (nu-i întrece decât „şefa UE", persoană, nu categorie). Interese şi neruşinare. Dincolo de ele, victime. Oameni – dar cine să-i mai ia în seamă (când nici ei înşişi nu se iau în seamă, dresaţi, timoraţi, căutând fiecare un cotlon pentru supravieţuire individuală)?...

M-am întrebat adesea cum vor numi istoricii viitorului vremea noastră. „Epoca varicelei de bătrâneţe a umanităţii" e descrierea metaforică, „vremea neruşinării" e eticheta potrivită, niciuna nu e suficient de neutră pentru a sta într-o periodizare a istoriei. „Evul Postmodern" sau altă găselniţă de-asta probabil. Sigur e însă că omenirea viitorului mediu şi lung (presupunând că va exista aşa ceva) va privi cu jenă deceniile pe care le traversăm, minunându-se (sau nu?) cum, de exemplu, mereu eminenta Europă (mă rog, în ultimele secole măcar) a ajuns pierzătoarea de serviciu, acţionând inconştient-masochist din umitor de multe puncte de vedere (vezi, de pildă, voluntarismul în materie de energie, familie, educaţie, imigraţie – iar Africa nu s-a „revărsat" încă, durata redusă de viaţă compensează deocamdată sporul demografic ridicat).

Previziuni, totuşi, pentru 2024? De partea pesimistă – mă tem nu numai că niciunul dintre conflictele active nu se vor stinge, dar că şi altele noi vor izbucni, toate legate între ele, mai subtil sau mai la vedere, cu justificări sugerate mai devreme. De partea „optimistă" – nu se mai poate continua aşa, neruşinarea (păcatul) nu poate scăpa nesancţionată (nepedepsit), există o justiţie imanentă care nu poate ierta chiar totul. De partea realistă – în anul ce vine sunt alegeri în multe ţări, începând cu „Licuriciul cel mare" şi terminând cu cel mic (care are şi el multe de *măturat* prin curtea proprie) şi, vorba lui Johan Galtung, „popoarele nu sunt chiar aşa de naive cum par"… Italienii şi slovacii îi dau dreptate deja.

Abia aştept să scriu editorialul de peste un an…

Vedea-ne-am sănătoşi în decembrie 2024 – într-o lume şi ea ceva mai sănătoasă!

Curtea de la Argeş

Revistă lunară de cultură

Apare sub egida Centrului de Cultură şi Arte „George Topîrceanu" (Bv. Basarabilor 59) şi a Asociaţiei Culturale „Curtea de Argeş"

Redacţia: Str. Schitului 45A, 115300 Curtea de Argeş

Tiparul: DeaPrint, Bucureşti, www.deaprint.ro

ISSN: 2068-9489

E-mail: curteadelaarges@gmail.com

Website: www.curteadelaarges.ro

Abonamente se pot face direct la redacţie, trimiţând contravaloarea (90 lei/an) în contul specificat mai jos şi, prin e-mail, adresa poştală.

Revista poate fi sponsorizată prin Asociaţia Culturală „Curtea de Argeş", CIF 29520540, Banca Transilvania, IBAN RO38 BTRL RONC RT0V 1516 7901.

Homo sapiens

Trădarea cărturarilor

Horia BĂDESCU

Motto: ***Doar pasărea proastă nu-şi iubeşte cuibul!***

Sub titlul de mai sus, scriitorul şi filosoful francez Julien Benda publica în 1927 o carte devenită de referinţă, *La trahison des clercs / Trădarea cărturarilor,* în care îşi acuza contemporanii că „renunţă la adevăr şi raţiune, şi implicit la democraţie, în favoarea pasiunilor politice". Afirmaţie care subsuma, ea însăşi, un adevăr de necontestat din perspectiva realităţii istorico-sociale a ultimului secol şi, cu pregnanţă şi mai evidentă, a celui actual. Fără ea, fără această trădare, n-ar fi fost posibilă nici *corectitudinea politică,* nici doctrina *woke*, nici *transgenderismul,* nici nu mai ştiu care alta dintre smintelile contemporaneităţii. Această manipulare a evidenţei, această ticăloasă subsumare a adevărului intereselor particulare, individuale sau de grup, devine cu atât mai periculoasă şi blamabilă când atentează la adevărurile identitare, la ceea ce constituie structura spirituală a unui popor, la cutumele istorice de vieţuire şi de umanitate ale acestuia. Dinamitarea acestora în ideea aneantizării particularităţilor create de evoluţia biologică, spirituală şi istorică diferită a umanităţii, în ideea unui *homo universalis,* a omului clonat imaginat de distopia unui Huxley, însumează toate trădările inteligheţiei în numele pasiunilor politice şi venalităţii existenţiale. Prezentă *un peu partout,* subsumarea adevărului şi democraţiei pasiunilor politice, capătă accente dramatice în spaţiul în care funcţionează psihologia „caprei vecinului", manifestată din plin mai ales când e vorba de capra naţională şi proiectată, mai nou sau mai vechi, asupra caprei europene. Cu ce preţ, se poate vedea cu ochiul liber din starea actuală a naţiunii române.

Precum remarcam şi într-un alt context, o bună parte din inteligheţia noastră, şi nu doar cea postrevoluţionară, a făcut acelaşi lucru cu sentimentele şi valorile identitare româneşti, inducând dispreţul pentru istoria, spiritualitatea, demnitatea, credinţa acestei naţiuni şi îndoiala asupra valorilor ei. Spirite subţiri au atacat şi încercat să ducă în derizoriu paradigme şi nume de neatins, au aruncat insulte incalificabile asupra ţării, s-au săturat de ea, propagandişti ai ruşinii de a fi român, manipulatori pentru care trecutul nostru e doar mitologie. În viziunea acestora, suntem campioni ai levantinismului, ai vicleniei bizantine, ai trădării.

Dar neamul acesta a fost acuzat mai abitir de levantinism tocmai de aceia care probau, cu asupra de măsură, năravul ploconelii, al pupării papucului şi-al facerii preş dinaintea a tot ceea ce venea de la „Înaltele Curţi", pentru a fi îngăduiţi undeva pe la colţul meselor princiare, ori de năimiţii intereselor mai mult sau mai puţin oculte. Ploconeala interesată, la nivel individual sau politic, a încercat să inducă mereu dubla măsură în aprecierea valorilor noastre în raport de cele universale, europene în speţă, bazată pe iluzia că ne aflăm mai în rândul lumii renunţând ori coborând ale noastre şi trăgând de pulpană şi ridicând pe ale altora. Nu spunea un detractor postrevoluţionar al lui Eminescu cum că acesta nu mai poate fi profund, nici interesant, categorii care nu mai sunt la modă acum sau vizează valori dintr-un alt areal, iar din punct de vedere politic e irecuperabil. Bref: „Pentru nevoia de chip nou a tinerilor care în cultura română azi doresc *să-şi facă un nume bine văzut în afară* (s.n.), Eminescu joacă rolul cadavrului din debara."

A fost cultivată neîncrederea în puterile de creaţie, în cutumele de vieţuire morală şi spirituală. Au fost puse pe tapet „toate relele ce sânt/ Într-un mod fatal legate de o mână de pământ" (Eminescu), rele ale tuturor oamenilor din această lume, ca fiind doar ale noastre şi numai ale noastre. Au fost ridicate la nivel naţional derapaje care aparţineau unor structuri individuale sau unor contexte istorice particulare. Ne-a fost negată valoare trăsăturii celei mai semnificative care, în grila unui Salvadore de Madariaga, defineşte un popor, pe care eu o socotesc a fi *omenia,* reacţia la suferinţă, la necazul aproapelui. Trăsătură de profundă valoare transcendentală, probată în vieţuirea seculară a românilor. Blegi şi blânzi până la Dumnezeu cu alţii, cum notam undeva, răi, indiferenţi şi neîngăduitori cu ai noştri. Pe drept şi pe nedrept. Cu o trufie, cu un dispreţ şi cinism autodevoratoare, iscate nu din spiritul critic, ci dintr-un snobism şi o egolatrie care fac ca valorile noastre să aibă nevoie mereu de recunoaşterile de aiurea.

Am fost martor eu însumi la asemenea lucruri. În toamna anului 1990 mă aflam în Franţa, la Lyon, cu un grup de intelectuali români de varii profesii, scriitori, universitari, actori, medici, sociologi, pentru a vedea *sur place,* cum funcţionează democraţia la nivelul structurilor administrative locale. În cadrul întâlnirilor prilejuite de acest sejur, ne fusese programată o vizită la Universitatea Catolică din marele oraş şi o întâlnire cu corpul profesoral al acesteia. O întâlnire destul de animată, al cărei subiect, cum era şi firesc, l-au constituit evenimentele şi evoluţiile social-politice din România. Nimic mai normal. Ceea ce, însă, m-a frapat a fost nu curiozitatea gazdelor noastre, ci înverşunarea cu care insistau să obţină de la noi, nu imaginea şi aprecierea realităţii româneşti pe care le-am fi putut-o oferi, ca martori şi vieţuitori ai acelui spaţiu, ci elemente care să le confirme imaginile preconcepute pe care o mass-media, care trucase cu bună ştiinţă acele realităţi, reuşise să le insinueze în mentalul colectiv. Şi de la unii dintre noi au obţinut ceea ce-şi doreau! Apoi, în 1992, cu ocazia unui interviu pe care mi l-a acordat marele jurnalist al RTBF Gérard de Selys, mi-am amintit de scena de la Universitatea Catolică din Lyon şi de sindromul căruia îi căzuseră victimă mulţi intelectuali de la noi aflaţi în asemenea situaţii, acela de a spune nu ceea ce credeau ei, ci ceea ce credeau că aşteaptă interlocutorul să audă, acea benevolenţie ipocrită, care traduce fie un complex de inferioritate, fie o strategie politică păguboasă totdeauna pentru naţiunea ta. L-am întrebat pe Gérard de Selys ce părere are despre asta. „Am văzut istorici din Germania de Est venind aici şi povestind ceea ce doreau politicienii din Vest. Asta nu e o soluţie!", mi-a replicat el. E o mizerie, spun eu!

Mi-a fost dat de-a lungul vieţii şi mai ales în deceniul de diplomaţie culturală să asist la multe momente care probau cele scrise mai înainte. Orbirea de care se lăsau cuprinse spirite cultivate în a refuza susţinerea unor manifestări, care aveau ca subiect mari valori ale noastre, din interese de orientare politică, confuzia şi trufia de a considera că România şi valorile ei aparţin doar uneia sau alteia dintre grupările de interese sau de orientare politică, acel „sindrom Benda", care escamotează adevărul şi democraţia sub pasiunile politice, a făcut un rău enorm reînscrierii noastre în circuitul european. Am să mă opresc la un singur exemplu. În martie 1998, Centrul Cultural Român de la Paris, al cărui director eram, a organizat împreună cu CIRET, Centrul Internaţional de Studii şi Cercetări Transdisciplinare, al cărui preşedinte era academicianul Basarab Nicolescu, personalitate exemplară a exilului romănesc, cel mai amplu colocviu dedicat personalităţii marelui Ştefan Lupaşcu. Cu încercări de obstrucţie prin fiica acestuia, Alde Lupaşcu, din partea câtorva dintre intelectualii noştri parizieni cărora cele două instituţii le erau inconvenabile. Doar că fiica lui Lupaşcu nu era Marie-France Ionesco! Şi iată ce notam fugitiv într-o agendă de la acea epocă: „Colocviu Lupaşcu la Institut de France (Instituţia care reuneşte cele cinci academii ale Franţei!). Optsprezece comunicări, o sută cincizeci de oameni în sală, nivel ştiinţific înalt, discurs intelectual elevat. O reuşită! Cea mai importantă manifestare făcută vreodată despre el. Basarab, fericit! Alde Lupaşcu seara: Mulţumesc! Dacă aş spune mai mult, m-ar apuca plânsul!"

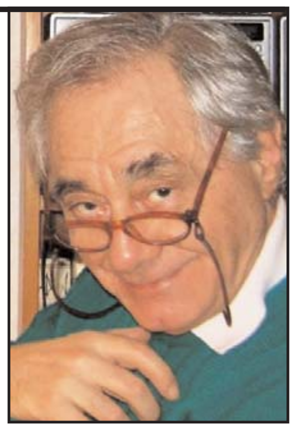
Însă, precum spuneam la început, acest nărav sau, mai degrabă, aceste moravuri par a fi endemice. Franţuziţii de procopseală, Gurluiţii, „furculision-iştii" lui Alecsandri, „preţioasele ridicole" autohtone ale sale, europeniştii semidocţi, Caţavencii lui Caragiale ca şi retorii politicieni de mucava contemporani acuză acelaşi sindrom. Sindromul dispreţului faţă de valorile şi virtuţile naţiunii şi exacerbarea păcatelor acesteia, pe care genialul dramaturg îl amenda într-o scrisoare adresată lui Vlahuţă la începutul veacului trecut, scrisoare reprodusă în interesanta revistă turdeană *Ecouri,* după ziarul *Timpul* din Republica Moldova.

Zice tatăl caţavencilor, brânzoveneştilor şi farfurizilor, de atunci şi dintotdeauna: „La noi nu e nici mai multă nici mai puţină stricăciune decât în alte părţi ale lumii, şi nici chiar nu s'ar putea altfel. Calităţile şi defectele omeneşti sunt pretutindeni aceleaşi; oamenii sunt peste tot oameni. Limba, costume, obiceiuri, apucături intelectuale şi morale, religiuni – precum şi toate celelalte rezultate ale locului unde au trăit, ale împrejurărilor prin care au trecut – îi pot arăta ca şi cum s'ar deosebi mult cei dintr'un loc de cei dintr'altul; ei însă în fondul lor, pretutindeni şi totdeauna sunt aceiaşi. Nu există pe pământ speţă zoologică mai unitară decât a regelui creaţiunii. Între un polinezian antropofag şi cel mai rafinat european, altă deosebire, hotărâtă, nu există decât modul de a-şi găti bucatele. (*À bon entendeur salut, chers amis de l'ouest!* n.n.) Niciun neam de oameni nu-i mai bun sau mai rău, niciunul mai inteligent ori mai prost; unul e mai aşa, altul mai altminterea; dar, la urma urmelor, toţi sunt la fel. Zi-le oameni şi dă-le pace! Aşadar, să nu ne mai facem inima rea şi spaimă gândindu-ne că lumea românească ar fi mai stricată decât altele. Nu, hotărât; neamul acesta nu e un neam stricat, e numai nefăcut încă; nu e pân'acum dospit cumsecade. E încă nelimpezit de mizeriile seculare sub care a mocnit cu junghetura frântă; încă nu crede în dreptate; încă nu poate scoate din sânu-i pe cine să-l poată comanda; încă nu ştie de cine să asculte – fiindcă nu are deocamdată încredere în nimeni… Fript cu lapte, suflă şi'n brânză. N'a ajuns să cumpănească bine ceea ce i se pune împotrivă; şi astfel încă nu înţelege că în mâna lui ar sta să-şi îndrepteze soarta şi să dispună apoi pe de-a 'ntregul de ea – precum e drept şi precum are să şi fie odată. În fine, nu are încă destulă îndrăzneală să-şi răfuiască socotelile cu «binevoitorii lui epitropi». Dar cu vremea, trebuie să vină şi asta; trebuie să vină şi înţelegerea fără de care nu poate fi o naţiune sigură de avutul ei, nici de onoarea, nici de viitorul ei. (...) Şi de aceea, este aşa greu de 'nţeles teama ce o au unii de înstrăinarea neamului românesc, de alterarea spiritului naţional, de… pierderea românismului! Să se piarză neamul românesc! – Auzi dumneata!… Dar să ne temem că are să se prăpădească, să se piarză, aşa de azi pe mâine, până nici nu s'a ridicat încă bine 'n picioare, un neam de zece milioane!… De ce?… Fiindcă un Fănică oarecare, sec, n'are destul respect pentru antemergătorii progresului nostru cultural?… fiindcă un muţunache maimuţeşte apucăturile şi tonul de boulevardier parisien?… fiindcă inteligenţe tinere îşi risipesc zadarnic vremea în a critica, în loc să şi-o întrebuinţeze în a face mai bine decât au făcut aceia pe care îi critică? (…) Să se prăpădească neamul românesc? Dar întoarcă-se Oltul şi Mureşul dea'ndăratelea către obârşia lor în creierii munţilor Ciucului, neamul românesc tot el, neam românesc va fi, lucrând cuminte, aşteptând cu răbdare vremea când să dea şi el culturii şi civilizaţiei europene concursul lui specific, pe cât va fi fost înzestrat pentru asta de Pronia cerească – fiindcă oricum ne-om învârti şi ne-om răsuci, noi oamenii, legile care stăpânesc mersul omenirii tot în mâna Proniei cereşti sunt şi trebuie să rămână; căci a puterii acesteia nepătrunse de noi este şi omenirea o arătare. Fie dată în omenire parte cât mai frumoasă şi neamului românesc! Dumnezeu să te ţină în sfânta lui pază! Al tău vechi, Caragiale" (https://timpul.md)

La mai bine de un veac de la redactarea ei, scrisoarea pare scrisă pentru ziua de astăzi! Caragiale defineşte, denunţă şi amendează existenţa maladiei autodenigrării.

(Va urma.)

Fulguraţii

Paul DIACONESCU

O impresie fugitivă, în volbura de impresii – zeci şi sute – din călătoria la Cádiz: pomii cu nişte fructe galbene erau, văzuţi mai de-aproape, portocali; în spatele catedralei era parapetul înalt cu trepte pe care, suindu-le, descopereai oceanul... Şi acel minut de încântare şi vis: Plaza de Mina, cu bogăţia sa vegetală, cu plantele sale exotice – am reţinut arborele de *Jacaranda* poate pentru că avusesem în tinereţe o pipă făcută din acest lemn dur şi aromat – şi, descoperire neaşteptată, casa în care s-a născut Manuel de Falla, autorul *Amorului vrăjitor* ascultat de multe ori pe acel aparat de radio combinat cu un pick-up în odaia cu fereastră ovală din strada Frumoasei. Era un disc, nu mai ştiu cum ajunsese la mine, dirijat de Ernest Ansermet, cu vocea superbă a mezzo-sopranei Victoria de Los Angeles.

Demonul curiozităţii mă îndeamnă să aflu mai multe despre acest mare compozitor spaniol şi descopăr astfel că numele său întreg era Manuel Maria de los Dolores Clemente Ramón del Sagrado Corazón de Jesús Falla y Matheu!

(Iunie, 2013)

Deschid enciclopedia Wikipedia şi privirea îmi cade pe calendarul zilei: 21 septembrie. Printre evenimentele întâmplate în această zi: asasinarea prim-ministrului Armand Călinescu în 1939 de către un comando al Gărzii de Fier. Şi o străfulgerare îmi readuce în memorie scena din micul apartament în care am copilărit: vechiul aparat de radio aflat pe scrinul şi mai vechi din lemn de nuc transmitea un concert de muzică „live” care a fost întrerupt brusc şi o voce gâfâită a anunţat evenimentul. Era vocea unui legionar care forţase, cu revolverul în mână, intrarea în studioul Radiodifuziunii. Şi îl revăd pe tata, alarmat de întreruperea brutală a concertului, venind grăbit din bucătărie unde se bărbierea şi rămânând nemişcat, cu o figură îngrijorată. Eu însă, neînţelegând la acea vârstă despre ce este vorba, am pufnit în râs: cu obrajii albi plini de clăbuc, tata semăna cu Augustin, clovnul circului Klutzki care trecuse recent prin oraşul nostru...

(21 septembrie 2020)

Privesc globul terestru iluminat dinăuntru, globul folosit de fiul nostru în anii şcolii elementare. Şi constat că ceea ce văd nu mai corespunde cu „harta” din capul meu. Cu alte cuvinte, lumea, planeta copilăriei mele nu mai există. Caut cu înfrigurare acele locuri, acele nume care mi s-au întipărit în minte fiindcă aveau o rezonanţă ciudată, misterioasă ori exotică. Unele au rămas. Nimeni n-a mutat din loc lacul Titicaca, nici Patagonia, nici muzicalul oraş Zanzibar, nici şugubăţul Ouagadougou. Caut apoi alte locuri, dar nu le mai găsesc. Unde sunt mândrele ţinuturi, atât de frumos colorate şi cu superbie numite Africa Ecuatorială Franceză, Congo Belgian? Dar unde sunt mult depărtatele şi enigmaticele Brazaville, Macao, Pondichery? Desigur, din Macao ne vine cacaua, îmi spuneam în acea copilărie cu dulciuri şi bunăstare până la începerea războiului, din Brazaville ne-au sosit brazii, iar din Pondichery... Din Pondichery nu puteau veni decât acei căţeluşi drăgălaşi şi cârlionţaţi, doar câţiva în tot oraşul, aduşi, se spunea, cu multă grijă în cabinele căpitanilor de cursă lungă. Pondichery... Era un mic *comptoire*, o minusculă colonie franceză pe coasta de sud-est a Indiei. Îi caut numele, cu încăpăţânare, dar nu-l mai găsesc şi mă cuprinde încet-încet o tot mai profundă melancolie: harta, lumea copilăriei mele a dispărut...

(28 ianuarie 1998)

Exilul şi utopia (II)
Invaziile entropiilor inumanului

Dan ANGHELESCU

Exilul versus Utopia. Literatura şi publicistica exilului românesc, fenomen cultural unic în lume prin vastitatea formelor lui de manifestare, aveau să constituie în Europa şi în lume o absolut *singulară formă de opoziţie* reală în faţa *Utopiei.* Ea se configurează ca un mare jurnal al conştiinţelor ce au condamnat obstinatele tendinţe de resuscitare a mult idolatrizatei Revoluţii franceze de la 1789. Astfel, în vreme ce intelighenţia Occidentului părea copleşită de admiraţie faţă de Stalin, în pofida apariţiei cumplitelor mărturii despre existenţa gulagurilor şi despre abominabilele crime ale dictatorului bolşevic, exilul românesc inaugura, cum a spus la un anume moment Monica Lovinescu, o veritabilă *Est-Etică* edificată în numele apărării înaltelor valori ale culturii civilizaţiei şi umanismului, condamnând teroarea şi crima ce căpătaseră dimensiuni inimaginabile. Sub pretextul instalării în lume a unei maxime libertăţi, Utopia instituise cel mai draconic control socio-politic. Deşi, la fel ca în 1789, s-a pretins că se doreşte o schimbare în bine a comportamentelor umane şi a moravurilor în numele unui aşa-zis umanism revoluţionar, realităţile de zi cu zi arătau că de fapt fusese instituită dominaţia derizorie a arbitrariului, a urii, a delaţiunilor şi a crimei. Sub pretextul unei pretinse eliberări a umanităţii de sub dominaţia totală a religiei, în viaţa societăţii aşa-zis revoluţionare fusese impusă o altfel de religie, una ce elimina însăşi ideea de Dumnezeire.

Intelectualitatea occidentală adera la comunism, ignorând tragediile popoarelor din Est şi lăsând impresia convertirii la o nouă religie, în esenţă – cum scria tot Monica Lovinescu – o religie „degradată, mai mult chiar, o caricatură. /…/ Nu se va insista niciodată îndeajuns – mai spune ea – asupra importanţei aproape magice pe care ideologia comunistă o acordă nu verbului – logosul antic şi verbul creştin ne-au obişnuit cu întâietatea sa necontestată – ci vorbelor, în practica sistemului comunist vorbele sunt puse nu numai să camufleze realitatea, dar şi s-o înlocuiască. Repetată litanie, «libertatea» nu e menită doar să ascundă lipsa acestei libertăţi în realitatea comunistă cotidiană, dar şi să creeze verbal un fel de stranie acoperire a ei. Ca şi cum vorba, odată rostită, ar fi de ajuns pentru a da fiinţă unei stări secunde, înlocuind realul, dând iluzia acestui real.” (Monica Lovinescu, *Etica neuitării,* Humanitas, Bucureşti, 2008: 16)

Exilul, ca fenomen literar, devenea – prin însăşi apariţia lui – un semn că sub orizonturile acestui timp al lumii (*timpul Faustic* îl numise Oswald Spengler) se produseseră catastrofale surpări. Acolo unde – până nu de mult – se crezuse că se află temeiurile pe care este eşafodată existenţa umană, cei din exil vor fi acei ce vor atenţiona asupra fenomenului deoebit de îngrijorător privind „pierderea oricăror repere şi, la o scară fără precedent, dezrădăcinarea (omului ajungând) până la profunzimi tot mai ameţitoare. Niciodată – scria Hannah Arendt – viitorul nu a fost mai imprevizibil, niciodată nu am depins cu toţii într-o atât de mare măsură de forţe politice în care nu mai putem avea încredere, /…/ forţe ce par animate de suflul violent al nebuniei. /…/ Demnitatea umană are nevoie de o nouă garanţie, care poate fi găsită numai într-un nou principiu politic, într-o nouă lege pe pământ, a cărei validitate trebuie, de data aceasta, să cuprindă întreaga umanitate.” (Ceea ce nu se va întâmpla şi nici în perspectivă nu se va putea măcar întrezări ca o posibiliate reală!) Concluzia se impune de la sine, în sensul că elementele tradiţionale ale civilizaţiei umane sunt pe cale să se dizolve într-un conglomerat în care nimic „să nu mai fie recunoscut de înţelegerea umană, să nu mai poată fi folosit în scopuri omeneşti pentru că oriunde a domnit totalitarismul, el a început prin a distruge însăşi esenţa omului.” (Hannah Arendt, *Originile totalitarismului,* Humanitas, Bucureşti, 2006: 7- 8)

De aceea se poate spune, târziu, deja foarte târziu, într-un al patrulea deceniu de la evenimentele din decembrie 1989 că, în România acelui an, căderea totalitarismului nu a fost decât o vagă şi doar aparentă estompare a prezenţei dominatoarea a *Utopiei.* De unde şi menţinerea tacită a anatemei de excomunicare asupra unor autori şi a unei întregi literaturi, aceea a exilului românesc. Aceasta, însoţită de tentativa, discretă dar eficientă, de ştergere, de scoatere a acestora şi din *Istorie* şi din *Istoriile naţionale ale literaturii şi ale jurnalisticii româneşti.* Pentru şi mai multă siguranţă în realizarea „obiectivelor” (se subînţelege, nedeclarate şi nedeclarabile) ale orientărilor neo-marxiste, se procedează consecvent la o tot mai vizibilă *secretizare a istoriei recente* a României. În mod cât se poate de evident, pe tot parcursul celor mult de trei decenii s-a instrumentat – şi continuă – un amplu proces de pregătire a unei *acomodări* (!?) în sensul de acceptare a noilor avataruri pe care le îmbracă *Utopia*. Acestea deja au început să se distingă şi să capete o anume amplitudine în aşa-numitele *Corectitudine politică* (încercare tacită, dar tot mai evidentă de reintroducere a unor noi forme de cenzură tot mai drastice şi insidios distrugătoare), *Cancel culture* sau *Woke*. Sub orizonturile mereu mai întunecate ale sinucigaşei noastre civilizaţii, acestea devin, de la o zi la alta mai ameninţătoare în malversaţia lor anti-umană, în vreme ce Occidentul se arată tot mai înclinat şi mai vădit dispus să le ingurgiteze pe *nemestecate.* Astfel se explică şi de ce, în atmosfera timpului nostru, apar tot mai insistentele tendinţe de denigrare (negare) a marilor valori ale culturii naţionale, a tradiţiilor, a memoriei, a limbii şi obiceiurilor specifice civilizaţiei străvechi a românităţii.

Cripto-comunismul, în virtutea definitoriei lui toxicităţi congenitale, nu e de mirare că va continua să atace furibund *Exilul,* în primul rând şi pentru că el va însemna, înainte de toate, adevăr şi cultură. Aceasta din urmă (cultura) va constitui dintotdeauna cel mai temut duşman al totalitarismelor, fie că e vorba de nazism, fascism sau comunism. În acest sens, identitatea este vizibilă la tot pasul, dat fiind că, bunăoară şi în discursul nazist al lui Goebbels, nu era loc de confuzie ori neclaritate: „Noi – accentua el – nu vorbim pentru a spune ceva, ci pentru a obţine un anumit efect”. Evident, în ambele orientări, ceea ce – întâi de toate – se impunea să fie suspendat era însăşi periculosul act al *gândirii.* Cunoscutul slogan nazist (ulterior utilizat şi în comunismul din RDG, deci – într-un fel sau altul – şi în întregul lagăr socialist) lămureşte raţiunile ce stăteau ca temeiuri ale „instrumentării” tuturor mutaţiilor planificate şi înfăptuite cu diabolică perseverenţă în orice totalitarism: „Wer denkt, zweifelt schon!” (*Cine gândeşte, se îndoieşte deja!*). (Apud Françoise Thom, *Limba de lemn,* Humanitas, Bucureşti, 2005: 77)

→

Homo sapiens

Iată de ce, dată fiind o astfel de natură a lucrurilor, primul şi cel mai important obiectiv al Utopiilor se concretiza în distrugerea totală a culturii şi a elitelor culturale şi politice. Estomparea, după anii '90, tot mai insistentă a istoriei noastre recente s-a făcut şi pentru a se acoperi sub uitare tocmai acele acte de un sălbatic vandalism demolator prin care începutul comunismului copleşea România. Încă din primii ani, bolşevismul declanşa un veritabil seism în literatura română prin violentul articol intitulat *Poezia putrefacţiei şi putrefacţia poeziei,* semnat de Sorin Toma în 1948. El declanşa sinistra perioadă a proletcultismului ce avea să-i spulbere, pentru mult timp (şi nu numai din literatură) pe un debutant ca Pavel Chihaia cu un valoros roman (*Blocada*) şi pe mulţi alţi autori, cu cărţile lor cu tot. Între aceştia se număraseră atunci Mihail Villara (pseudonimul literar al lui Mihail Fărcăşanu) cu romanul *Frunzele nu mai sunt aceleaşi,* recenzat de Virgil Ierunca, Dinu Pillat, cu *Moartea cotidiană,* Sorana Gurian, *Zilele nu se întorc niciodată,* Oscar Lemnaru, *Omul şi umbra,* sau chiar Petru Dumitriu cu *Preludiu la Electra şi Euridice,* care apăruseră la Editura Fundaţiilor Regale.

Inventarul pierderilor şi al perdanţilor devine teribil. În unele cazuri chiar devastator, dacă ne gândim la sfârşitul unor tinere şi promiţătoare vieţuiri precum aceea a lui Constant Tonegaru, prietenul din adolescenţă al lui Pavel Chihaia. Din distrugătoarea listă de cărţi şi destine literare n-ar putea lipsi excepţionala *Ferestre zidite* a lui Alexandru Vona. Din istoria anticulturală şi antiumană a *Utopiei* nu poate fi trecută cu vederea nici criminala tentativă de neantizare a vocaţiei de prozator metafizic a lui Lucian Blaga, revelată din uimitorul roman *Luntrea lui Caron.* În contextul creat după '90, prin insistenţa cu care se „lucrează" la denigrarea marilor valori culturale ale românităţii (începând desigur cu Eminescu), această scriere a rămas cumva suspendată undeva în afara tuturor timpurilor printr-o deloc inocentă şi nemeritată uitare. Cu atât mai nedreaptă cu cât inefabilele ei esenţe o includ în spiritul acelei subtile mutaţii sesizate de Vintilă Horia care, cu abilităţile lui de analist al crizelor literaturii, considera că „ceux qui sauvent la poésie, dans notre temps, /…/ sont les romanciers. Le roman est devenu l'expression la plus intelligible et, parfois, la seul acceptable, de l'art poétique." În acest sens identifica *poeme scrise sub formă de roman* la Hermann Broch (*La mort de Virgile*), la Romain Gary (*Les raciness du ciel*) şi la conaţionalul său Constantin Amariuţei (*La fiancée du silence*). (Vintilă Horia, *Poésie et liberté,* în *Acta philologica,* vol. II, Roma, 1959: 83)

Nu mai puţin contrariantă, vizavi de toate cele de mai sus, avea să apară o tentativă de readucere în actualitate a unei noi forme de excomunicare, sub vechea anatemă de *duşmani ai poporului* aruncată asupra unor mari personalităţi ale culturii interbelice martirizate pentru anticomunismul lor, precum Mircea Vulcănescu, Nichifor Crainic, sau a unor scriitori căzuţi eroic în luptele pentru eliberarea Cehoslovaciei, ca Ion Şugariu. Toate acestea aveau să culmineze într-un amplu *scandal* declanşat după sărbătorirea „centenarului Vintilă Horia".

Nu se stinseseră încă, în România şi în Spania, ecourile sărbătoririi înalt-academice prilejuite de împlinirea o sută de ani de la naşterea lui Vintilă Horia, când Alexandru Florian (fiu de ideolog şi nomenclaturist din perioada totalitară, el însuşi debutând ca lăudător al ceauşismului), solicita imperativ primarului din Segarcea retragerea titlului de cetăţean de onoare acordat post-mortem lui Vintilă Horia, scriitorul român (unicul!) care a fost declarat câştigătorul Premiului Goncourt pentru un roman scris direct în limba franceză, *Dieu est né en exil.*

Desigur, actul respectiv era formulat în numele „Institutului Elie Wiesel", o instituţie sub pavăza căreia considera că esenţa reală, cât se poate de neo *dejist-stalinistă* a demersului său, nu va fi observată ca atare. Amprenta bolşevică era întărită şi prin reproducerea *ad litteram* a hotărârii pronunţate în nr. 11 *din 21 februarie 1946 a Completului II de judecată al Tribunalului Poporului din Bucureşti.* Evident, personajul iniţiator miza pe acelaşi efect, instantaneu intimidant, pe care *documentul* îl avusese în vremea când autoritatea discreţionară de mare ideolog stalinist (tatăl său) şi tovarăşii lui făceau legea, având în spate blindatele armatei roşii. Deci, cu aceeaşi brutală aroganţă pe care o dobândise din copilăria şi adolescenţa sa de nomenclaturist, reproducea *mot-à-mot* „documentul" din '46 şi nu se jena să-i înştiinţeze pe cei ai căror copii fuseseră împuşcaţi în decembrie '89 că hotărârile tribunalului condus de tovarăşul Voitinovici continuau să fie valabile. În virtutea lor, foarte tânărul Vintilă Horia fusese „condamnat" în '46 pentru anticomunismul său. Asta însemna, automat, că *săvârşise infracţiuni de genocid contra umanităţii,* că era *criminal de război* şi deci era şi *fascist, şi legionar.*

Chiar şi pentru un total ignorant în ale istoriei, înşiruirea aceasta total aberantă şochează. Inflamat de elanuri vindicative, semnatarul, cu nonşalanţă hilară, nu ezitase să introducă informaţii despre care şi el şi toată lumea de bună-credinţă aflaseră că sunt mincinoase; că au fost instrumentate şi folosite de securitatea RPR-istă în dosarul, grosolan falsificat, cu ocazia scandalului prilejuit de Premiul Goncourt!

Printre altele, în ce-l priveşte pe Vintilă Horia, cuvântul cheie, reluat cu aceeaşi nepăsare faţă de adevăr, este *fascism.* Utilizarea lui devenise preferenţială în '46 şi pentru *Tribunalele Poporului* şi pentru personajele de tristă amintire ca Ana Pauker, Alexandru Nicolschi, Alexandru Drăghici, Pleşiţă şi alţii, *eiusdem farinae.* Readus în actualitatea de după '90 cuvântul *fascism* demonstra nu doar reacredinţă, ci şi o penibilă ignoranţă ce intra în conflict cu istoria reală. Privitor la acest cuvânt, istoricul Keith Hitchins, profesor la University of Illinois (specializat în istoria Europei de Sud-Est şi în aceea a României interbelice) scria, bunăoară, chiar despre „Regimul pe care Antonescu l-a instituit la 27 ianuarie 1941 (şi sublinia că acesta) nu poate fi apreciat drept fascist. O definire mai nimerită ar fi aceea de dictatură militară. Spre deosebire de Germania lui Hitler şi Italia lui Mussolini, regimul Antonescu era lipsit de o ideologie şi nu era sprijinit de un partid politic de masă. În locul unei justificări ideologice a existenţei sale, Antonescu a făcut din ordine şi siguranţă, pe care le considera indispensabile progresului oricărei societăţi, raţiunea de a fi a regimului său. /.../ Scopul său a fost mai curând să clădească naţiunea pentru a o face capabilă să reziste tuturor pericolelor care aveau să-i apară în cale." (Keith Hitchins, *România 1866-1947,* Humanitas, Bucureşti, 1994: 540)

Iată deci că eticheta de fascist nu e indicat să se aplice nici asupra mult diabolizatului Ion Antonescu şi nici asupra regimului său (cu toate tarele ce-i sunt atribuite).

Dacă „documentul" tovarăşului Alexandru Florian încearcă să convingă de faptul că *cea mai proeminentă imagine a fascismului în România* a fost încarnată de aproape adolescentul Vintilă Horia, cel care, nici atunci, nici mai târziu, de-a lungul unei vieţi întregi dedicate exclusiv scrisului, nu a aderat la nicio grupare politică, ne dăm seama cam cât adevăr se află în zicerile respective şi care este credibilitatea pe care o merită. Despre stimă să nu mai vorbim. Desigur, pentru marxiştii mai vechi şi mai noi lucrurile sunt şi vor fi mereu aceleaşi. Un analist obiectiv şi neangajat al perioadei postbelice, Jean Sévillia, surprindea un fenomen asemănător specific comportamentului inteligheнţiei din Franţa. Dacă până la izbucnirea războiului „în noţiunea de fascism, propaganda comunistă îngloba nazismul, regimul mussolinian, statele naţional-catolice (Dolfuss, Salazar, Franco) sau dreapta naţionalistă din ţările liberale /.../, această dialectică amalgama în realitate curente politice, filosofii şi situaţii istorice radical diferite, /.../ sursă de antagonisme pe care comuniştii nu vor să le recunoască, deoarece *proletarii nu au patrie*" (Jean Sévillia, *Terorismul intelectual,* Humanitas, Bucureşti, 2012: 18)

Survenea întrebarea, accentua Sévillia, privind raporturile care pot exista între un hitlerist şi un patriot francez de dreapta. Singurul răspuns al marxiştilor, potrivit eseistului, vine în sensul că ambii sunt anticomunişti. Maniheismul specific unui asemenea tip de raţionament stabilea cu de la sine putere că binele absolut este reprezentat numai de comunism, iar nazismul încarnează răul absolut. Rezultă că „dreapta liberală şi dreapta naţională sunt complice în anticomunism; dreapta naţională este în realitate fascistă; or, paradigma fascismului este nazismul. Aşadar, un liberal poate aluneca spre fascism, căci anticomunismul duce la nazism. /.../ Cine ar putea să nu fie bulversat de Hitler? Această ură retrospectivă aruncă în mod abuziv mii de oameni cumsecade în braţele Partidului Comunist. /.../ Spre a da consistenţă indispensabilului pericol fascist, *trebuie inventaţi fascişti.* /.../ Termenul fascism nu mai corespunde unui conţinut obiectiv. Nu mai e decât o insultă, o armă pentru descalificarea adversarului." (*Op. cit.*: 19)

Prin urmare, ideea că *trebuie inventaţi fascişti* devine metoda *sine qua non* a unei forme de gândire ce l-a inspirat şi pe tovarăşul Florian, ca şi pe toţi cei ce reacţionează împotriva a tot ce s-a opus, ori ar putea să se opună comunismului. Între aceştia, desigur, se va afla şi Vintilă Horia şi, de fapt, întregul exil. Aşa că resuscitarea spiritului vechilor *demascări* şi al *proceselor comuniste* din anii '50 se regăseşte în însăşi natura unor asemenea demersuri.

Desigur, readucerea în actualitatea post-decembristă a exprimărilor din tribunalele unde oficiau Alexandru Voitinovici şi tovarăşa acuzatoare Sidorovici (soţia ultra-stalinistului Silviu Brucan) nu se putea face doar parţial. Iar dacă se vorbea despre fascismul lui Vintilă Horia (cel care n-a avut niciodată legături cu vreo grupare sau organizaţie politică), nu se putea (era în spiritul casei!) să nu se adauge şi vinovăţia de *crimă împotriva umanităţii.* Faptul că era prea tânăr chiar şi la data condamnării (nici nu făcuse armata) devenea un amănunt ce nu putea să pună probleme nici instanţei de atunci, nici tovarăşului Florian de mai târziu. Comunismul nu se opreşte la asemenea amănunte ne-dialectice.

Cât despre demersurile tovarăşului Florian, care sunt cel puţin ciudate, mai ales după zilele însângerate ale unui decembrie1989, s-au sesizat şi cei de la revista *Academia Caţavencu*. Astfel, în numărul din 16 august 2015, sub semnătura domnului Mihai Enciu, apare articolul intitulat *Un Gestapo evreiesc,* din care cităm cele ce urmează: „Ţuţea, Vulcănescu, Eliade, Cioran, Ioan Gavrilă Ogoranu este doar un început de listă neagră afişată de directorul Institutului Elie Wisel, Alexandru Florian, omul din spatele legii care, în numele condamnării legionarilor, pune la zid şi mitraliază mari oameni de cultură. Născut dintr-un stalinist convins, l-am numit aici pe tatăl sau, Radu Florian, mai tânărul Alexandru a întors zvastica pe dos şi a pornit o cruciadă infernală împotriva unor simboluri ale luptei anti-comuniste din România. Repere ale culturii române, oamenilor de pe lista neagră a sinistrului funcţionar public Florian li s-a pus pistolul în mână şi au fost plasaţi la locul faptei în postură de criminali de război. Instrumentul prin care memoria luptătorilor anticomunişti este pângărită cu mijloace ce amintesc de teribilul Gestapo şi metodele lui de purificare este o lege strâmbă, care încearcă să acrediteze ideea /…/ că o întreagă elită culturală anticomunistă şi, ca atare, legionară, să fie pusă la zid şi scoasă din istorie. Cărţile elitei trebuie puse pe foc, iar oamenii deportaţi în uitare pentru că, nu-i aşa, un text laudativ despre o idee politică poate fi asimilat cu apăsarea trăgaciului. Întocmai ca poliţia politică a lui Hitler, Institutul Elie Wiesel nu acceptă opinii contrare, argumente sau măcar simple întrebări.

Cu mijloace care amintesc de Inchiziţie se impune o nouă istorie creionată şi se stabilesc fapte a căror veridicitate se impune cu mijloace represive. Negi, plăteşti cu libertatea, simplu şi eficient, întocmai ca băieţii de la Gestapo care, pentru simpla deţinere a unor opere literare, te trimiteau în lagăr. Şi întocmai ca urmaşii săi din poliţia politică nazistă şi gaşca de la Elie Wiesel operează cu liste negre şi autori interzişi. Care-i diferenţa, mă întreb?

→

Homo sapiens

De ce o formă de totalitarism şi cenzură de tip nazist este mai blamabilă ca această Inchiziţie evreiască coordonată de un român sadea? Răspunsul la crimele odioase ale unor echipe de legionari nu este exagerarea sau cenzura. Nu poţi combate o atrocitate cu altă atrocitate şi nu poţi opri crima prin cenzură. O convingere se creează, nu se impune prin lege. /…/ Legea tembelă şi antidemocratică a grupului Alexandru Florian consideră valide condamnări, pronunţă acte de justiţie bolşevică, iar prin asta devine ea însăşi o crimă. /…/ Cunoaşterea şi dezbaterea sunt căile prin care democraţia se opune totalitarismului. Se pare însă că în ADN-ul domnului Alexandru Florian genele predominante nu-s chiar albastre, ci mai degrabă roşii."

Anticomunismul era, la orice vârstă, o crimă ce trebuia pedepsită cât mai drastic. Doar că un asemenea *cuvânt* (*crimă*) poate crea apropieri de situaţii de-a dreptul neconvenabile. Şi apropo de aceasta şi de realele incitări la crimă, *Dilema Veche* din perioada despre care vorbim (nr. 626, 18/24 febr. 2016) oferă un veritabil pandant pentru demersurile iniţiate de tovarăşul Florian. Iată nişte scrieri absolut edificatoare ale unor autori care glorificau plini de entuziasm comunismul şi modalităţile lui de evaluare a valorii umane. Următorul fragment din *Front rouge* (care se vrea a fi un… poem?!) publicat de Louis Aragon în 1931, în versiunea franceză a revistei *Littérature révolutionnaire mondiale* care se edita în Rusia Sovietică este deplin lămuritor: „Cânt hegemonia violentă a proletariatului asupra burgheziei/ Cu scopul nimicirii ei./ Strălucirea împuşcăturilor adaugă priveliştii/ O veselie încă necunoscută./ Sunt executaţi ingineri şi medici./ Moarte celor care primejduiesc cuceririle revoluţiei din octombrie,/ Moarte celor care sabotează planul cincinal". Sau: „Cânt GPU-ul (…), trăiască GPU-ul, figură dialectică a eroismului".

Iată şi un alt fragment la fel de ilustrativ dintr-un poem (?) intitulat *Hommages* apărut în 1950 sub semnătura lui Paul Éluard: „Stalin e, pentru noi, prezenţa lui mâine,/ Stalin alungă nenorocirea,/ Încrederea este fructul creierului său iubitor".

În completare ni se reamintea că, la scurtă vreme după terminarea războiului, acelaşi Paul Éluard compusese un alt poem din care se oferea un citat şi el edificator despre „ochii albaştri ai revoluţiei (care) strălucesc cu o necesară cruzime" şi continuă cu o stranie incitare – nici mai mult nici mai puţin – la crimă: „Doborâţi-i pe poliţai,/ Tovarăşi,/ Doborâţi-i pe poliţai până departe spre vest, unde dorm/ copiii bogătaşilor şi târfele de lux. (…) Proletariatul să radă de pe faţa pământului, cu furia sa, palatul Élysée (…)/ Într-o bună zi va arunca în aer Arcul de Triumf/ Se va dezlănţui (…), iar glonţul său va ochi atât de sigur/ Încât toţi medicii social-fasciştii/ Aplecaţi asupra victimei/ Îşi vor plimba degeaba degetele pe sub cămaşa ei de dantelă/ Şi vor încerca să audă, cu aparate de precizie, inima ei deja putrezită. (…)/ Trageţi asupra urşilor savanţi ai social-democraţiei/ Trageţi, zic, sub conducerea partidului comunist/ (…) Şi nu eu voi fi cel care vă cere să trageţi/ Ci Lenin,/ Lenin cel al momentului potrivit…"

Cu îndemnuri (poetice?) specifice Utopiei, se adresa şi Éluard tinerilor: „Tineri comunişti (…)/ Ridicaţi-vă împotriva mamelor voastre/ Abandonaţi noaptea, ciuma şi familia…" Îl regăsim reluat, reformulat în recentele avataruri ale neo-marxismului vizând şi ele familia şi, desigur, mamele cărora, într-un viitor progresist, vor trebui să li se adreseze cu unul dintre apelativele la alegere: *părinte unu* sau *părinte doi.*

Nu mai puţin pilduitoare, lângă toate acestea, sunt şi rostirile lui Jean-Paul Sartre, filosoful copios stipendiat de Moscova: „Cei care se opun comunismului trebuie lichidaţi. Nu e suficient să-i băgăm în puşcării, pentru că din puşcării mai pot să iasă. Trebuie împuşcaţi."

Ni se mai reamintesc şi panseurile infinit adulatului Lenin: „Trebuie să acţionăm ca în anul 1793" (perioada cea mai criminal-devastatoare a Revoluţiei din Franţa). Precum şi fragmente din gândirea lui Marx privind rostul binefăcător, pentru umanitate – se subînţelege, nu? – al torturii, probabil veritabilul catehism al unor indivizi precum Nicolski (Boris Grünberg). „Tortura, scrie autorul celebrului *Manifest,* a dat naştere celor mai ingenioase inovaţii, creându-se astfel pentru mulţi meseriaşi cinstiţi numeroase locuri de muncă în producţia instrumentelor necesare". Cât despre Engels, cel din *Anti-Dühring,* acesta vorbeşte cât se poate de frust şi fără ocolişuri: „Dragostea universală faţă de oameni este o absurditate. Libertatea politică e mai rea decât sclavia cea mai rea."

Existenţa românilor şi a României, aşa cum ne-o arată dintotdeauna istoria reală, a constituit aproape mereu o problemă, atât pentru imperiile la răscrucea cărora s-au aflat, geografic şi geopolitic vorbind, cât şi pentru corifeii *Utopiilor*. Într-o postfaţă, semnată de Theodor Codreanu, se reamintea vechea idee a ţarilor Rusiei (reluată ca atare şi în strategiile la fel de imperiale sub bolşevismul unor Lenin şi Stalin) privind „obstacolul" pe care îl constituiseră „ţările române în calea expansiunii slave către Europa". (Theodor Codreanu, *Marea reeducare,* postfaţă la vol. Petru Ursache, *Istorie, genocid, etnocid,* Ed. Eikon, Bucureşti, 2019: 537) Aspiraţiile Rusiei pentru unificarea cu slavii din Balcani au fost în mod constant un obiectiv care, în timp, aveau să alimenteze continuu, în diverse momente, politica expansionistă a Rusiei de înstăpânire asupra Basarabiei şi Bucovinei. Ideea o va regăsi Theodor Codreanu perpetuată şi în scrierile lui Friederich Engels, cel „foarte nemulţumit de faptul că Revoluţia de la 1848 a fost deturnată de Principatele Române într-o revoluţie naţională". El subliniază persistenţa acestei obsesiv-încrâncenate porniri împotriva românilor şi a românităţii aducând în discuţie şi cartea lui Larry L. Watts (*Războiul clandestin al blocului sovietic cu România*), unde sunt reproduse consideraţiile pline de ură viscerală ale lui Engels faţă de români. Aşadar, unul dintre principalii părinţi ai *Utopiei* scrie despre aceştia că sunt „un popor fără istorie… destinaţi să piară în furtuna revoluţiei mondiale… (aceştia fiind percepuţi ca) suporteri fanatici ai contrarevoluţiei; (ei vor) rămâne astfel până la extirparea sau pierderea caracterului lor naţional. /…/ Dispariţia (lor) de pe faţa pământului va fi un pas înainte." (*Op. cit.:* 537-538) Asemenea *rostiri* au constituit (şi mai târziu) temeiuri ale experimentelor de *etnocid şi memoricid* aplicate într-o Românie pe care Occidentul, în degeneratele lui raţiuni şi interese, o oferise, împreună cu o întreagă jumătate de Europă (partea centrală şi estică), bolşevismului stalinist.

Şi astfel a început să se pregătească ceea ce Petru Ursache numise „aruncarea la arhivă ori pe foc a cuvintelor *religie, naţionalitate, patrie, ţară,* de provenienţă «burgheză» şi «criminală», cum încerca Tristan Tzara să-l preluсreze pe Lenin în întâlnirile lor libere şi tovărăşeşti din Elveţia. /…/ Bolşevismul pur sânge însemna şi încă înseamnă /…/ promovarea unei minorităţi «alese» care priveşte cu dispreţ, dacă nu cu ură de moarte, religia, trecutul istoric, identitatea naţională, tradiţia culturală, valorile clasice, creaţia pozitivă." Ba, mai mult, se va realiza un vechi deziderat al *Internaţionalei Comuniste.* Ocuparea României în 1944 va pune în acţiune efectivă „eliminarea românilor din spaţiul Europei prin distrugerea elementului etnic majoritar şi a statului naţional unitar", obţinând mult dorita „dominaţie asupra zonelor bogate carpato-danubiene. /…/ Pomenita organizaţie suprastatală primea sprijin politic şi militar, când dinspre extrema dreaptă europeană (fascismul, nazismul), când dinspre extrema stângă (bolşevismul)." (Petru Ursache, *Istorie, genocid, etnocid,* Ed. Eikon, Bucureşti, 2019: 51-52)

Se împlinea astfel şi „obiectivul" celui de al V-lea Congres al PCR (Moscova, 23 mai 1931), când, la sugestia Cominternului, fusese elaborată şi se iniţiase o întreagă strategie pentru „autodeterminare a naţionalităţilor până la despărţirea de statul român a unor teritorii locuite de o mare majoritate românească". (Constantin C. Giurescu. *Istoria românilor din cele mai vechi timpuri până astăzi,* Ed. Albatros, Bucureşti, 1976: 624)

Semn(al) de carte

Adrian Săvoiu, *Dincoace de Cortina de Fier. Amintiri,* ediţia a II-a, revizuită şi adăugită, Editura Art, Bucureşti, 2023

Jumătate din viaţă am trăit-o dincoace de Cortina de Fier, cu toate privaţiunile impuse de nedreapta divizare a Europei după Al Doilea Război Mondial. Am început să simt frustrarea faţă de această stare de fapt încă din anii liceului, dar ea a devenit tot mai acută în perioada facultăţii şi insuportabilă în ultimii ani ai comunismului. Am purtat cu mine în suflet această Cortină de Fier, pretutindeni, tot timpul cât a existat. Prăbuşirea ei în 1989 nu a însemnat că pentru mine a dispărut atunci cu totul, pentru că rănile lăsate au fost prea adânci. Însă, aşa cum încearcă să dovedească paginile acestei cărţi, în România de zi cu zi, dincoace de Cortină, viaţa a continuat totuşi să pulseze, încercând să menţină echilibrată veşnica balanţă schimbătoare a Binelui şi Răului. (Autorul – Argument)

Mihai Epure, *Român cu suflet japonez,* Editura Destine, Bucureşti, 2023

Sub semnul regăsirii speranţei, în universul luminos, în care demersul se conectează la spiritul tutelar al lui Titulescu, îl aducem la lumina cunoaşterii pe Generalul Gheorghe Bădulescu. La 1 noiembrie 2023, se împlinesc 133 de ani de la naşterea sa. (…)

Un mare român, ca atâţia alţii, condamnat pe nedrept la uitare, al cărui chip a căpătat un contur întreg după îndelungi şi anevoioase căutări, ce au durat mai multe decenii şi nu s-au încheiat. (…)

Şi-a iubit cu patimă pământul natal, amintirea lui însoţindu-l pe drumurile pe care, fără voia sa, a trebuit să rătăcească. Nu a rămas nepăsător la rugăciunea, la suspinul şi la lacrimile neamului său.

„Fanatic îndrăgostit de ţara mea", aşa îi plăcea să rostească, fără nuanţă demagogică, de câte ori se ivea prilejul.

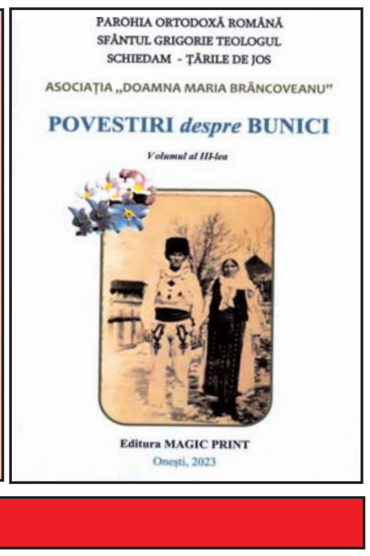
A făcut o strălucită carieră militară, parcurgând toate treptele ierarhiei, de la soldat la general. Pentru virtuţile sale, dovedite cu asupra de măsură pe câmpul de luptă, a fost distins cu însemnate ordine şi medalii. Paradoxal, analele istorice autohtone nu se grăbesc să-l amintească. (Autorul, în Precuvântare, la începutul cărţii)

Parohia Ortodoxă Română Sfântul Grigorie Teologul, Schiedam, Ţările de Jos, Asociaţia „Doamna Maria Brâncoveanu", *Povestiri despre bunici,* vol. III, Editura Magic Print, Oneşti, 2023

Douăzeci şi trei de povestitori, dintre care cel mai tânăr are 15 ani, iar cel mai vârstnic peste 90 de ani, vă invită la o călătorie în timp pentru a-i cunoaşte pe cei care, prin puterea exemplului şi a dăruirii, au fost pentru copiii şi nepoţii lor adevărate izvoare de bogăţii spirituale, morale, profesionale. Fie că i-au cunoscut direct pe bunici, fie că i-au cunoscut prin intermediul părinţilor sau al altor membri ai familiei, povestitorii au aşternut pe hârtie amintiri şi întâmplări pline de profunde trăiri interioare, de o nespusă frumuseţe sufletească. (Isabela Dragnea, în Cuvântul introductiv)

Homo sapiens

Pamfil Şeicaru: Între camarilă şi *Dotla* asiatică (6)

Theodor CODREANU

Evenimentul astral şi Nicolae Titulescu

Marea Unire a provinciilor româneşti, chiar dacă au rămas oaze etnice de jur-împrejurul noii hărţi, a devenit evenimentul astral din istoria românilor. Urma să se realizeze, ca Proiect de Ţară, armonizarea naţională, politică, economică şi culturală a tuturor românilor, cum a înţeles „generaţia Criterion", în programul desprins dintr-un număr al revistei *Criterion* (1934), în articolul semnat de Mircea Vulcănescu, cu titlul *Generaţie.* Ignorând însă doctrina eminesciană a *golului etnic*, s-a produs deja maladia politicianistă a antitezelor monstruoase, cea dintre generaţia făuritoare a unirii şi cea nouă în frunte cu Mircea Eliade şi Pamfil Şeicaru, cel din urmă sesizând că vechii politicieni au pornit în consolidarea unităţii statale cu o eroare gravă: punerea în prim plan a ameninţării revizionismului maghiar şi ignorarea ameninţării bolşevismului. Se ştie, bolşevismul unguresc al lui Kun a fost repede anihilat de armata română. Nicolae Titulescu însuşi a intrat în această diplomaţie de balans între revizionismul maghiar şi bolşevism. Pe acest fond s-a născut Mica Antantă, pasivă în raport cu fostul imperiu ţarist. Beneš însuşi curta Rusia ca necesară securităţii Cehoslovaciei în raport cu Germania. La 16 mai 1935 s-a semnat Pactul sovieto-cehoslovac de asistenţă mutuală. Praga voia aducerea Rusiei Sovietice în centrul politicii europene, în timp ce ne era parteneră. Iugoslavia, la rându-i, considera Sfânta Rusie „patria fraţilor noştri slavi". Or, în asemenea context, Titulescu nu s-a întrebat dacă „interesele poporului român se conjugă cu interesele slavismului" (*Ibidem,* p. 139). Astfel, Titulescu s-a lăsat dominat de Beneš, ostil germanismului prin panslavism. Rusia considera însă Basarabia un diferend nesoluţionat, România ocupând un teritoriu cuvenit Kremlinului. Aşadar, România se situa între două revizionisme şi nu ştia care-i mai primejdios. Titulescu a crezut că rezolvă situaţia prin semnarea de către Rusia a Pactului de definire a agresiunii, la 3 iulie 1933. Cehoslovacia, însă, aliata din Mica Înţelegere, justifica drepturile Rusiei asupra Basarabiei. Titulescu şi oamenii politici de la Bucureşti considerau Rusia ca fiind democrată, diferită de regimul ţarist. Titulescu nu acorda Kominternului nicio valoare politică serioasă. Iluzia lui era augmentată de prietenia sa cu Maxim Litvinov, fostul ambasador al Rusiei în Statele Unite. Considera starea din Rusia *statică,* iar teoria comunistă neprimejdioasă. Nu cunoştea scrierile lui Lenin, iar marxismul – superficial. Marele diplomat era prea preocupat de problemele internaţionale ca să mai fie atent la ameninţarea reală a bolşevismului pentru România. De aceea, stătea mai mult prin străinătate, la Bucureşti fiind doar musafir. Perspectiva lui asupra României nu era cea de pe Nistru, ci a lacului Leman, a Senei, a Tamisei, a Alpilor, crede Şeicaru. Curios că politicienii români au admis tacit „această inovaţie a unui ministru de Externe cu domiciliu oriunde, dar nu în capitala ţării" (*Ibidem,* p. 144). La venirea lui în ţară, politicienii se îmbulzeau cu admiraţie în anticamera titulesciană, să-l asculte cât de competent era în diplomaţia lumii. Marele lui privilegiu era *neamestecul în treburile interne ale ţării.* În acest mod, Titulescu a devenit *educatorul* politicienilor care au înrobit ţara sovieticilor, în 1944. Culmea e că, după capitulare, analiştii politici îndemnau: „Înapoi la politica lui Titulescu". Asta credeau ţărăniştii şi liberalii că trebuia făcut, deşi asemenea drum ne adusese în gheara bolşevică. Politica lui Titulescu fusese brutal dezminţită de Pactul Molotov-Ribbentrop şi totuşi faptul nu a fost sesizat de „partidele burgheze": „Ce crunt se ispăşeşte lenea de a-ţi cunoaşte un căpcăun de vecin ca Rusia Sovietică, ce soartă tragică îi este rezervată unei ţări cu o clasă politică de o dureroasă ignoranţă, tocmai a problemelor vitale pentru existenţa istorică a unei naţiuni!" (*Ibidem,* p. 146).

Încă istoricul american Carlton Hayes, în cartea *O generaţie a materialismului, 1871-1900,* 1941, studiind liberalismul românesc, constată că este unul clientelar, trăgându-şi „vigoarea" din averile statului, cum avea să se întâmple şi-n anii 1990-2008. Mai mult, succesul antreprenorial s-a datorat lipsei unei opoziţii consistente şi „falsificării sistematice a vieţii constituţionale", care l-a ajutat să supravieţuiască şi după 1919, adaugă Şeicaru. Aşa se explică impopularitatea Partidului Liberal după 1919, când regele Ferdinand a fost manipulat de camarila creată de Barbu Ştirbei, în privinţa schimbării guvernelor. Numai prestigiul uriaş al lui Ionel Brătianu mai asigura „legitimitate". Moartea lui Ferdinand şi a lui Ionel Brătianu au dat o lovitură grea liberalilor. Istoricul Gheorghe I. Brătianu a fost privit ca un „intrus" în familia Brătienilor. Nu convenea situaţia de scotocitor de documente şi de adevăr istoric. Apoi, istoricul va fi manipulat de Carol al II-lea, drept răzbunare pe liberalii care s-au opus urcării sale pe tron. Nici Vintilă şi nici Dinu Brătianu n-au avut anvergura predecesorilor. Doar I.G. Duca a avut ceva din stofa unui mare lider, dar a fost jertfit cu ajutor legionar de către noul rege. Dinu Brătianu, împăciuitor şi comod, a aprobat tacit dictatura regală. În 1939, Gheorghe I. Brătianu a devenit vicepreşedinte al partidului. Era printre cei puţini care cunoşteau realităţile grave ale României, cu ameninţarea sovietică. Din păcate, ca om de acţiune, a fost lipsit de energia necesară, încât sfaturile sale n-au avut sprijin. Când a luat atitudine fermă, ca în cazul bombardamentelor anglo-americane din 1944, a fost dezavuat de partid. După 23 august 1944, a fost declarat „fascist" şi criminal de război.

Politicienii de la 1940 erau ca anesteziaţi în ce priveşte interesul naţional, diferenţiindu-se enorm de paşoptişti, spre exemplu. N-au văzut niciun moment marele pericol sovietic. Lipsă de viziune stupefiantă. Asociată cu un „pragmatism" sinucigaş pentru ţară, în favoarea intereselor personale. Explicaţia lui Şeicaru, prin comparaţie cu paşoptiştii şi cu făuritorii României Mari: „Generaţiile următoare au înlocuit mistica idealurilor prin mistica contabilităţii" (*Ibidem,* p. 156). Liberalismul lui M. Kogălniceanu şi al primilor Brătieni a sfârşit în ramolismentul contabil al lui Dinu Brătianu.

Nicolae Rădescu şi „corul morilor de vânt"

(Sintagma dintre ghilimele este titlul unei cărţi de publicistică a lui Dumitru Radu Popescu.) Generalul Nicolae Rădescu s-a dovedit singura reacţie naţională majoră în faţa momentului capitulării din 1944, în condiţiile emigraţiei, căci capitularea a creat panica de a nu mai continua lupta: „Democraţii buimăciţi n-au aflat altă atitudine mai potrivită decât o ajustare la situaţia neaşteptată pe care inconştienţa lor o crease. Şi-au însuşit vocabularul ocupantului, au supralicitat în condamnarea fascismului, au maimuţărit atitudini care erau expresia unor situaţii cu totul deosebite, revendicau acte de curaj civic ca ascultarea postului de radio Londra, fără ca un singur moment să-şi dea seama că alunecau exact pe terenul pe care comuniştii aveau tot interesul să-i atragă" (*Ibidem*, p. 160).

Paradox: în 1944-1945, partidele democratice au fost „cele mai zeloase colaboratoare ale propriei lor prăbuşiri, fiind incapabile să realizeze tragismul momentului politic pe care îl trăiau", învingătoare fiind atunci ultimele reziduuri de fanariotism, de „iobăgie morală". „Kerenskiada" democraţiei române. A fost trădată voinţa poporului român, a soldaţilor de a continua lupta. Cu îngăduinţa lui Ion Antonescu, cel care a permis mascarada negocierilor de la Cairo: „Unica preocupare a zisului Bloc democrat a fost să dezagrege frontul, adică să-şi anuleze unicul argument valabil în negocierile începute" (*Ibidem*, p. 162).

Până la 6 decembrie 1941, de la primirea ultimatumului englez, Iuliu Maniu şi Dinu Brătianu au fost de acord cu războiul antisovietic. De la 7 decembrie, când Anglia a declarat război, ei şi-au schimbat convingerile, despicând conştiinţa naţională. În acelaşi moment, mareşalul declara ziariştilor: „Sunt aliatul Reichului contra Rusiei. Eu sunt neutru între Germania şi Marea Britanie." Situaţie stranie, neurmată de Finlanda, aflată în aceeaşi postură. Partidele finlandeze n-au declarat niciun semn de *culpabilitate* în faţa democraţiilor anglo-americane, n-au aşteptat „certificate care să ateste buna lor purtare democrată" (*Ibidem,* p. 164). În schimb, elitele româneşti s-au înglodat în „complexul lor de inferioritate", „trăsătură caracteristică a politicii româneşti pe planul internaţional". Puţini politicieni români au scăpat de acest complex. Take Ionescu îl avea, Petre P. Carp şi Ionel Brătianu, nu. Nenorocita trăire a culpabilităţii a declanşat goana după negocieri pentru un armistiţiu cu orice preţ. Liderii şi-au imaginat că nu România a intrat în război pentru Basarabia şi Bucovina nordică, ci că au fost siliţi de Germania prin regimul „fascist" antonescian. În memoriul execrabil întocmit de Gr. Niculescu-Buzeşti şi de Constantin Vişoianu, aceşti impostori se umileau astfel: „În dorinţa de a restabili relaţii de încredere cu poporul rus pe care l-am combătut în silă, neopunându-i niciodată, în cursul istoriei, sentimente ostile, poporul român s-a grăbit să furnizeze, cu mult mai mult decât se angajase, soldaţi noi care aveau să lupte vitejeşte alături de camarazii lor sovietici" (*La Roumanie devant la Conférence de la Paix*).

Doi mareşali

A pleda pentru propria vină, zice Şeicaru, e atitudine tipic fanariotă. Da, dar şi un comportament de tip comunist inovat de Stalin, care-i silea pe comunişti să-şi facă „autocritica", să se condamne singuri. Finlandezii au urmat cu totul alt drum şi au ales libertatea, în condiţii istorice similare. Obstaculat de ai săi, Ion Antonescu a fost declarat criminal de război şi executat, Mareşalul Mannerheim a ajuns erou naţional. Iată diferenţa.

„Mareşalul Antonescu era predat chiar în palatul regal în ziua de 23 august 1944, gărzilor comuniste comandate de Bodnăraş, mareşalul Mannerheim trata şi încheia armistiţiul cu Rusia sovietică", iată diferenţa! Estimp, liderii noştri politici ascultau gârboviţi postul de radio BBC – marea lor călăuză, „uitând că fiecare naţiune are o interpretare proprie a evenimentelor" (*Ibidem*, p. 166).

Şi demascarea cruntei naivităţi: „În ce hal de ignoranţă au fost oamenii politici români dacă au avut naivitatea să creadă un singur moment că de dragul principiilor Chartei Atlanticului, Anglia ar sacrifica interesele ei, opunându-se Rusiei sovietice cu tendinţe de cotropire a României!"

(În imagine, icoană de Florin Colea.)

→

Contratimp

Maria CALLEYA

Troleibuzele merg la culcare şi începe noaptea dinspre primăvară, mă gândesc la o măsură a lucrurilor în stare să readucă echilibrul de care am nevoie, ca atâţia alţii, care, însă, pare o ţintă din ce în ce mai greu de atins. Între neajunsuri, o stare de vomă ce vine din inadecvare, exasperare, urechi care ţiuie ne voind să mai audă cuvintele, purtătoare cândva de sensuri, picioare înaintând greu pe asfaltul pardosit cu stele căzătoare, ochi fără aripi de care mă împiedic. Istoria atâtor infamii travestită în fantoşe lugubre. Undeva, într-o grădină, temerarii ghiocei ar voi să spună ceva, bate însă un vânt rece şi, rătăcită, o stea mă mângâie pe creştet. Acestea mi-au rămas sprijin de nădejde. Şi hămăitul adevărat al câinilor.

O linie seacă, sau cu intermitenţe. Apoi un punct.

Nimic de vânzare – un afiş de agăţat (lipit) pe uşă. Nici atunci nu vor înţelege.

Pe Mezzo, o formaţie instrumentală orientală, cu instrumente vechi, o liră (?) cu două coarde şi panaş, un fel de fluier lung cu muştiuc şi cântat dintr-o parte a gurii, un soi de ţambal discret, febril, două percuţii, o tobă mică şi una mare, de mână, atinsă de singura femeie, în verde, cu păr acaju. Figurile, inclusiv cea a cântăreţului vocal, nobile, albastre. Şapte cu toţii.

Decenţă, interiorizare. Costume fine, sobre. Spuneau o poveste atât de veche, atât de neobişnuită, atât de refuzată. După câteva minute, făceam parte dintre ei.

Somn letargic şi câteva urme de răni. În afară, senzaţia de dezmembrare, irezistibilă. O uscăciune şi o alterare a fiinţei pe care, după călugărul Kneipp, doar apa rece ar mai putea-o redresa. Terapia visului, celui venit sau chemat, mai poate constitui o ieşire din ceaţă. Şi o îndârjită încredere în datul nostru, al fiecăruia. În fumul dens, oaza de aer, serenă, înaltă.

E de ajuns să strigi în sinea ta, ori către ceruri, ori de câte ori ţi s-au sleit puterile, să închizi ochii, apoi să-i deschizi larg, să îmbrăţişezi astfel pământul şi toate necunoscutele lui, aşezându-te cu faţa spre răsărit, să chemi briza abia mişcând buzele, să te trezeşti lângă dorita mare, acolo vei fi la largul tău şi toate ţi se vor arăta ţie, de-ar fi ca acea clipă să fie însuşi surâsul în care să te pierzi, în sfârşit.

Pur şi simplu, n-am murit. Deşi, într-un moment al zilei, nu-mi simt decât oasele, sfârâind. Un spectru ambalat. Şi prost, pe deasupra.

Ce s-a obţinut, dacă cineva (?) a vrut-o – o linişte de mormânt. Mai lipseşte celebra (!) firmă Anthony non stop de pompe funebre, servicii non stop, agrementate cu lacuri şi metale, unde activitatea e vioaie şi, desigur, prosperă. Unde anotimpurile zâmbesc egal ploii, gerului, soarelui. Pompe, şi atât.

Cum să te comporţi dinaintea unei flori delicate, cu amprenta orientului în formă, culoare şi ţinută – dacă poţi şi înveţi să ştii, cu aceeaşi delicateţe, discreţie şi grijă.

Am nevoie să caut – forma supremă de libertate. O voi face, ca întotdeauna, cu gândul la cei neştiuţi, neauziţi, dispăruţi în fumul vremurilor, ale căror vise-vieţi n-au fost mai prejos decât a mea. Doar se întâmplă că o mai pot face, încă, şi acesta îmi va fi, pentru cei interesaţi, singurul şi adevăratul testament.

E într-adevăr târziu. Prea multe cuvinte. Inutile sau seci. Ori de-a dreptul neghioabe.

Dacă mai există frumuseţe – desigur, aş răspunde. Unde se ascunde, între atâtea ruine? Pulsează, capetele ghioceilor, zâmbetul început al copiilor, aroma încă unei flori – există încă. Şi visul fără martori. Transfigurate, toate, şi totuşi vii. Cât timp lumea dăinuie, deşi se cutremură.

Nevroză reactivă spunea, vara trecută, un medic cu experienţă, examinându-mă sumar; nu greşea. Îmi înghit cu greu amarul, iar câteva subiecte, acelea capitale, mă duc la explozie. Lucrurile simple şi limpezi nu mai sunt cu putinţă, nu ştii, nu mai ştii către ce zare să-ţi îndrepţi privirea. Se mai întâmplă doar, ca acum în dimineaţa cu promisiuni blânde, să auzi o pasăre. Triluieşte. Inima, şi ea, îndrăzneşte a surâde. Şi nu mai există drum înapoi.

Guleraş de spumă în ceaşca de cafea, repede topit, fără gust. Zeamă anemică, precum fiinţa-mi presărată între câteva repere, decolorate şi ele. Apărare, scut – ce utopii am fost în stare să inventăm.

Un trust, mai curând un cenaclu al independenţei ar trebui înfiinţat, mă tem însă că acolo se vor îmbulzi aceiaşi profitori şi că, astfel, nici măcar o intenţie cu final caritabil, sanitar, n-ar mai putea curăţa aerul. Aici, peste tot, teren minat.

(Va urma.)

În cele cinci luni de negocieri la Cairo, s-a văzut şi revăzut cât de indiferenţi sunt Aliaţii faţă de România. Şi totuşi, liberalii şi ţărăniştii au mers mai departe, în bobote, din ce în ce mai „culpabilizaţi". Un sentiment care, constata jurnalistul, ţărăniştii şi liberalii l-au conservat intact şi în diaspora. Aşa se explică dezavuarea atitudinii generalului Rădescu, în exil, izolându-l, cu aceeaşi inconştienţă, şi recoalizându-se, gregar, în jurul regelui Mihai I, crezându-se ocrotiţi. Şi au fost, prin laşitate.

La 10 decembrie 1943, Mihai Antonescu a fost vizitat de Franz von Papen, vicecancelarul Germaniei, care i-a propus începerea negocierilor spre a-l sili pe Hitler să nu mai continue războiul. Dar Mihai Antonescu n-a dorit să-şi asume iniţiativa mareşalului Ion Antonescu, atribuindu-şi-o sieşi spre a-i rezerva acestuia postura de sacrificat. Asta l-a bântuit prin capcana întinsă, cu mare abilitate, de Gr. Niculescu-Buzeşti. Tot el l-a împiedicat pe Mihai Antonescu să-l trimită pe Titel Petrescu pentru începerea negocierilor. La fel a procedat cu Constantin Argetoianu. Titel Petrescu voia să ia legătura cu laburiştii britanici. Nu i s-a îngăduit. (Aici se sfârşeşte, la 4 octombrie 2008, cel de al 63-lea caiet din *Numere în labirint.* Începe caietul 64.)

O hotărâre genială

4 octombrie 2008. În mai 1943, Stalin a luat o hotărâre genială: a desfiinţat Kominternul (Internaţionala a III-a) spre a-i păcăli pe americani, fără de care putea fi înfrânt. I-a reuşit, declanşându-se o propagandă masivă în sprijinul intereselor Rusiei Sovietice, Statele Unite lăsându-se intoxicată, lăudând *evoluţia spre democraţie.* Fenomenul s-a perpetuat în Anglia. Măsura lui Stalin a impresionat şi pe socialiştii din Internaţionala a II-a. Chiar şi Titel Petrescu vedea aici semnalul unificării clasei muncitoreşti într-un singur partid. Temerile lui au revenit odată cu intrarea trupelor sovietice în Ţară, încât a blocat contaminarea ideologică bolşevică în Partidul Socialist, găsind sprijin în Lucreţiu Pătrăşcanu şi în Petre Constantinescu-Iaşi, dar şi în Iuliu Maniu şi Dinu Brătianu. Astfel, Blocul Democrat a respins ideea plebiscitului pentru Basarabia şi Bucovina.

Chiar în 1944, în presa americană s-a aflat, prin Viktor Kravcenko, faptul că desfiinţarea Kominternului a fost o diversiune menită să întărească tocmai politica revoluţiei mondiale. „Schimbăm formele, declara Kravcenko, dar nu şi substanţa. Năzuinţa finală şi definitivă de a realiza o lume sovietică continuă să fie axa politicii noastre". (*Apud* Şeicaru, III, p. 183. A se vedea şi Nina Berberova, *Afacerea Kravcenko,* Bucureşti, Editura Humanitas, 2005.) Şeicaru l-a întrebat, la rându-i, pe amiralul Ogradov şi acesta i-a dat un răspuns similar. Gheorghi Dimitrov, la fel. Declaraţiile de la 8 aprilie 1944 au produs un efect puternic, derutând ambasada sovietică, de unde s-a transmis că nu se cunoaşte niciun Kravcenko sau poate o fi cineva fără importanţă. Dar Kravcenko era un diplomat sovietic în SUA. Presa americană a făcut vâlvă, dar nu şi în România, de unde chiar atunci se trimeteau negociatori la Cairo (14 aprilie 1944), din partea Blocului Naţional-Democrat. Delegaţii au ignorat total dezvăluirile din presa americană. Niculescu-Buzeşti era dirijorul negocierilor. Ministrul român de la Ankara, Al. Creţeanu, n-a informat pe Maniu, iar oamenii lui Niculescu-Buzeşti n-aveau interes să afle. Socialiştii români au rămas şi ei surzi la zarva kominternistă.

În 1937, socialiştii români au obţinut 28 840 de voturi din 3 171 685 exprimate. Cu cine au votat comuniştii? Ţărăniştii şi liberalii au considerat că voturile lor s-au dus la socialişti, ceea ce arăta că nu pot fi un pericol. Lucreţiu Pătrăşcanu (1900-1954) însă, în *Sub trei dictaturi* (1945), arată că voturile lor s-au dus la naţional-ţărănişti, dat fiind că socialiştii erau consideraţi „trădători" ai mişcării muncitoreşti. Cum sub guvernele liberale comuniştii au fost reprimaţi, iar de „Garda de Fier" se temeau, voturile lor s-au plasat la ţărănişti. În 1937, partidul „Totul pentru Ţară" câştigase 478 378 de voturi (15,58%), iar ţărăniştii – 20,40%. Iuliu Maniu nu dădea atenţie mişcării comuniste, doar o tolera.

Fruntaşii comunişti credibili ai momentului erau Lucreţiu Pătrăşcanu şi Petre Constantinescu-Iaşi. Primul s-a apropiat de comunişti fiindcă tatăl său, scriitorul D.D. Pătrăşcanu, sterist activ, care a militat împotriva pericolului rusesc, în timpul războiului, a fost nefrecventabil pentru liberali, interzicându-i-se şi manualele de istorie, fiind şi scos din învăţământ. Simţindu-se, la rându-i un marginalizat de lumea burgheză, a găsit refugiu la comunişti. Era o motivaţie similară cu a lui Lenin, care-şi văzuse fratele condamnat la moarte prin spânzurare, fiindcă atentase la viaţa ţarului Alexandru al III-lea. Lucreţiu Pătrăşcanu nu avea alură de revoluţionar, ne asigură Pamfil Şeicaru. Sub regimul burghez, n-a cunoscut represalii, doar un domiciliu forţat la Poiana Ţapului, unde a putut să scrie în linişte două cărţi: *Problemele de bază ale României* şi *Sub trei dictaturi.* Adevărata lui agresare va surveni sub comunişti, când a şi fost executat.

Nici Paul Constantinescu-Iaşi n-avea structură de comunist. Era pasionat de istoria bizantină, fusese colaborator la *Viaţa Românească.* După război, după ce trecuse pe la Liceul „Cuza Vodă" din Huşi, ca profesor de franceză şi istorie, în 1920, a fost şi titular la Liceul „Gheorghe Roşca-Codreanu" din Bârlad, apoi profesor de Istoria Artei Religioase din Chişinău, în 1927, sub ministeriatul lui Ion Petrovici. Era un comunist „camuflat", luând apărarea evreilor. N-a fost niciodată „reprimat". De aceea, Moscova l-a ales ca lider.

Homo sapiens

Eticheta

Florin Radu PINTEA

Trei oameni, mergând pe trei drumuri diferite, la trei perioade de timp diferite, dau peste trei lucruri diferite. O partitură muzicală cu titlul *Huţulca*, o sticlă „ocaua lui Cuza” cu dop vechi plină cu un lichid galben – fără nicio inscripţie, şi o cutie neagră, metalică, lucioasă, cu patru intrări şi patru ieşiri, şi ea fără niciun alt marcaj.

Toţi cei trei găsitori găsiseră ceva, dar niciunul nu ştia ce. Sună a paradox sau a glumă proastă, dar nu e nici una, nici alta (am vrea noi să fie!).

Cel dintâi găsise partitura unei Mazurci de Chopin, fals denumită *Huţulca*. Al doilea nu putea şti ce conţine sticla cu ceară sigilată; putea fi *orice* lichid de la urină de armăsar pursânge arab şi până la o Grasă de Cotnari de pe vremea când Gheorghe Doja cerşea prin Viena Kaiserului Franz Josef să mai subţieze taxele impuse iobagilor din Transilvania. Cel de-al treilea se împiedicase de o consolă de jocuri video PS4 – fără să ştie.

În lipsa oricărui element de identificare, două dintre cele trei obiecte erau de nefolosit, unul fiind fals denumit.

Dacă în cazul partiturii, să numeşti „huţulcă” o „mazurcă” pare (şi chiar este) un gest ridicol – huţulcămazurcă, cui dreacu' să-i mai pese (dacă muzica e frumoasă şi săltăreaţă – şi e!), când vine vorba de celelalte două exemple, avem de-a face cu ceva ori bun de tot care e destinat să se piardă (pentru că n-are etichetă) ori cu ceva ce ar putea fi descifrat doar de testere digitale foarte bine specializate capabile prin i.a. să deducă utilitatea cutiei negre; sau nu.

Una dintre capacităţile democraţiei digitale este aceea de a eticheta deopotrivă lucruri şi fiinţe pornind nu totdeauna de la trăsături definitorii sau specifice, dar, uneori ascultătoare de alte criterii, obscure aproape întotdeauna (re)cunoaşterii publice, dar care se dovedesc a fi nişte foarte eficiente instrumente de influenţare (educare subliminală) şi convingere a maselor, prea ocupate de ţintele lor individuale care le consumă tot timpul şi energia pentru a se mai preocupa chiar şi pe fugă de o chestiune atât de perfidă care nu promite nimic bun amatorilor de excursii dubioase în profunzimile lumilor digitale, esenţialmente virtuale.

Aşa cum am cunoscut-o până în prezent, democraţia digitală reprezenta un ideal etic şi era considerată ceva bun pentru oameni. Odată cu alunecarea omenirii către transumanism, era evident că gradul de adecvare se modifică şi el în mod dramatic în favoarea noilor hibrizi, tot mai obişnuiţi (spre răul lor) cu hârjonelile virtuale ce apăreau (în mod fals) ca benigne şi lipsite de consecinţe cu adevărat serioase graţie mirobolantei comenzi „undo” (revenire), care putea fi selectată şi din lista istorică/cronologică a comenzilor, deci practic oricând. Doar că această „sănătoasă” convingere era o iluzie. Dincolo de ea şuvoiul câştiga în putere, densitate, viteză şi mai ales independenţă – independenţă de orice tip de etichetare, fie ea nominalist-literală, alfanumerică, pur simbolică sau de orice altă sorginte.

În zorii Erei Digitale, „democraţia” are o cu totul altă rezonanţă. Ea va însemna drepturi *egale* la om şi la i.a., ceea ce e evident un lucru rău pentru om sau cel puţin unul la care merită să ne uităm chiorâş, deoarece i.a. este în ascensiune şi nimic la orizont să-i frâneze avântul spre poziţia dominantă din care să dicteze ora exactă, ea, i.a., neavând reprezentări proprii despre bine şi rău altele decât cele introduse în algoritmi la momentul proiectării *asistate.* Cine al cui asistent este are un răspuns deloc uşor de dat. În numele acestui *comunism digital* la nivel planetar, orice abuz va fi tolerat fără a fi tratat ca excepţie. Din acel moment, *democraţia* va bascula peste noapte în *tiranie.* (Dacă nu cumva a şi făcut-o, cu binecuvântarea tuturor celor ce s-au pripit în a o lăsa pe „ea” să spună ce e mai bine.)

Atomizarea, acţiunea specifică definitorie a ceea ce se înţelege (sau ar trebui să se înţeleagă) prin digitalizare. Este rostul ei să „ciopârţească” în cuante tot mai mici *Totul* şi să eticheteze, în faza intermediară, alfanumeric, apoi numeric, apoi în coduri de bare, toate fragmentele rezultate în urma procesului.

Am revenit iar la etichete. Să fie clar: nu sistemul digital este cel care are nevoie de ele. Ele au fost odinioară necesare pentru a identifica o anumită fiinţă, cu anumiţi ochi, cu anumit păr, cu anumită gură „Maria” sau „Ion” şi aveau menirea să îi individualizeze ori diferenţieze între diverse instanţe ale aceleiaşi categorii – spre pildă, un Cotnari de un Rozé Busuioacă de Bohotin, ori o maimuţă de un papagal, ori o consolă de jocuri video de un robot de bucătărie.

Întotdeauna identificarea a fost o containerizare abstractă a entităţii etichetate. Dacă ştiai, prin cultură şi/sau tradiţie orală şi/sau scrisă ce trebuia să găseşti în container, nu aveai nicio surpriză cu privire la acest lucru atunci când făceai referire la acel conţinut.

Vedeai scris „Cotnari” – papilele gustative începeau deja să saliveze; cum dădeai cu ochii de inscripţia „PS4” deja simţeai furnicături în buricele degetelor în anticiparea unei confruntări virtuale (ca mai toate din jur) pe un ecran multicolor de maximă saturaţie, contrast şi claritate; vedeai scris „mazurcă” şi auzul tău se şi pregătea a se desfăta pe legănatul ¾ şi accentuat pe a doua sau a treia bătaie a măsurii frumosului dans popular polonez.

Cum tot mai des auzim în stânga sau dreapta, situaţia nu mai e la fel. Pentru că „felul” s-a schimbat radical – intoleranţa şi radicalismul fiind alte două trăsături tipice lumii digitale, iar derapajul dinspre alfabetic spre alfanumeric, numeric pur, cod de bare nu e de bun augur pentru om. Pentru maşină e ceva „natural” (nu pot să evit oximoronicul paradox). Şi din mersul vremii se vede tot mai limpede că Fluxul Digital nu are propriu-zis ce face cu niciun fel de etichetă, aceasta fiind mai curând un soi de concesie făcută reflexelor încă arhaice la transhumanii în şi mai accelerat proces de augmentare nano/biotehnologică, indiferent unde ar ajunge aceasta la un moment dat.

Pe măsură ce se va instala supremaţia i.a., etichetele se vor rarefia tot mai mult, granulaţia lor semantică se va dilua sub jetul decapant al Şuvoiului Atotştiitor şi vor fi spulberate în cele din urmă ca nişte cruci ale Sf. Andrei încăpăţânat rămase încă plantate lângă nişte căi ferate pe care demult nu mai circulă niciun tren. Fluxul va ţine loc de garnituri şi va circula în mare viteză şi fără frâne pentru a uda nişte rădăcini numai de el ştiute.

Cât despre istoria despre cum va arăta civilizaţia post-cod de bare..., vor exista zero ascultători şi zero povestitori. Fiindcă, pur şi simplu, Fluxul în trecerea sa, suge din toate fiinţele cugetătoare (încă) toate datele şi povestirile posibile, imaginabile la un moment dat, pentru a le trece mai departe.

Poate şi pentru că e în firea sa, Lumea Digitală va rupe containerul de conţinut, eticheta de al său subiect, neavând respect pentru niciunul dintre aspectele non-digitale sau non-digitalizabile arhaice (spre pildă, etică, morală, bun-simţ, tact etc.) anterioare Revoluţiei, ci ascultătoare doar de legile aranjărilor numerice. Tocmai această atitudine nepersonală e de natură a genera climatul în care orice eroare de identificare, fie ea neintenţionată, fie deliberată, să fie fără consecinţe, deoarece în densitatea Fluxului nu mai e loc de referinţe sau diferenţieri sau relativizare de orice tip. Simpla presiune (informatică) e constanta care face superflue toate celelalte variabile ce odinioară contau, măsurau sau spuneau ceva.

Dacă e secant, Şuvoiul extrudează, amprentează captatorii senzoriali pe care ajunge. Dacă e tangent, printr-un efect Coandă *sui-generis,* creează vacuum, duce la o sucţie şi abducţie radicală, până la eviscerare. Orice eventuale imagini, concepte, configurări, cunoştinţe generale sau ficţiuni vor fi aspirate şi antrenate în şuvoi, care, în perfectă concordanţă cu logica şuvoiului, le va găsi fiecăreia rostul său, total opac inteligenţei umane care le-a zămislit, adăpostit şi din care au purces, a cărei sforţare supremă şi ultimă de ordonare a Lumii după alte criterii decât cele naturale este acela de a mărunţi Lumea şi de a-i atribui fiecărui atom un identificator numeric de obiect digital – sau *DOI Number,* cum mai este cunoscut (Digital Object Identifier). Subliniem cuvântul *obiect.* În lumea post-cod de bare toate lucrurile fizice sau non-fizice vor fi „privite” (de către cine sau ce nu ştiu a spune) ca obiecte digitale şi tratate ca atare de i.a., de la rădăcinile de păstârnac şi până la bebeluşii născuţi vii sau non-vii – toate vor fi tratate ca „obiecte digitale” – deocamdată *DOI Number* (un fel de CNP) al aberaţiilor, minciunilor, ficţiunilor şi adevărurilor de tot felul care (încă) mai circulă prin Internet sub această formă ce se depreciază rapid, se atribuie textelor scrise şi împroşcate (urcate) în ciberspaţiu cu din ce în ce mai puţine şi firave consecinţe semiotice.

În tendinţa sa puternică, tenace, lăuntrică şi atavică de a înţelege şi organiza Lumea ca întreg, Omul (ca parte) a trebuit să recurgă la instrumente de conversie nominalistă, numerică, simbolică, cod de bare.

Puterea de Calcul Instalată depăşind cu mult cele mai optimiste aşteptări, a permis apariţia Şuvoiului, care nu are nevoie de „reprezentări” pentru a exista sau raţiona. Logica sa transcende logicile celor ce fără voia lor l-au zămislit, în trufia lor inconştientă, pentru a substitui la toate nivelurile dumnezeirea, lucru pe care l-au şi realizat fără a-şi da niciun pic seama de raportul caricatural în care de bunăvoie s-au repoziţionat faţă de această creaţie hibridă, refractară la orice fel de comandă externă de sorginte umană.

E inevitabil astfel ca uneori etichetele vor fi aşezate greşit, dar nu va şti nimeni acest lucru, fiindcă nu va mai exista nimeni căruia să-i pese de această excepţie, şi cu atât mai puţin de gestionarea ei sau de vreo eventuală şi fumegoasă semnificaţie inter-disciplinară.

Etichetele vor dispărea fiindcă nu va mai exista nimeni să le citească, iar conţinuturile – anomice şi ele – se vor resorbi în energiile Fluxului.

Cu viteza, densitatea şi presiunea lui nebune, Şuvoiul va cutreiera bezmetic întunericul numenal absolut dintre extremele absolute micro şi macroscopice până când un ADN (fără epitete) în fracţie umedă va izbuti, la capătul multor eoni de replicări tot mai subtile şi mai impunătoare, să consume hidra-hibrida, să reîmprospăteze canavaua viului şi să readucă viaţa însăşi între fruntariile de mister şi dumnezeire dintre care n-ar fi trebuit să fie niciodată izgonită.

Acest text a fost inspirat de o ştire de presă cu largă răspândire, deoarece se referea nu atât la un miliardar pe al cărui prâslea de vreo patru ani îl cheamă XÆ A XII (nu se ştie cine e naşul; nu râdeţi, că nu e la-cine-v-aţi-gândit).

Nu de alta, dar ca să ţinem pasul măcar cu imaginaţia, ne-am putea face o părere despre cam cum ar fi botezat/ă (ptiu! mai degrabă *etichetat/ă*) nepotu' (ori nepoata) aceluiaşi dacă mezinei (aceluiaşi) îi zice *Exa Dark Sideræl* ¤☆>◇■¥#135&$%, iar pe strănepot(poată) îl cheamă || |||||| || |||| |||||.

Pentru ca o generaţie după, spaţiul şi fluxul să rămână unicele entităţi în dispută şi tot restul, nominalist, alfanumeric sau simbolist, să se topească într-o evanescenţă Zen, absolută şi pură prin absenţă şi uitare.

Aici mintea mea a făcut implozie. Iar textul pe care tocmai l-aţi isprăvit este urmarea acestei implozii. Una dintre urmări. Dacă încă ne mai numim între noi „oameni”, s-ar putea să fie o exagerare sau o aberaţie sentimental-fosilă. Iar asta ar fi o altă urmare. Eticheta a alunecat dincolo de conţinut.

Armata este a Cezarului

Georgel RUSU

Avem încă vii în memorie imaginile valurilor de cetăţeni care asaltau punctele de trecere a frontierei la declararea pandemiei de Covid. Lucrurile se petreceau în condiţiile în care în ţară se decretase starea de urgenţă. Mai toată lumea ştia că asistenţa medicală din ţările de unde reveneau cetăţenii români este mai bună. Totuşi, cetăţenii preferau să revină. Reveneau în ţara *lor,* reveneau la statul pe care îl acceptau şi căruia îi recunoşteau inclusiv dreptul de a le diminua libertăţile în condiţiile de pandemie. Era momentul ca statul să-i protejeze, chiar dacă acest lucru presupunea o diminuare a libertăţilor. (Georgel Rusu, *Despre urgenţa stării de urgenţă*, Contributors.ro, 24.03.2020) Instinctual, fiecare cetăţean căuta locul geografic în care cedase dreptul la violenţă în favoarea statului. (Max Weber, *Politica ca vocaţie* (*Monopolul violenţei*), https://ro.wikipedia.org/wiki/ Monopolul_violen%C8%9Bei)

Şi asta în pofida unor teorii care susţineau expirarea rolului istoric sau perimarea statului, ca instituţie şi organizaţie.

Armata, „reîmputernicită" în condiţiile pericolului, era solicitată şi înţeleasă în dimensiunea de garant al siguranţei cetăţeneşti, dar mai ales al continuării existenţei statale. De altfel, „Menţinerea ordinii este cel mai vechi dintre obiectivele guvernării şi presupune stabilirea de reguli în scopul prezervării vieţii şi al garantării proprietăţii." (Luminiţa–Gabriela Popescu, *Politici publice,* Editura Economică, Bucureşti, 2005, p. 19)

Unii autori fac distincţie „între două violenţe legate de drept: *violenţa întemeietoare,* care instituie şi impune dreptul (*die rechtseizende Gewalt*), şi *violenţa conservatoare*, care menţine, confirmă, asigură permanenţa şi aplicabilitatea dreptului (*die rechtserhalttende Genwalt*)". (Benjamin Walter, Jacques Derida, *Despre violenţă*, Editura Ideea Design&Print, Cluj, 2004, p. 67) Vorbim de întemeierea statelor şi prezervarea acestora.

Teoriile moderne referitoare la stat şi statalitate şi-au dovedit din nou temeinicia. Atât John Locke, Thomas Hobbes, David Humme, Jean Jaques Rousseau, cât şi Max Weber ş.a. postulaseră corect raporturile *cetăţean – stat.*

Statul, în special cel de sorginte democratică, rămâne locul în care individul poate să se dezvolte. Monopolul violenţei înseamnă şi unicitatea statului, a puterilor sale discreţionare (a bate monedă, a face justiţie, a face război şi a încheia pace etc.).

Să nu uităm că, în decursul istoriei, au fost perioade când monopolul justiţiei şi acela al violenţei – ca atribute ale statului – au fost exercitate, în unele ţări, de biserică. Ştim că lucrul acesta a însemnat mii şi mii de morţi nevinovaţi numai prin condamnări pronunţate de Inchiziţie. Au existat şi o seamă de războaie purtând marcă religioasă.

Nu putem omite din istoria omenirii pagina comunismului, orânduire care a impus ateismul drept „religie de stat". Faptul s-a soldat, de asemenea, cu nenumărate victime de conştiinţă.

Probabil că acele drame ar fi fost evitate dacă spusele lui Iisus Hristos: „Daţi Cezarului ce este al Cezarului şi lui Dumnezeu ceea ce este a lui Dumnezeu!" (Marcu 12, 13-17) ar fi fost înţelese şi urmate. Altfel ar fi arătat istoria omenirii dacă Cezarului, conducătorul statului, i s-ar fi dat taxele şi impozitele ca datorie cetăţenească pentru administrarea statului, iar lui Dumnezeu dragostea, iubirea şi respectarea poruncilor. Cele ale Cezarului se află sub semnul interesului, al banului şi al securităţii pământene, al menţinerii celor necesare înmulţirii talantului, iar cele ale lui Dumnezeu sub semnul iubirii, cea care duce la mântuire.

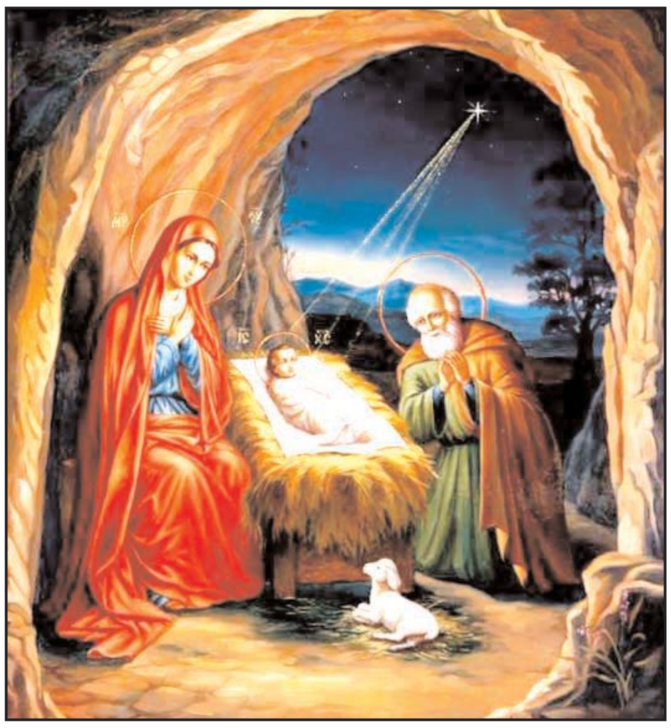
Aşadar, nu există opoziţie între calea dezvoltării lumeşti, cea care, prin stat şi instituţii specifice, asigură cadrul necesar, şi calea mântuirii, a credinţei.

Omul s-a aflat dintotdeauna sub imperiul acţiunii dihotomice: nevoia de propăşire în social şi speranţa în mântuirea sufletului, prin credinţă. Aceste drumuri fundamentale sunt complementare.

Dacă în privinţa mântuirii, religia propune şi postulează căile, ca urmare a revelării, calea progresului social stă sub semnul posibilităţilor umane concrete, al calităţilor personale, dar şi al urmării ideilor referitoare la producţie şi repartiţie, al ierarhizărilor propuse ideologic. Ideologiile stau sub semnul muncii de a organiza, de a planifica, de a mobiliza în a face cetate (*polis*), adică acela de a construi cadrul dezvoltării. Motorul este politica. Am putea spune că ideologia reprezintă, în planul manifestărilor dedicate propăşirii, corespondentul căii religioase de mântuire.

Lucrurile se petrec în mod normal într-un cadru statal, acesta fiind acea construcţie realizată în decursul istoriei de majoritatea naţiunilor, prin sabie şi mari jertfe omeneşti. Armata este deopotrivă instrument de realizare a entităţii statale, garant al existenţei acestuia, dar şi reper simbolic la care se raportează, în egală măsură, propriii cetăţeni, cât şi entităţile extranaţionale.

Legitimitatea statului tradiţional se bazează, în primul rând, pe eforturile şi jertfele făcute în decursul istoriei, pe elemente şi funcţiuni de natură culturală, de specific naţional, dar şi pe coeziunea dată de adeziunea cetăţenilor la ideologiile care propun propăşirea în cadrul statal. Am putea numi acest lucru drept stat „natural".

Apariţia, în decursul istoriei, a *statului paralel* ori a ceea ce americanii numesc „deep state" se petrece din alte raţiuni decât cele propuse de statul „natural". Formele de *deep state* nu propun ideologii care să intre la vedere, cinstit şi curajos în cursa politică pentru putere. Nu îşi afişează cadre organizatorice, platforme referitoare la evoluţia propusă socialului. Ele pot să însemne asocieri ale unor persoane bazate pe interese comune (de regulă financiare), cu acţiuni disimulate asupra cetăţenilor şi instituţiilor. Pot să conţină şi aşa-zise grupări de *loby* dedicate diverselor domenii. Aşa cum denumirea o sugerează, statul paralel exercită acţiuni şi presiuni ale căror rezultate sunt menite să diminueze sau chiar să anuleze angajamentele constituţionale, să schimbe sensurile majore urmate de stat. Este vorba despre cele stabilite „la vedere" de cadrele democratice.

„Argumentările", nemărturisite public, ţin mai degrabă de fenomene de formă (aspecte care uneori fac obiectul îngrijorării cetăţenilor), dar cu care *deep state* nu se prezintă într-o dezbatere publică de fond sau care să propună ideologii consistente, coerente, viabile. Am putea spune că reprezintă mai degrabă un mix formal menit să le justifice acţiunile în faţa adepţilor sau a celor atraşi de formele fără fond ale acţiunii.

Istoria, în special cea recentă, ne arată şi „evoluţii" ale unor areale geografice spre ceea ce numim *stat eşuat.* Fenomenul are definiri multiple. În esenţă, este vorba despre areale geografice în care formele şi structurile organizatorice nu-şi mai îndeplinesc rolurile care ţin de siguranţa cetăţeanului, de cadrul necesar propăşirii.

De multe ori, în astfel de locuri s-a intervenit militar. Intervenţia a avut de regulă scopul instaurării unei puteri legitime sau care să garanteze o stabilitate socială rezonabilă pentru arealul geografic în cauză.

Metaforic vorbind, Pământul este un organism viu, care prezintă funcţii şi disfuncţii înţelese ori nu, care dezvoltă din când în când şi din loc în loc „bube". Acestea indică *stat eşuat* sau „geografie fără ordine". În astfel de geografii, se insinuează şi se dezvoltă mişcări care ajung să reprezinte pericol pentru vecinătăţi sau chiar pentru ţări îndepărtate. Mişcările teroriste sau cele care au drept scop schimbarea prin forţă a unor regimuri sunt edificatoare. Lucrurile sunt reglate de posibilităţi date de resursele la dispoziţie şi de gradul de exacerbare a ideologiilor caracteristice. Cu titlu de „informaţie neverificabilă" se spune că intervenţia *manu militari* împotriva ţăranilor răsculaţi în 1907 s-ar fi făcut sub presiunea intenţiei Rusiei ţariste de a interveni în spaţiul românesc spre a preveni răspândirea răscoalei (la ei abia se stinsese cea din 1905).

Şi mai aproape de noi, în deceniile trecute, intervenţia *manu militari* a rămas singura alternativă pentru ca un anume areal să fie „îndrumat" spre un stat cu norme şi comportament previzibil şi suportabil în mediul internaţional. Afganistanul şi nu numai (https://www.bursa.ro/falimentul-statului-esuat-22071741) – reprezintă un exemplu elocvent. *Statul eşuat* reprezintă un domeniu de studiu cu definiri multiple.

Mediul în care cetăţeanul să-şi poată înmulţi *talantul* trebuie asigurat de un cadru statal. Acesta oferă mecanismele, încrederea şi garanţiile. Mai departe, lucrurile se petrec la scară corespunzătoare în cadrul internaţional, unde este nevoie de stabilitate, de predictibilitate, de respectarea normelor, angajamentelor şi mai ales a cuvântului.

Practic, este vorba despre menţinerea ordinii într-un cadru internaţional.

A migra spre dublări, triplări, cvadruplări etc. ale statalităţii reprezintă, înainte de toate, o mişcare împotriva ştiinţei şi normelor specifice. Este în acelaşi timp şi un delict care afectează cetăţenii statului, afectează cadrul internaţional şi relaţiile bilaterale la care statul este parte.

Mai mult decât atât, acest aspect reprezintă un păcat pentru orice creştin, prin neluarea în seamă a unor postulări fundamentale. Nimic mai expresiv în acest loc decât: „Nimeni nu poate sluji la doi stăpâni: căci ori îl va urî pe unul şi-l va iubi pe celălalt, ori îi va fi devotat unuia şi-l va dispreţui pe celălalt. Nu puteţi sluji şi lui Dumnezeu, şi lui Mamona." (Matei 6:24-34) Majoritatea persoanelor implicate au jurat credinţă patriei.

Pentru aceia care simt nevoia unor exemplificări şocante, să ne imaginăm că:

- Judecarea pricinii pentru cei aflaţi într-un proces se face în altă parte decât la Judecătorie;
- Stabilirea începerii sau a neînceperii urmăririi penale se face de altcineva decât de Ministerul Public;
- Respectarea angajamentelor internaţionale se face după alte interese decât cele declarate de forurile legale ale ţării.

Statul naţional continuă să fie cadrul instituţional şi organizatoric ce asigură dezvoltarea ţărilor şi propăşirea cetăţenilor. Este cel care asigură deopotrivă manifestarea culturală atât în mediul intern, cât şi în acela internaţional. Globalizarea, aderarea la diverse cadre de alianţă nu au înlăturat manifestările de trăinicie specifică.

Acţiunile dedicate recentei pandemii de Covid au dovedit încă o dată viabilitatea statelor ca formă de organizare socială pentru prezervarea vieţii şi continuarea dezvoltării omenirii.

Este limpede că înapoia poziţionărilor care clamează sfârşitul rolului statului se află interese care nu cadrează cu interesele şi voinţa naţiunilor.

Comanda unică a Armatei, revenită în majoritatea ţărilor conducătorului statului, are rosturi operative deopotrivă cu îndepărtarea posibilităţilor de atac la statalitate prin insinuări ale unor forme care scapă controlului legal sau al celui prin vot, al cetăţeanului.

→

Homo sapiens

Traversând Europa

Gabriela CĂLUŢIU SONNENBERG

E lung pământul sau e lat? Peste vară, când milioane de cetăţeni paneuropeni traversează în lung şi-n lat continentul, ca nişte păsări călătoare care revin temporar pe la vetrele lor, sintagma dobândeşte noi sensuri. Dintre români, noi, cei din Spania, avem drumul cel mai lung, începându-l la capătul vestic şi terminându-l acolo unde... se termină şi pacea. Inevitabil, comparăm tot ce vedem pe drum cu cele de pe acasă. Păcat că memoria se şterge prea repede. Mă gândesc să enumăr măcar o parte dintre impresii, bune şi rele, ca să... ştim unde ne este locul. Iau aşadar *pulsul Europei* în 2023 prin Franţa, Germania, Elveţia, Austria, Ungaria, România şi Cehia.

Plecarea timpurie, în iunie, prezintă avantaje: şoselele sunt mai libere înainte de valul migrator din iulie, iar temperaturile sunt suportabile, deşi vara începe din ce în ce mai timpuriu în Europa. Rulând tihnit pe şoselele bine întreţinute şi destul de libere, am lăsat în urmă Spania stâncoasă şi aridă, schimbând-o cu Franţa, mai verde, suculentă şi cu copaci mai semeţi. Peste tot, lumea e relaxată, lumina verii se reflectă în voioşia localnicilor şi turiştilor adulmecători de vacanţe. Niciun control la graniţă, lucru de la sine înţeles pe toate fronturile traversate, cu excepţia trecerii din Ungaria spre România, unde se aşteaptă, ca de obicei, foarte mult. Tema Schengen, spinoasă, o îngrop aici necomentată. E bine, totuşi, de ştiut că nu există toalete în vama românească. Toate celelalte ţări au, chiar dacă mai nimeni nu se opreşte să le folosească (doar o sugestie...).

Şoselele perfecte şi drumul lin din Franţa contribuie la destindere. De când s-au instituit amenzile noi, usturătoare, francezii, foşti campioni la şofat hazardat, s-au transformat în participanţi-model la trafic. În curgere lină, înconjuraţi de natura care începe să semene cu cea din România, admirăm peisajul şi constatăm că francezii sunt mai tipicari decât spaniolii. Nu lasă prea multe detalii la voia întâmplării (mai rar la ei case părăginite sau terenuri părăsite).

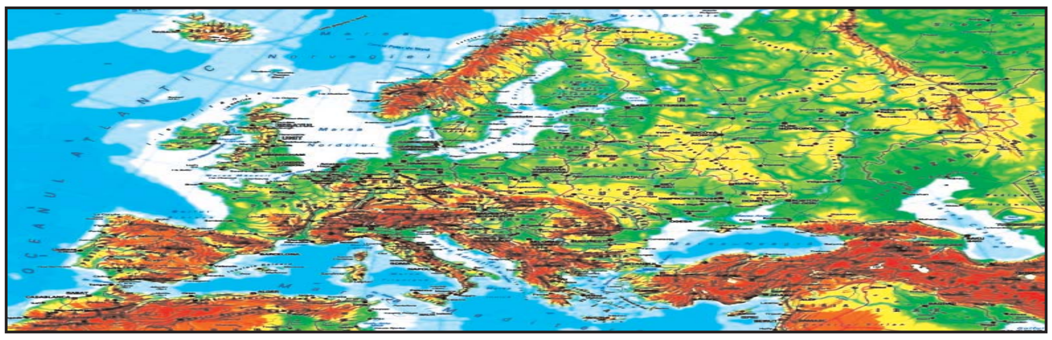
Mergând pe linia ordinii şi disciplinei, Elveţia şi Germania ne primesc cu peisaje şi proceduri sistematizate, eficiente, pe alocuri exagerat reglementate. Tot ei se plâng mai apoi de birocraţia excesivă şi de adevăratele cataloage cu „condiţii de existenţă", pe care le are de îndeplinit fiecare cetăţean, pentru a-şi merita dreptul la (con-)vieţuire. Acestea sunt ţările prin care mulţi cetăţeni îşi văd viaţa ca pe o ecuaţie pe care o au de rezolvat satisfăcător în fiecare zi. Dar, totuşi, nu uită să zâmbească.

Unul dintre ventilele de descărcare a nemulţumirii în Germania pare a fi condusul maşinii, o activitate în care mai ales germanii pun multă patimă. Încurajaţi în oarecare măsură de lipsa limitării de viteză pe anumite porţiuni de autostradă, unii dintre şoferi ne obligă să ne dublăm atenţia pe *Autobahn.* Încercăm să facem abstracţie de bolizii care ne depăşesc vitejeşte, fulgerându-ne din faruri ameninţătoare.

La sol, în schimb, stilul de comunicare al germanilor din vest este deschis şi amabil, contrar ideilor preconcepute care îi clasează pe nedrept la categoria „fără umor". În ciuda ritmului sacadat în care îşi duc viaţa, mai toţi sunt relaxaţi. Mai puţin veseli ni s-au părut în schimb elveţienii, probabil sătui de străinii veniţi în număr mare la muncă. Este posibil să fie derutaţi, nemaiputând face deosebirea între vilegiaturişti şi potenţiali *Gastarbeiter* (muncitori-emigranţi). Oraşele lor par uneori sterile, în nuanţe sobre, de gri, iar străzile sunt adesea umede de ploi. Cei puţini care se plimbă pe ele tind să vorbească în ton şoptit; râsete aproape că nu se aud. Poate din cauză că preţurile sunt foarte pipărate (inclusiv taxa de autostradă).

Subiectele principale de discuţie în ţările de limbă germană sunt inflaţia şi schimbarea climatică. Căldura, după care până nu demult toţi erau ahtiaţi, avansează la rang de problemă. Mai toţi sunt îngrijoraţi de posibile cataclisme. Mulţi se supun fără crâcnire reglementărilor de raţionalizare a apei şi renunţă benevol la irigarea grădinii. Sunt consternaţi, în schimb, de obligaţia de a trece pe surse de energie nepoluantă. Sumele necesare achiziţionării unei instalaţii solare rămân exorbitante, atingând uneori jumătate din valoarea caselor. Un capitol la care Spania este mai bine pregătită. Ar putea să dea lecţii.

Austriecii îşi văd de treabă în mica lor republică alpină, având mereu o glumă pe buze, emanând spirit ponderat. Fără complexe, pun accent pe echilibru, familie, toleranţă, apropierea de natură şi spiritualitate. Iată doar un exemplu de toleranţă: toată lumea ştie că părintele care predică în amvon în vestitul *Stephansdom* cultivă o prietenie nu tocmai castă cu o respectată Doamnă, preşedintă de asociaţie caritabilă; acest amănunt nu împiedică însă pe nimeni să-i asculte cu smerenie slujba. Alt exemplu: prin baruri şi localuri se găsesc vederi gratuite, cu mesaje glumeţe, sau cu câte o chichiţă amuzantă (eu mi-am luat unul cu un tatuaj temporar, având o semnificaţie glumeaţă, dar care îmbie la reflecţie). Conchid spunând că austriecii sunt cumva spaniolii lumii germanice, un popor mai lejer în toate.

Asemănări între Austria şi Spania am detectat şi la capitolul social: prestaţii suportate de stat, uneori mărunte, uşurează traiul de zi cu zi. La ei, viaţa tinde să nu mai fie recepţionată ca o cursă cu obstacole, cum se întâmplă uneori pe la vecini, ci ca o întreprindere în care eşti ajutat. Te simţi încurajat să faci cum crezi că e bine, fără teama de a călca prin străchini.

Fac o paranteză şi remarc faptul că între vest şi est sunt încă deosebiri şi în Germania. În fosta RDG se mai practică tonul de comandă prin banalele formulări din spaţiul public. De exemplu, în loc de *vă rugăm, închideţi uşa,* se poate citi *această uşă trebuie să rămână în permanenţă închisă*. O subtilitate care numai mie mi-a sărit în ochi?

Lăsăm în urmă nemţii. Ungaria se traversează facil, dacă facem abstracţie de eternele aglomerări din jurul Budapestei. Am dus dorul standurilor ungureşti cu produse locale (au dispărut ciorchinii de ardei iute!). Prin România se mai văd sporadic, acolo unde încă nu e terminat câte un tronson de autostradă.

Preţurile la carburant sunt cât de cât acceptabile, comparabile cu cele din România (până şi în Cehia e scumpă benzina!). Atât în Ungaria, cât şi în Cehia se poate plăti alternativ şi în euro, în afară de moneda locală (avantaj pe care România nu îl are).

Prin ariile de popas maghiare de la autostradă, mai curate decât în anii trecuţi, se văd ca de obicei multe maşini româneşti. Am auzit dealtfel limba română peste tot prin Europa, atât la turişti, cât şi vorbită de forţa de muncă locală.

Despre România, romane întregi s-ar putea scrie! Neavând loc destul, mă rezum să constat că este în continuare frumoasă, dar şi nărădăioasă. Avem scandaluri de corupţie care, iarăşi, ne-au dus vestea peste mări şi ţări (bătrâni maltrataţi prin cămine). Dar se simte mândria că avem ceva de spus în NATO. Cu urşii la uşa maşinii (pe Transfăgărăşan), sunt probleme, dar avem şi bidivii călăriţi cu mândrie, sau ingenioase soluţii agro de tip *win-win* (în loc de cositoare, în curtea şcolii paşte o vacă, iar în cimitir un fantasmagoric cal alb).

Apelurile frecvente de la televizor de a consuma produse naturale, de a practica un stil de viaţă sănătos, de a ne proteja de pericole, de a ne comporta civilizat etc. suprind plăcut. Acest demers educativ ar fi de neconceput în hedonistul şi atotştiutorul Occident, care nu suportă să fie dădăcit pe faţă, dar care se lasă manipulat din off prin metode mult mai subtile.

Una peste alta: cu bune şi rele, altoită pe un trunchi viguros, chiar dacă unele ramuri au fructe acre, România continuă să ofere motive de mândrie. Multe clădiri sunt renovate. Oradea, de exemplu, este o păpuşă de oraş în stil art deco, graţie unui primar destoinic, care a ştiut să atragă fonduri europene (avem şi aşa ceva!). Iar bisericile fortificate din Transilvania sunt o salbă de nestemate.

Pe drumul de întoarcere, în Cehia şi RDG, am văzut că nu toate oraşele Europei au avut aşa de mulţi prieteni la Bruxelles. Praga, aglomerată şi prăfuită, asiduu vizitată de cohorte de turişti, ne-a lăsat un gust amar. Centrul ei, cu prăvălii scunde şi întunecate, pare încremenit de secole. Farmec vetust încolo şi încoace, cu aşa străzi desfundate nu ne-am făcut prieteni. Chelnerul ceh nu-şi pierde însă umorul: comandăm „o bere mare şi una normală, pentru doamna", iar el ne corectează cu aplomb „la noi, aia mare e normală".

Închidem cercul în Germania de Est, mai precis, Saxonia. Oraşul Magdeburg ne lasă cu un ochi vesel şi cu unul trist. Superb renovat şi aranjat, dar cu puţine feţe zâmbitoare pe stradă. După peste 30 de ani de la unificare, foarfeca diferenţei la nivelul de trai dintre vest şi est e ascuţită în continuare. Frapează numărul mare de emigranţi, mai ales africani şi asiatici. Şi sunt şi mulţi români.

Am păstrat pentru final, ca subiect de reflecţie, o istorioară din Magdeburg:

Clopotul din centru a servit timp de secole drept alarmă de incendiu. După felul în care se trăgea, cetăţenii ştiau în ce direcţie aveau de alergat, fiecare cu găleata lui. Cine nu se conforma, rămânea fără casă şi era expulzat din oraş.

În Evul Mediu târziu, acest adevărat cod de convieţuire magdeburghez era cunoscut şi practicat în toată lumea. Însuşi vestitul Broadway newyorkez a fost construit după chipul şi asemănarea arterei principale din Magdeburg (Breiter Weg = broad way). Acestui set de reguli de bună convieţuire şi întrajutorare le datorăm existenţa Europei în forma în care o avem acum, liberă şi deschisă circulaţiei noastre, fascinantă şi rezilientă, o casă pentru noi toţi.

Zic şi eu aşa: aveţi grijă încotro fugiţi cu găleata, atunci când auziţi sunând alarma. Continent avem. Merită protejat şi păstrat. De-a lungul şi de-a latul.

(Europa, vara lui 2023)

Bibliografie

Constituţia României, *Monitorul Oficial*, Partea I, nr. 767 din 31 octombrie 2003.

*** *Tendinţe globale. O lume tot mai contestată, scenarii pentru 2040,* (Material elaborat de Consiliul Naţional de Informaţii al SUA), Editura Cartea Românească Educaţional, Iaşi, 2021.

Pasquale Bacco, Angelo Giordan, *Masacrul Statului, adevărurile ascunse ale Covid-19*, Editura Cartea Românească Educaţional, Iaşi, 2021.

Georgel Rusu, *Elemente ale raportului dintre puterea publică şi autoritatea militară*, Editura AXA, 2002.

Georgel Rusu, *Noi perspective ale instituţionalizărilor statale fundamentale,* Gândirea Militară Românească, 6/2012.

Georgel Rusu, *Dihotomie necesară între calea mântuirii şi calea propăşirii, Convergenţe spirituale Iaşi-Chişinău, De la fraţi la fraţi,* Nr. 16-17/2020.

Nicolae Sfetcu, *Teorii ale legitimităţii statului – State eşuate*, postat în Filosofia politică, Politica.

https://www.telework.ro/ro/teorii-ale-legitimitatii-statului-state-esuate/

https://en.wikipedia.org/wiki/Deep_state

Trezirea/deşteptarea unora versus deşteptarea/trezirea altora

Iuliana GOREA COSTIN

Scrisoarea de mai jos m-a determinat să lansez mesajul care urmează, publicat în presa din Chişinău şi Bucureşti:

Hărăzit fiindu-ne a ne naşte pe o aşchie de pământ, parte din trupul Ţării, lăsată în administrarea rusă/sovietică mai bine de 200 de ani, generaţii de români basarabeni au trebuit să supravieţuiască în condiţii de prizonierat.

Deşi martori sau, mai mult sau mai puţin, actori ai procesului de Renaştere Naţională de la sfârşitul anilor '80 – începutul anilor '90, când se pare că am fost sloboziţi, nu şi eliberaţi din laţ, suntem aproape în imposibilitatea de a explica, cu logica minţii, miracolul produs de acel suflu al trezirii, care a avut repercusiuni asupra întregului spaţiu estic.

Unii s-au trezit mai devreme – lor le datorăm lansarea primei scântei, alţii s-au alăturat mai târziu, contribuind la menţinerea acelui impuls care a declanşat procesul, deloc uşor, al recunoaşterii fiinţării noastre naţionale în stânga Prutului.

S-a reuşit mai mult la începuturi pentru că, mai târziu, morbul ego-ului, dorinţa de preamărire („cine a fost primul, ale cui sunt meritele?"), devenită principala preocupare a clasei politice, au întreţinut perpetuarea oscilării între Est şi Vest.

Scriu aceste rânduri în contextul declanşării, în spaţiul public, a discuţiilor pe marginea scrisorii Înaltpreasfinţitului Mitropolit Vladimir către Kirill, Patriarhul Moscovei şi al întregii Rusii, din 5.09.2023 – gest epocal, prin care, în spiritul învăţăturii creştine („neamurile merg împreună spre mântuire"), sunt enumerate unele din durerile/rănile adunate sub oblăduirea Bisericii Ruse.

De ce acum? Nu, nu de-acum, dintotdeauna, căci scrisoarea e concepută mult mai devreme.

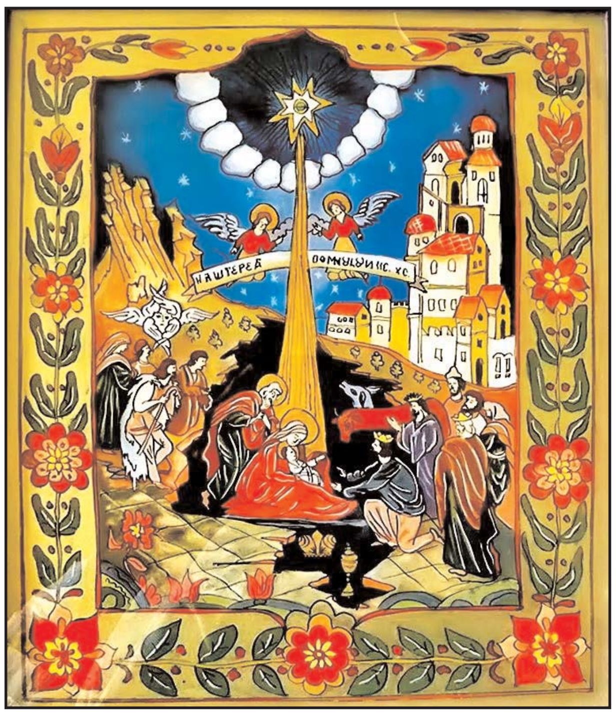
De ce acum? Au făcut-o cumva mai devreme cei care, după Independenţă, ne-au inclus în CSI/Comunitatea Statelor Independente, cei care s-au perindat la conducerea statului Republica Moldova? S-au angajat ei să contribuie la consolidarea Unităţii şi Reîntregirii Naţionale?

De ce acum? Sunt altele legile ascultării în instituţiile religioase decât în lumea laică. Şi-apoi, păstorii, dintotdeauna, trebuie să ţină cont de multe şi în primul rând să întreţină spiritul de supravieţuire, viaţa – dar divin, ce trebuie apărată cu orice preţ.

Înţelegem sau nu, perpetuarea spiritului naţional, creştin, românesc a fost întreţinută prin jertfă şi sacrificiu.

Un sacrificiu ar putea fi şi semnalul tras la începutul toamnei acestui an de Înaltpreasfinţitul Mitropolit Vladimir sau, poate, o ultimă piesă de puzzle ce-şi va găsi locul în istoria contemporană a neamului românesc.

Sanctităţii Sale Sanctisimului Kirill, Patriarhul Moscovei şi al întregii Rusii, Întâistătătorul Bisericii Ortodoxe Ruse

Sanctitatea Voastră,

Această adresare către Sanctitatea Voastră este rezultatul unor *circumstanţe tot mai presante care împing Biserica Ortodoxă din Moldova, cu viteză accelerată, la periferia societăţii moldoveneşti.*

Acest fenomen este urmarea directă a asocierii noastre ca structură bisericească cu promovarea intereselor proruse în Republica Moldova, determinată de apartenenţa la Patriarhia Moscovei, care la rândul său este percepută în societatea moldovenească ca un avanpost al Kremlinului şi un susţinător al intervenţiei ruse în Ucraina. *Pentru Biserica Ortodoxă din Moldova, această legătură este echivalentă cu dispariţia noastră de pe scena religioasă şi socială a ţării, în virtutea respingerii ferme de către concetăţenii noştri a amestecului agresiv al Rusiei în afacerile statului vecin şi prieten Ucraina, dar şi în propriile noastre afaceri.*

Astfel de atitudini sunt confirmate şi de ultimele sondaje locale de opinie, conform cărora încrederea cetăţenilor în Biserică ca instituţie a scăzut sub pragul psihologic de 70% de la declararea independenţei Republicii Moldova, iar instituţiile laice s-au dovedit preferate de populaţie. Şi acest lucru se întâmplă într-o situaţie în care Biserica a ocupat întotdeauna primul loc pe lista de încredere a respondenţilor, cu un rezultat de aproape 90%. Spre regretul nostru, trebuie să constatăm că această tendinţă negativă se află în directă legătură cu apartenenţa noastră la Patriarhia Moscovei şi cu retorica sa faţă de Ucraina şi (R.)Moldova.

Suntem cu atât mai nedumeriţi de faptul că Biserica Ortodoxă Rusă, ca Biserica-Mamă, ar fi trebuit să ne sprijine în această perioadă dificilă, care durează deja un an şi jumătate; să ne aducem aminte doar de numeroasele noastre solicitări către Patriarhia Moscovei de a compensa facturile la gaze în timpul sezonului rece, care au crescut semnificativ, inclusiv din cauza războiului declanşat de Federaţia Rusă împotriva Ucrainei. Ce răspuns am primit la solicitările noastre? În cel mai bun caz, o ignorare aproape completă sau promisiuni care, cel mai probabil, au fost deja uitate. Corespondenţa şi negocierile au fost ignorate, iar timpul trece foarte repede în defavoarea noastră. Problema ar fi putut fi rezolvată în mod operativ, aşa cum fac vecinii noştri români. *Rapiditatea era necesară pentru a-i împiedica pe preoţi să fie în permanenţă tentaţi de Statul Român, care le oferă preoţilor un salariu lunar garantat de 800 – 900 de euro, asigurare medicală, pensii şi scutirea parohiilor de contribuţiile trimestriale.*

Cu toate acestea, această problemă de o mare importantă este una dintre cele mai mici care au apărut în relaţiile dintre Mitropolia Chişinăului şi Patriarhie. Este mai îngrijorător faptul că există semne că Patriarhia desfăşoară consultări care privesc direct structura şi activitatea Bisericii Ortodoxe din Moldova, ignorând şi evitând conducerea acesteia. Să ne amintim de cazul arhim. Filaret (Kuzmin), a cărui candidatură a fost respinsă în ultimul moment printr-o decizie care poate fi considerată dispreţuitoare faţă de Sinodul Bisericii Ortodoxe din Moldova şi care arată că, pentru Patriarhie, mitropolitul nu este singura sursă de informare în sânul Bisericii Ortodoxe din Moldova.

O altă situaţie care ne face să fim îngrijoraţi este cea existentă deja tradiţional *în regiunea transnistreană, unde episcopii sunt numiţi fără acordul mitropolitului Chişinăului şi al întregii Moldove şi al Sinodului Bisericii Ortodoxe din Moldova,* precum şi al autorităţilor locale – ceea ce pentru noi este un fenomen inexplicabil.

Şi de parcă aceste omisiuni nu ar fi suficiente pentru a ne trezi nedumerirea şi îngrijorarea, menţionăm şi *sprijinul tot mai deschis şi consecvent acordat Mitropoliei Basarabiei (şi a influenţei sale în creştere) din partea guvernelor Republicii Moldova şi României. Acest semnal transmis de autorităţi este probabil cel mai clar şi creează impresia că Biserica Ortodoxă din Moldova devine tot mai nepopulară în sfera publică din cauza legăturii sale directe cu Federaţia Rusă. În ultimul timp, preşedinţii consiliilor săteşti din regiunea Transnistreană, veterani şi participanţi ai conflictul militar care a avut loc în primăvara-vara anului 1992, fac apel în mod verbal, dar şi în scris către slujitorii Bisericii noastre să nu pomenească la sfintele liturghii numele Sanctisimului Patriarh Kirill,* întrucât acesta continuă să-i binecuvânteze pe soldaţii ruşi în lupta lor împotriva fraţilor de aceeaşi credinţă din Ucraina şi *propun în mod ultimativ o trecere expresă a preoţilor noştri în Patriarhia Română. Iniţiativa lor este susţinută şi în alte regiuni ale (R.)Moldovei.*

Pentru a înţelege amploarea fără precedent a acestei situaţii, să dăm un exemplu neobişnuit – pe 31 august 2023, cu ocazia aniversării a 100 de ani de la înfiinţarea Episcopiei de Bălţi (Biserica Ortodoxă Română), un sobor alcătuit din ierarhi ai Bisericii Ortodoxe Române, condus de Înaltpreasfinţitul Teofan Mitropolitul Moldovei şi Bucovinei; Preasfinţitul Ignatie, Episcopul Huşilor; Preasfinţitul Benedict Bistriţeanul, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Clujului şi Preasfinţitul Gherontie Hunedoreanul, Episcop-vicar al eparhiei Devei şi Hunedoarei, au acceptat invitaţia Înaltpreasfinţitului Petru, Mitropolitul Basarabiei, de a participa la un mare eveniment public, în cadrul căruia Înaltpreasfinţitul Teofan a sfinţit Crucea pe locul viitoarei catedrale din Bălţi (Mitropolia Basarabiei).

Cine şi-ar fi putut imagina o astfel de situaţie, să spunem, acum doi ani, că un ierarh dintr-o altă Biserică Ortodoxă se va deplasa pe teritoriul canonic al Mitropoliei Moldovei însoţit de un întreg sobor de ierarhi şi asta pentru a participa la un eveniment public fără a cere permisiunea autorităţilor bisericeşti locale? Dar ceea ce părea imposibil ieri, astăzi s-a înfăptuit, *iar Biserica Ortodoxă din Moldova nu are absolut nicio cale de a opri aceste procese. În această situaţie, orice paşi ai noştri în sensul unei intervenţii ar fi practic consideraţi drept sabotaj antinaţional, pentru care poporul ne va izola şi în cele din urmă, ne va uita. Cu alte cuvinte, ne aflăm într-o situaţie de faliment instituţional.*

(În imagine, icoană de Florin Colea.)

→

Podul de reviste

Oricât ar părea de dur, realitatea este că, prin evenimentele de la Bălţi din 31 august 2023 *Mitropolia Basarabiei, sprijinită deschis de Patriarhia Română, de Republica Moldova şi România, a demonstrat că este o forţă care nu mai poate fi oprită şi care, se pare, că doreşte şi va obţine restabilirea drepturilor sale istorice, iar Mitropolia Chişinăului şi a Moldovei este doar un element secundar şi inutil pe scena religioasă, socială şi culturală a ţării noastre.*

Acest fapt nu ar trebui să surprindă pe nimeni, *deoarece soarta Republicii Moldova este deja hotărâtă de marile puteri – într-un timp relativ scurt ea se va reuni inevitabil cu România şi, desigur, tot ceea ce susţine Biserica Ortodoxă din Moldova va deveni parte a Bisericii Ortodoxe Române.* Aşa cum am spus mai sus, Mitropolia Chişinăului şi a Moldovei poate doar urmări aceste transformări, căci orice intenţie de a opri acest proces va fi percepută nu doar de societatea civilă, ci şi de *clerul şi credincioşii noştri, care tot mai des se îndreaptă către România şi Occident,* ca fiind un pas subversiv şi nepopular, întrucât *nimeni nu poate nega factorii istorici, iar întârzierea acestui proces prelungeşte agonia celor care doresc să-l oprească.*

O altă tendinţă care preocupă poporul nostru şi pe clerici, care într-un procent de 80% deţin cetăţenie română, este dorinţa tot mai persistentă a Patriarhatului Moscovei de a absorbi Mitropolia Moldovei în aşa-numita „Lume Rusă”, care este străină aspiraţiilor şi valorilor noastre naţionale. Din nefericire, această tendinţă reprezintă o continuare a politicii dure de deznaţionalizare promovată în perioada ţaristă şi ulterior în perioada sovietică, pe care Biserica Ortodoxă Rusă doreşte să o „desăvârşească”.

Din păcate, Moscova nu a înţeles până în prezent faptul că poporul din (R.)Moldova are rădăcini latine şi este perfect normal ca el să aspire să se apropie şi să rămână în acest spaţiu civilizaţional, după veacuri de divizare artificială, fără a trăda Ortodoxia. Desigur, nu putem nega valorile care ne leagă de poporul rus, în special cele exprimate prin credinţa comună, dar acest lucru se aplică şi relaţiilor noastre cu popoarele cu care avem convingeri religioase comune, precum cel grec, român, bulgar, sârb şi altele, iar acest lucru trebuie tratat ca atare şi nu poate fi temei pentru nicio intervenţie în afacerile noastre interne sau pentru „influenţarea” aspiraţiilor noastre.

În Rusia, atât autorităţile laice, cât şi cele bisericeşti ne-au tratat şi ne tratează ca pe un popor periferic şi fără coloană vertebrală, lipsit de dreptul de a lua deciziile pe care le consideră necesare pentru bunăstarea şi prosperitatea sa. Să ne reamintim de recentul refuz de a-l hirotoni întru episcop pe arhim. Filaret (Kuzmin) – în acest caz opinia Bisericii Ortodoxe din Moldova a fost complet ignorată, deşi există contestaţii scrise din partea episcopilor care „se presupune că ştiu ceva”, cu atât mai mult cu cât noi l-am promovat să slujească în (R.)Moldova, unde este cunoscut şi iubit. Pe de altă parte, observăm reacţia Patriarhiei Moscovei, care a fost pusă în faţa unui fapt împlinit şi a fost complet diferită faţă de cazul nostru la hirotonirea arhim. Ioan (Lipšāns) ca episcop al Valmieras, de către Înaltpreasfinţitul Alexandru, mitropolitul Rigăi şi al întregii Letonii. În opinia Sinodului Bisericii Ortodoxe Letone, acest fapt a fost dictat de necesitatea prezenţei unui ierarh leton pentru conducerea arhipăstorească a turmei încredinţate. Pentru noi, decizia de a merge pe acest drum, fără acordul Moscovei, este un act de curaj şi demnitate naţională, care, fără îndoială, ar trebui să servească drept exemplu pentru toţi cei care au cel puţin un minim respect de sine, în special dacă acest exemplu provine de la un popor baltic, care nu va permite niciodată să-i fie călcată în picioare demnitatea.

În această situaţie, vă întrebăm, Sanctitatea Voastră, *cum putem evita prăpastia care s-a deschis în urma invaziei ruse în Ucraina, pe de o parte, şi creşterea neîncrederii atât din partea preoţimii, cât şi a poporului faţă poziţia noastră, care se presupune a fi direct legată de interesele ruseşti, pe de altă parte?* Cum putem menţine relaţiile strânse cu Biserica Ortodoxă Rusă, când legătura geografică este aproape distrusă, când nu mai putem achiziţiona obiecte bisericeşti fabricate în Federaţia Rusă, deoarece aproape nu există căi comerciale între ţările noastre? *Ce să facem în condiţiile consolidării tot mai evidente a Bisericii Ortodoxe Române în Republica Moldova şi ce să facem atunci când Biserica Ortodoxă Rusă, care se consideră Mamă a noastră, se comportă faţă de noi, în opinia noastră, ca să ne exprimăm delicat, nerespectuos?*

Din păcate, timpul lucrează împotriva noastră într-un ritm accelerat, astfel încât mâine Biserica Ortodoxă din Moldova ar putea fi exclusă din viaţa publică, iar meritele sale în lucrarea de consolidare a Bisericii şi societăţii moldoveneşti vor fi uitate rapid.

Punându-ne speranţa în înţelepciunea Sanctităţii Voastre, dar mai cu seamă în ajutorul lui Dumnezeu, rămânem în aşteptarea unui grabnic şi povăţuitor răspuns.

Cu dragoste întru Hristos,
Vladimir
Mitropolitul Chişinăului şi al întregii Moldove
Nr. 01-02/132

Poeme de jar – De la Nistru pân' la Tisa

Ţara mea de dincolo de ţară

Andrei Ciurunga

Ţara mea de dincolo de ţară
cu privirea umedă de jind,
te-am purtat în mine, pribegind,
ca pe-o flacără ce arde pe-o comoară.

Încă din pruncia mea de aur
m-am simţit cu tine cununat,
dar te-a vrut al ei şi te-a furat
nesătula poftă de balaur.

De-am strigat apoi că eşti a noastră
tânără, întreagă şi pe veci,
m-au închis între pereţii reci
şi mi-au pus zăbrele la fereastră.

Azvârlit în temniţa duşmană
gem adânc, însângerat sub fier
şi pun atunci câte-un crâmpei de cer
din seninul tău – bandaj pe rană.

Foamea când îmi cască noi abise,
vine câte-un pui de cozonac
ce-a crescut ca mine pe Bugeac
trupul să mi-l sature prin vise.

Ţara mea de dincolo de ape,
dacă şovăi în credinţa mea
simt cum îmi trimiţi, vânjoşi să-mi stea,
toţi stejarii din Orhei pe-aproape.

Când îmi dau târcoale bezne grele,
lilieci când se izbesc de grinzi,
numai tu prin noapte îmi aprinzi
policandrul Nistrului cu stele.

Zgribulit în hainele vărgate,
astăzi vântul iernii îl ascult.
Hora noastră a murit de mult,
frigul muşcă tălpile-ngheţate.

Dar pândesc la drum o primăvară
să întindem iar din prag in prag
hora mare sub acelaşi steag,
ţara mea de dincolo de ţară.

(După Ilie Popa, *Antologia liricii de detenţie anticomunistă din spaţiul românesc*, Fundaţia Culturală Memoria, Bucureşti, 2016)

Al cui e Ardealul?...

Teodor Murăşanu

Al cui e Ardealul?...
…Întreabă pădurile, şesul şi dealul,
Întreabă câmpia, cântările, florile,
Întreabă amurgul, tăcerea şi zorile,
Întreabă Carpaţii cu vârfuri de brad
Ori roata de la Bălgărad!...
Întreabă Abrudul,
Blajul, Aiudul,
Cenuşa din vatră
Şi munţii de piatră.
Întreabă lumina, aerul, soarele,
Furtunile, doinele, fecioarele…
Întreabă văzduhul, ploile, norii,
Copiii din leagăn, moşnegii, feciorii!...
Întreabă pe mama, pe tata, pe moşu'
Ori pe Palaghia Roşu!
…Întreabă pădurea, câmpia şi dealul
Al cui e Ardealul?...
Noi, Transilvania!...

Vedeţi fumul şi norii
Cât depărtările, adâncile –
Asemenea lor, voi sunteţi călătorii,
Noi, stâncile!

Voi, foametea, puhoiul, lăcustele,
Răscoala vântului,
Noi, holdele, fâneţele, pustele,
Mireasma pământului.

Bulbuce-vi-se guşile cât Marea Moartă,
Reînvie-şi trecutul, păgânii, –
Voi, trecătorii grăbiţi pe la poartă,
Noi, stâlpii, bătrânii!

Voi spaima, nelinişteа, urile,
Sclipirea 'nşelătoare, sunetul…
Noi, Mureşul, tăcerile, pădurile,
Fulgerul, tunetul!...

Peste albul nepătat al zăpezilor,
Voi, gheara ce aduce pierzania
Şi lanţul cu scârţâitul obezilor,
Noi, Transilvania!...

(După Ilie Popa, *Antologia liricii de detenţie anticomunistă din spaţiul românesc,* Fundaţia Culturală Memoria, Bucureşti, 2016)

Mai vechi decât oricine suntem aici noi, moţii

Teofil Răchiţeanu

Mai vechi decât oricine suntem aici noi, moţii,
Şi totuşi, răi, streinii veniră peste noi,
Ne-n lanţuri, lănţurară, ne oasele, zdrobiră –
Tăceai, Mărite Doamne, căci nu erai cu noi...

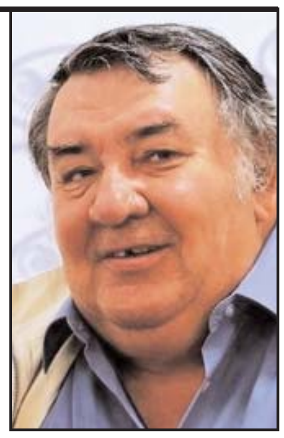
Părinţii noştri, fraţii, surorile, cu toţii
Gemurăm veacuri crunte în jugul lor infam,
Ei ne-au furat pământul şi aurul şi-argintul,
Mai goi, mai seci ca piatra eram din an în an...

Ne cotropiră nemţii, ne umiliră grofii
Cu-nfruntea lor vicleanul acela de-mpărat
Ce l-a minţit pe Iancu şi l-a zdrobit pe Horia
Şi, sfânt Ardealul nostru mai mult l-a lănţurat...

Ci vremea vremuit-a şi a venit şi ziua
Când azvârlirăm lanţuri şi juguri şi nevoi
Surâd din nouri chipul lui Iancu şi-al lui Horia –
Tu taci şi-acuma, Doamne, cu ei eşti ori cu noi?

(Din volumul *Elegii sub stele căzătoare* de Teofil Răchiţeanu, Casa Cărţii de Ştiinţă, Cluj-Napoca, 2023)

Bucuraţi-vă şi dăruiţi

Nicolae GEORGESCU

Expresia „La mulţi ani” traduce expresia latinească „Ad multos annos” (de la *annus*, din *am-nis*, vezi *soll-emnis*, din *soli-amnis*, cercul soarelui, vezi *annulus*, inel, cerc). Limba noastră are, însă, moştenit din latineşte, verbul „a mulţumi”, stabilit astfel după faza „a mulţăni” (în Banat se zice şi azi mulţam), „a mulţămi”. Aşadar, ţineţi cont de faptul că expresia este o relaţie a darului: mulţumesc, mulţumim se zice pentru ceva ce ai primit. A rămas mulţumirea, mulţănirea pentru orice, dar numai (sau preponderent) la an (anul nou, anul de vârstă al cuiva): cel urat răsplătea, dădea în schimbul urării daruri. Nu deduceţi, de aici, că suntem un neam de mulţumesc, de căciuliţi (adică zicem la mulţi ani numai pentru a primi ceva în schimb, mulţănim = mulţumim). Nu. Cea mai veche formă de comunicare între oameni este darul, dania, datul. Vedeţi, rogu-vă, cazurile substantivului, amintiţi-vă, aşadar, de gramatică, dar de gramatica filosofică, ontologică. Declinare înseamnă cădere pe o scară (de la *clina, ae* = scară, vezi în-clinat, clina lumii etc.). Gramaticienii vechi au dat nume situaţiilor unui cuvânt după filosofia acestei situaţii.

Nu intru în amănunte, dar iată cum ne putem imagina situaţiile, „căderile”, „întâmplările” numelui. Cele cinci cazuri (căderi, întâmplări – de la ca*sus,-us* latinesc, care înseamnă şi întâmplare, vezi expresii de limbă de tipul „cum cade zarul, cum se cade” etc.) sunt singurele posibilităţi de existenţă ale numelui, acestea şi numai acestea sunt posibile, altele nu există, sunt situaţii ale tale oricine ai fi. Ele sunt: mai întâi nominativul, adică numele ca nume, cum te cheamă, căderea ta în lume (după principiul că numai ce are nume există pe lume, ce nu e numit nu există, sau nu există încă; pentru increat, Eminescu are versurile: „Pe când pământul, ceriul, văzduhul, lumea toată/ Erau din rândul celor ce n-au fost niciodată” – adică nu aveau încă nume, stăteau la rând să intre în existenţă). Urmează genitivul, adică naşterea, al cui eşti, apoi dativul, adică ce sau mai degrabă cui dai, sau cine-ţi dă; funcţia de bază a dativului e cea de locativ, aşadar: ce loc ţi-a dat fiinţă, de unde eşti; apoi acuzativul, adică cine sau ce te stăpâneşte, poate pune pe tine, te acuză; mai simplu: ce eşti – şi vocativul, cum te strigă, cum ţi se zice adică, ce „cognomen” ai primit în viaţă după faptele tale. De pildă, acest nume complet: Eschil al lui Euforion din Eleusis, tragician (dar nu mai ştim vocativul, cum i se zicea, cognomenul). Sau altul, românesc: Nică a lui Ştefan a Petri Ciobotarul din Pipirig, strigat Torcălăul. Omul se naşte (prima cădere, casus, întâmplare) cu numele de om, este al cuiva (a doua cădere), dă ceva cuiva (a treia cădere), e acuzat de cineva, de ceva (a patra cădere, păcatul originar), şi este strigat, a cincea cădere – care închide cercul şi înseamnă chemare din nou în sus. Dativul, aşadar, în „mulţumesc” al nostru, spus la început cu prilejul unui an, iar apoi cu orice prilej al dat-primitului, ne aduce aminte că suntem oameni căzători în lume, drepţi şi oblici, şi trăim în fluxul darurilor dintre noi.

Să vă fie casa casă, să vă fie masa masă – şi darul dar!

Mircea Dem. Rădulescu, poezia eroică

Marin IANCU

„**Unitatea naţională**, spunea Bălcescu în *Mersul revoluţiei în istoria românilor,* fu visarea iubită a voievozilor noştri cei viteji, a tuturor bărbaţilor cei mari, care întrupară în sine individualitatea şi cugetarea poporului, spre a o manifesta lumii. Pentru dânsa ei trăiră, munciră, suferiră şi muriră.” Înfruntând ignoranţa, obscurantismul şi incultura, răutatea şi lăcomia, lupta pentru unirea românilor într-o unică ţară se suprapune în cea mai mare măsură cu viaţa anonimă şi plină de suferinţă a celor mulţi, după cum se arată şi în jalba celor 15 deputaţi ţărani, în frunte cu Ion Roată, la prima Unire de sub conducerea domnitorului Alexandru Ioan Cuza: „Noi, trimişii deputaţi din partea locuitorilor pontaşi a patrusprezece ţinuturi ale Moldovei, mărturisim: că până în ziua de azi toate sarcinile cele mai grele numai asupra noastră au fost puse, că noi biruri grele pe cap am plătit, oameni de oaste numai noi am dat, ispravnici, judecători, privighetori şi jandarmi numai noi am ţinut; drumuri, poduri şi şosele numai noi am lucrat; clacă de voie şi fără voie numai noi am dat; băutură scumpă şi otrăvită numai noi am băut; pâine neagră şi amară udată cu lacrimi numai noi am mâncat; bătălii şi războiţe, când au fost, tot greul noi l-am dus; oşti când au venit noi le-am hrănit, noi le-am slujit, noi le-am purtat; că cel cu putere ţara îşi părăsia, peste hotare trecea; nevoia şi greutatea o duceau cei ce rămâneau la vatra lor.”

În atmosfera de sărbătoare creată de Unirea Mică, şi deputaţi, şi Popor au ascultat emoţionaţi jurământul lui Cuza („Jur în numele Prea Sfintei Treimi şi în faţa ţării mele că voi păzi cu sfinţenie drepturile şi interesele patriei, că voi fi credincios constituţiei în textul şi în spiritul ei, că în toată domnia mea voi privighie la respectarea legilor pentru toţi şi în toate, uitând toată prigonirea şi toată ura, iubind deopotrivă pre cei ce m-au urât, neavând înaintea ochilor mei decât binele şi fericirea naţiei române”), ca discursul lui Kogălniceanu, asociat jurământului lui Cuza, să rămână un exemplu de neuitat de luptă şi forţă spirituală.

Unirea Principatelor Române şi, mai târziu, marele război dus de România în anii 1916-1918 în numele reîntregirii neamului, au inspirat o nebănuit de bogată şi vibrantă literatură. Cu o tematică generoasă şi având ca mesaj lupta şi jertfa celor care s-au bătut cu duşmanul pe fronturile de reîntregire, creaţiile poetice şi muzicale apărute în acest context au reprezentat o binevenită hrană spirituală, redeşteptând în sufletul tuturor românilor sentimentele curat naţional-patriotice. Multe dintre aceste poezii şi cântece au fost compuse în anii grei ai războiului, în atmosfera tensionată a pregătirii la 1 Decembrie 1918 a Marii Adunări Naţionale de la Alba Iulia, cântece de epocă, faţă de idealul României Mari, multe dintre ele uitate sau, alteori, interzise odată cu instaurarea regimului comunist, nu doar pentru mesajul lor vibrant, cât şi pentru că autorii lor nu erau pe placul guvernanţilor de până în ´89. Deşi nu se susţin întotdeauna ca literatură, aceste creaţii lirice şi muzicale au întărit sentimentele de dragoste faţă de Neam şi Ţară, făcând să deştepte în sufletele românilor „sentimentul de patrie şi naţionalitate”, dragostea şi preţuirea faţă de poporul ce ne-a dat fiinţa.

Expresia literară a suferinţei de veacuri o găsim surprinsă în cadenţele grave din poemele lui Goga, în imaginile care ascund durerea fără de nume a unui popor ameninţat în însăşi fiinţa sa. Scrise în tonalităţi diferite, de la rezonanţa în linie eroică a unor versuri ieşite din retortele sonorităţilor baladeşti la viziunea şi liniştea muzicală pe care le adoptă mândria apartenenţei la acest tărâm de baştină, la un spaţiu întinerit prin spulberarea, chiar dacă s-a dovedit doar vremelnică, a norilor ameninţători: „Sculaţi eroi din negrele morminte,/ Veniţi şi voi la sfânta sărbătoare,/ Să ridicăm iar flamurile sfinte,/ Să scriem azi prin fapte şi cuvinte,/ O judecată ce de mult ne doare” (Ioan Berghia, *1 Decembrie 1918*). Imaginile închipuie, prin contrast, o „diagramă a arcuirii spiritului”, trecerea de la o existenţă întunecată la superba voinţă de a descifra semnele unor reverberaţii viitoare, fiind realizată în cele mai rare înfăptuiri de emoţie poetică în grai românesc: „În Alba Iulia, cetatea/ Viteazului voievod Mihai,/ Curg valuri, valuri azi românii:/ Săteni în strămoşescul strai…/ Şi orăşeni… bătrâni şi tineri…/ Nimic nu poate-n loc să-i ţie:/ Nici înfioratul viscol,/ Nici duşmănoasa viclenie” (Petre Dulfu, *În Alba Iulia*).

În acest context, cu destul de mici excepţii, creaţia literară a lui Mircea Dem. Rădulescu are toate semnificaţiile proiecţiei unui caracter febril, a unei personalităţi ajunse în stăpânirea unei structuri sufleteşti în măsură să-l situeze printre creatorii care şi-au desfăşurat activitatea literară pe o anumită axă a simţirii naţionale.

Poetul şi dramaturgul de mai târziu s-a născut la Giurgiu, la 21 iulie 1880, în familia Ecaterinei şi a profesorului Dumitru Rădulescu. Imediat după perioada frecventării Liceului „Ion Maiorescu” din localitate, la nici douăzeci de ani împliniţi, pe când începuse să publice în paginile revistei *Sămănătorul* traduceri din Chamisso (1908) şi, mai târziu, din Edmond Rostand (1913), activitatea lirică a lui Mircea Dem. Rădulescu începe să se împartă între *Viaţa literară* şi *Viaţa Românească*, unde, în martie 1909, publică poemul *Povestea firului de argint*. De acum, numele îi este întâlnit tot mai frecvent la revistele *Ramuri, Adevărul, Flacăra, Rampa, Teatrul, Convorbiri critice, Universul literar, Universul, Ilustraţiunea română, Universul copiilor* şi, printre multe altele, în *Tribuna română* şi *Convorbiri literare,* unde găseşte multă înţelegere alături de scriitorul şi diplomatul român Marcu Beza şi muzicianul de origine armeană Emil Ciomac. Pe de altă parte, lansată la 1 februarie 1910 de N.D. Cocea, revista *Viaţa socială* atrage dintr-o dată atenţia multor scriitori, cu T. Arghezi şi G. Galaction în frunte, situându-se dintr-odată printre publicaţiile cele mai interesante ale vremii. Revista îşi face un titlu de onoare din promovarea unor tineri ca D. Anghel, Ion Minulescu, N. Davidescu, Iuliu C. Săvescu, Al. Stamatiad şi Mircea Dem. Rădulescu, în ciuda orientărilor estetice diferite ale acestora. Din vara anului 1916, ţara trece prin momente de cumpănă şi deznădejde. După ce Bucureştiul a fost ocupat de trupele Puterilor Centrale la 23 noiembrie/ 6 decembrie 1916, autorităţile, armata şi o parte din populaţia din sudul ţării încep un exod masiv spre Moldova, cu deosebire spre Iaşi, în încercarea disperată de a constitui acolo o ultimă linie de rezistenţă. Preluându-şi rolul de „capitală de război”, Iaşul se vede obligat să menţină standardele impuse de noul statut. În aceste împrejurări dramatice pentru ţară, O. Goga este mobilizat la Biroul de propagandă al Armatei Române din Iaşi şi solicitat din partea generalului Constantin Prezan să editeze aici, împreună cu Mihail Sadoveanu, cotidianul *România,* organ al apărării naţionale. În articolul de fond al primului număr, 2 februarie 1917, O. Goga afirma: „Pe câmpul întins, unde se pierd în mănunchi puterile de apărare ale unui neam, venim astăzi şi noi, o seamă de oameni ai condeiului”.

După un stagiu de participare la Primul Război Mondial, ca simplu soldat în Regimentul 5 Vlaşca, Mircea Dem. Rădulescu este mutat la cenzura militară de pe lângă Marele Cartier General de la Iaşi, de unde este numit redactor la *România*. La curent cu tot ce se scria în epocă, ode eroice şi poezie mobilizatoare de război, Mircea Dem. Rădulescu îşi începe colaborarea la ziarul *România,* alături de O. Goga, C.Z. Buzdugan, G. Ranetti, Ludovic Dauş, Ion Minulescu, V. Militaru, V. Voiculescu, Demostene Botez, B. Delavrancea şi Zaharia Bârsan, momentul în care faptele măreţe ale istoriei neamului încep să fie oglindite, asemenea altor momente de cumpănă ale ţării, în versuri de largi vibraţii. Pornind de la o temă de o asemenea vie substanţă, consacrată războiului şi marilor artizani ai faptei naţionale, Mircea Dem. Rădulescu îşi câştigă treptat admiraţia prin producţiile sale poetice.

→

Istoria de lângă noi

Teofania de la Maglavit

Sorin BULIGA

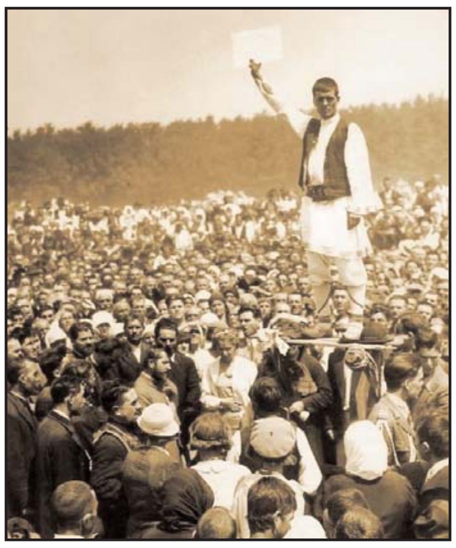
Maglavit, un sat doljean modest, nu departe de Calafat, cu dealuri de unde izvorăsc „ţuţuroaie” (cişmele) şi păraie ce udă salba de grădini, cu păduri şi bălţi bogate în peşte. Aflat iniţial pe malul Dunării, el a trebuit să fie strămutat din cauza „nisipurilor zburătoare” pe actuala vatră (la sfârşit de secol al XVII-lea), datorită împroprietăririi cu vetre de sat de către Biserica Madona Dudu din Craiova. Ocupaţiile de bază ale locuitorilor (circa 4500) sunt agricultura, viticultura şi creşterea animalelor, locul fiind bogat în iarbă şi căutat de oieri în transhumanţa lor către sudul Dunării.

Maglavitul a devenit celebru în perioada interbelică datorită ciobanului Petrache Lupu, care susţinea că l-a văzut pe Dumnezeu, pe care îl numea „Moşul”, în trei rânduri şi toate în zile de vineri. Sătenii îşi aminteau că era surd şi aproape mut din naştere (cauza fiind probabil o variolă sau un pojar netratat), copiii din sat batjocorindu-l din acest motiv. Trăind la stână de mic, el nu ştia nici să scrie şi nici să citească. Problemele sale de sănătate au făcut să fie declarat inapt să satisfacă serviciul militar şi a fost amânat de la oaste de trei ori.

Toată povestea a început în ziua de vineri, 31 mai 1935, când Petrache, în drumul său obişnuit pe o potecă ce ducea spre stâna împrejmuită cu stuf de pe malul Dunării, în locul numit „La buturugi”, a avut o epifanie (teofanie) pe care a descris-o astfel: „Vineri pe la chindie veneam de acasă la târlă unde aveam treabă. Pe la buturugii din pădure mi-a ieşit în cale un moş cu barba albă până la brâu, cu părul dat pe spate, tot alb şi frumos mirositor. Moşul nu se atingea de pământ, ci sta cam două palme la deal de pământ. Eu m-am speriat şi am început să tremur. El mi-a zis: «Nu-ţi fie frică că-ţi dau eu curaj şi am să-ţi spun o vorbă». Eu i-am zis: «Bine, moşule, spune». «Să te duci să spui la lume, la părintele, la primărie, că dacă nu se pocăieşte lumea, dacă nu ţin sărbătorile, dacă nu merge cu fapte bune, dacă nu se lasă de fapte rele, atunci vine foc şi se ia grâul şi rupe munca»” (Mihail Avădanei Delasărata, *Maglavit,* Tipografia judeţului Neamţ, 1935). Apoi „Moşul” ar fi dispărut, cuprins de „un nor pătrat”.

Din câte mi-a relatat personal o călugăriţă de la Mănăstirea Maglavit (lăcaş ridicat pe locul acestei prime epifanii şi unde este înmormântat Petrache Lupu), după o săptămână sau două, personajul sfânt s-a arătat din nou ciobanului, mustrându-l că nu a făcut ceea ce trebuia. Această a doua epifanie a avut loc foarte aproape de poteca ce ducea spre stână, cam la circa 600 de metri de mănăstire, spaţiu numit „La sălci” (deşi sălciile s-au adeverit a fi, de fapt, plopi). Nici de această dată Petrache nu a spus nimănui nimic, fiindu-i teamă, probabil, să nu fie considerat nebun.

La scurt timp, într-o altă zi de vineri, „Moşul” i s-a arătat din nou, a treia oară, „La buturugi”, unde l-a certat puternic pentru că nu a făcut ce i s-a spus. De această dată, ciobanul s-a speriat şi s-a confesat soţiei sale referitor la aceste apariţii. Femeia nu l-a crezut şi i-a spus că „a călcat în ceva” (expresie uzuală în zonă, exprimând faptul că a atins ceva necurat, care i-a schimbat negativ comportamentul), drept care trebuie să meargă neapărat la preotul satului. Ceea ce el a şi făcut. Preotul a înţeles că s-a întâmplat ceva de natură divină, a chemat lumea, sfătuindu-i pe oameni să se pocăiască, deoarece păcatele lor vor atrage lucruri rele asupra satului.

Există şi versiunea că ciobanul a mai fost martorul unei epifanii, pe 7 iulie 1935, când, după cum relata, „a văzut înaintea sa o stea luminoasă, mare ca de 60-70 cm, de formă rombică, stând deasupra pământului orizontal... În cele patru colţuri ale stelei era în unul ploaie, în unul foc, în unul vânt şi în unul cărbuni, iar deasupra plutea moşul” (în toate acestea era semnul unei grave prevestiri). Dacă oamenii se pocăiau, a promis moşul, atunci va face semnul crucii cu steaua. Într-o joi, i s-a arătat şi „omul negru”, supărat că oamenii „nu mai jură, nu mai fură”. Dar Dumnezeu, însoţit de 11 oameni îmbrăcaţi în alb (apostolii) şi o femeie (Maica Precistă), l-a lovit pe diavol cu un „bulgăr roşu” (apud Florin Mihai, „Minune sau şarlatanie la Maglavit”, rev. *Historia*).

Toate aceste mărturisiri l-au făcut celebru pe Petrache Lupu, considerat, de-acum, un sfânt, ca şi satul său, care a devenit loc de pelerinaj pentru mii de oameni din întreaga ţară (s-au perindat pe la Maglavit, între 1935 şi 1938, un număr de circa două milioane de oameni), datorită acestor fenomene asemănătoare cu cele de la Lourdes (Franţa). Se venea aici cu trăsuri elegante sau cu căruţe trase de boi, cai sau catâri. Orăşenii veneau cu trenul până la Calafat sau până la halta din apropiere, un tren special cu 16 vagoane fiind pus pe ruta Bucureşti-Craiova. Mulţi pelerini veneau din Timişoara şi Sibiu. Dar cei mai mulţi oameni, probabil săraci sau din penitenţă, veneau pe jos în sat.

În locurile numite „La buturugi” şi „La sălci” soseau zilnic foarte mulţi bolnavi, în speranţa că vor avea loc minuni care să-i însănătoşească: orbi, surzi şi paralitici. Locul, considerat sfânt, a fost înţesat cu troiţe, cruci şi icoane, unde ardeau tot timpul candele, smirnă şi tămâie. Credinţa era numitorul comun al acestei mulţimi pestriţe de pelerini. Din câte mi s-a spus la mănăstire, erau pe atunci trei „sălcii” din care curgea apă, iar oamenii se spălau pe faţă cu ea (sau o colectau în sticluţe), aşteptând miracolul redobândirii sănătăţii. Actualmente, a mai rămas doar o „salcă” (cu o scorbură adâncă umplută cu beton), dar care nu mai dă apă (cam din 1998), îngrădită de un grilaj (peste care oamenii aruncă bancnote, cele mai multe de un leu), pe care este prins un panou explicativ (unde se aminteşte de bolnavii vindecaţi miraculos), având lângă ea o troiţă şi o fântână.

Biserica Ortodoxă Română l-a privit, la început, cu neîncredere pe cioban, dar apoi se pare că l-a susţinut. Petrache Lupu a fost plimbat prin diverse localităţi, să mărturisească episoadele sfinte în care i s-a arătat „Moşul”, o adevărată coborâre a Domnului pe pământ. În ianuarie 1937, a mers să predice la Timişoara, unde, în Piaţa Unirii, s-au adunat aproape 50.000 de oameni să-l vadă. I-a îndemnat pe aceştia să se pocăiască, să iubească „oamenii mari ai ţării” şi neamul, încheind cu urarea „Trăiască MS Regele Carol al II-lea!” Martorii au relatat că la fabrica de bere, unde s-a dus apoi sfântul cioban, s-ar fi vindecat atunci ologi, muţi şi surzi (Florin Mihai, *Ibidem*).

Nu au lipsit cei care nu au conferit credibilitate fenomenelor de la Maglavit, chiar la un nivel înalt, considerându-le „halucinaţii”, „inhibiţie nervoasă” (Constantin Argetoianu, *Însemnări zilnice*, vol. 1, Machiavelli, 1998) sau „rătăcirile misticilor şi fanaticilor” (N. Minovici, în ziarul *Realitatea ilustrată*). Totuşi, Argetoianu recunoştea că nu găsea explicaţie pentru „trecerile” lui Petrache Lupu din stările lui de „prostraţie” la „stări de luciditate cerebrală şi de facilitate de vorbă”.

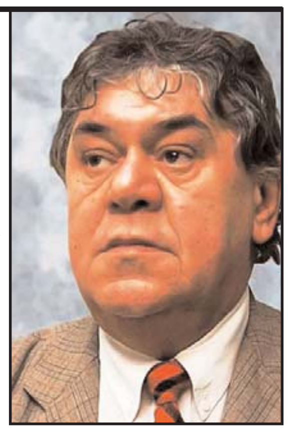
Am întrebat călugăriţa de la mănăstire şi despre explicaţiile însănătoşirilor miraculoase ale unor persoane care au folosit apa ce curgea din plopi şi mi-a sugerat, printre altele, faptul că o credinţă puternică poate face minuni în această privinţă. A recurs, în acest sens, la trimiteri privind modul în care vindeca Iisus Hristos, aşa cum este relatat în Evanghelii. Într-adevăr, atunci când Iisus i-a vindecat pe cei doi orbi, mai întâi El i-a întrebat: „Credeţi că pot face lucrul acesta?” Când cei doi au răspuns „Da, Doamne, Tu poţi!”, atunci El le-a atins ochii şi le-a zis: „Să vi se facă după credinţa voastră” şi i-a vindecat (Matei 9:28-33). De aici şi concluzia că este necesar să crezi cu putere atât în vindecarea ta, cât şi în Cel care te vindecă.

În afara unei îndemânări care se exercita vizibil asupra întregii sale producţii poetice, ceea ce a determinat impunerea lui în peisajul literar al primului sfert de veac XX a fost cu deosebire o anumită sensibilitate a coardei sale lirice în faţa a tot ceea ce era considerat ca element fundamental românesc. Astfel că, deşi lipsite pe alocuri de mijloacele artistice corespunzătoare, poeziile din cele mai importante volume de versuri, de la *Leii de piatră* (1914), *Eroice* (1915; ediţia a doua, îngrijită de Barbu Delavrancea, 1921), *Poeme eroice* (1915) la *Pe-aicea nu se trece,* în colaborare cu Corneliu Moldovanu (Iaşi, 1917), îşi ating scopurile artistice printr-o anumită cadenţă şi tensiune retorică. În aceşti ani, activitatea lirică a lui Mircea Dem. Rădulescu se dovedeşte tot mai productivă, poetul reuşind să-şi desluşească adevărata vocaţie de cântăreţ al eroismului soldaţilor români pe câmpul de luptă şi al jertfei acestora pentru Marea Unire. Mircea Dem. Rădulescu binecuvântează în cuvinte măreţe suferinţele şi jertfele soldaţilor în încleştările de pe fronturile Oituz, Mărăşti şi Mărăşeşti, oglindind cu emoţie toate manifestările care sprijineau Unirea Transilvaniei cu ţara: „Ostaş! Soldat necunoscut!/ Ce nume-ar fi să te slăvească?... / Tu te-ai luptat şi ai căzut/ Acolo unde te-ai născut,/ Pe sfânta brazdă părintească./ Şi dacă tot ce-a fost pământ/ Revine vieţei pieritoare.../ Tu dormi sub marele-ţi mormânt/ Cu tot ce-a fost frumos şi sfânt/ Cu moartea ta nemuritoare./ Tu dormi trudit de-atâta drum,/ De-atâta luptă zbuciumată,/ Dar viaţa ta sacrificată/ E flacăra care de-acum/ Nu se va stinge niciodată.” (*Ostaşul fără nume*) Pe fondul unor asemenea intense desfăşurări temperamentale, Mircea Dem. Rădulescu îşi atinge efectul direct încă de la primele două volume de versuri, cel de al doilea, *Eroice* (1915), de o greutate emoţională tulburătoare, ajungând să fie premiat de Academia Română în urma unui raport al lui B. Delavrancea, „fermecat de strălucirile poetice, de inspiraţiunile adânci, de formulările simple şi calde”, în ciuda afirmaţiilor lui Al. Busuioceanu, care îl declara „un faliment literar”. Păstrând o evidentă notă socială, protestatară, versurile lui Mircea Dem. Rădulescu dau glas chemării celor a căror credinţă în puterea neamului s-a dovedit de neclintit. Invocaţiile retorice şi îndemnurile din poeziile sale au puternice efecte de conştiinţă, tensiunea pe care o transmite discursul său liric, fervoarea care întovărăşeşte confesiunea sa făcând din fiecare vers al poetului un puternic purtător de mari energii. De aceeaşi tărie emoţională sunt însufleţite şi versurile din cunoscutul poem *Morminte fără cruci*…, în ciuda clişeelor aparţinând vorbirii directe, cu formule şi notaţii proprii stilului epic de factură convenţională. Poemele din această categorie reuşesc să îşi impună elocinţa şi impetuozitatea combativă în măsură să-l recomande luptelor şi biruinţelor politice de împlinire a visului înfăptuirii marii uniri a poporului român.

Reductibile, în ultimă instanţă, la cele câteva tipare şi semnificaţii generale rigide şi lesne de vehiculat, alteori sterile în esenţa lor, prin formule proprii unui limbaj generalizator, irelevante sau mediocre în înseşi datele lor, poeziile eroice semnate de Mircea Dem. Rădulescu devin fecunde în momentul în care versul îşi încorporează o valoare morală inalienabilă. Chiar dacă pe alocuri unele dintre ideile susţinute şi-au pierdut din forţa sau actualitatea de altădată, acestea continuă şi azi să concentreze forţa de iradiaţie echivalentă evenimentelor care le-a dat viaţă şi, nu mai puţin, unitatea unui temperament dinamic în direcţia dominantă a ideii naţionale, admiraţia pentru jertfa simplă a soldaţilor ce au luptat în Războiul pentru Reîntregirea Neamului, îndemnul la unire şi invocarea exemplelor glorioase ale strămoşilor. Risipite generos cu o energică expresivitate pe tot acest ciclu cronologic, asemenea manifestări literare erau în măsură să ilustreze formele de afirmare a unui crez şi să impună încă de la primele manifestări literare biruinţa unui spirit de esenţă combativă, într-o bună tradiţie a unor trăiri venite dinspre modelele constituite, printre alte nenumărate exemple, de poeţii V. Cârlova, V. Alecsandri, G. Coşbuc, Şt.O. Iosif şi O. Goga.

Istoria de lângă noi

Un secol de la înfiinţarea distincţiei naţionale „Erou necunoscut”

Aureliu GOCI

Eroul Necunoscut – definiţia superlativă a Omului. Conştiinţa naţională s-a oţelit în tărie şi s-a diversificat în complexitate cu faptele eroice, gândurile înalte de iluminare ca umanitate şi creştinătate ale celor nenumăraţi căzuţi pe câmpul de luptă şi rămaşi anonimi. Ei au îmbogăţit pământul românesc cu energia şi seva conştiinţelor îndreptate spre brazda strămoşească. Pagini de neuitat au rămas de la scriitorii care au fost pe front, răniţi, luaţi prizonieri sau ucişi: Octavian Goga, George Topîrceanu, Perpessicius, Alexei Mateevici sunt doar câţiva care au simţit ororile războiului în propria carne. Ei nu sunt printre eroii necunoscuţi, dar mărturia lor este capitală.

Însă marele uitat al relatărilor despre zbuciumul din prizonierat, devenit cu trecerea anilor, aproape un Erou necunoscut, este Gheorghe Banea, al cărui volum *Zile de lazaret – Jurnal de captivitate şi spital* reprezintă mărturia unor imense suferinţe fizice şi morale ale unui mare mutilat de război. Născut pe 14 februarie 1891, în comuna Măcin, judeţul Tulcea, Gheorghe Banea este mobilizat la 15 august 1916 şi ia parte la luptele de pe frontul dobrogean în calitate de comandant de pluton. În ziua de 30 august a fost grav rănit, lovit la cap de un glonţ în luptele de la Parachioi şi părăsit pe linia întâi de camarazi, care-l consideraseră mort. Rămas aproape inconştient timp de două zile în noroi, a fost jefuit de patrulele bulgare, lovit cu patul armei şi apoi împuşcat din nou în umăr şi în ureche de inamici, pentru a fi terminat. Este descoperit într-un final de un regiment sârb aliat şi i se oferă primele îngrijiri la un spital de campanie. Seara însă spitalul a fost cucerit de trupele bulgare, astfel că răniţii trântiţi în căruţe au fost evacuaţi la Silistra, unde au fost bătuţi cu ciomegele de populaţia bulgară furioasă. Bătaia a continuat inclusiv în spitalele destinate prizonierilor. La întoarcerea în ţară a descoperit că a fost trecut pe lista morţilor în 10 octombrie 1916. A trebuit să-şi dovedească infirmitatea şi supravieţuirea. O comisie medicală constată gravitatea infirmităţii, scriitorul fiind declarat mare mutilat al războiului şi „reînviat” cu ordin de zi al armatei. Cărţile sale au fost apreciate şi premiate de marii critici literari şi scriitori.

Odată cu unirea provinciilor româneşti, s-a întărit şi conştiinţa apartenenţei la această naţiune, însă, în conştiinţa militară, ideea eroului necunoscut devenise o prezenţă în Primul Război Mondial. Se cunoaşte chiar şi data exactă şi contextul în care a apărut. Îl consemnăm şi noi, cu întârziere, dar cu convingerea că e o datorie de onoare să nu-l trecem sub tăcere. Aşadar, la 17 mai 2023 s-au împlinit 100 de ani de la înfiinţarea Instituţiei Eroului Necunoscut în România, eveniment relevant prin dăinuirea monumentului „Mormântul Ostaşului Necunoscut” din Parcul Carol din Bucureşti.

După cea dintâi Mare Conflagraţie Mondială, România a fost printre primele state care, urmând exemplul Franţei şi al Statelor Unite, a decis inaugurarea Monumentului Eroului Necunoscut, dedicat memoriei tuturor celor căzuţi pe câmpul de luptă. În baza Decretului-Lege din 22 aprilie 1920, s-a hotărât comemorarea celor căzuţi în război, care să se facă în fiecare an, de ziua Înălţării Domnului, zi decretată sărbătoare naţională. Ceremonia funerară urma să se desfăşoare între 14-17 mai, iar locul înhumării simbolice a Eroului Necunoscut să fie Parcul Carol.

Pentru stabilirea Eroului (a Ostaşului necunoscut) au fost aduse zece sicrie de la mausoleul de la Mărăşeşti care proveneau din locul crâncenelor lupte: Raşoviţa (Gorj), Bălăria (Vlaşca), Azuga (Prahova), Topraisar (Constanţa), Mărăşti-Mărăşeşti-Oituz, Târgu Ocna (Bacău), dar şi din Chişinău (Basarabia) şi Crucea (Covasna de azi), de pe frontul transilvănean.

Pentru desemnarea Eroului au fost făcute sondaje la liceele militare din Iaşi, Craiova, Chişinău şi Mănăstirea Dealu, fiind ales cel mai bun elev orfan de război, Amilcar Săndulescu din clasa I la Liceul militar din Craiova. La 14 mai 1923, după oficierea unui Te Deum în Biserica Bunavestire din Mărăşeşti, elevul Amilcar Săndulescu a ales Eroul (Ostaşul) Necunoscut, oprindu-se la sicriul cu numărul patru, pe care a pus mâna, rostind: „Acesta este tatăl meu!”

Osemintele ostaşilor necunoscuţi din celelalte nouă sicrie au fost înhumate în cimitirul Mărăşeşti.

În dimineaţa zilei de 15 mai 1923, un tren cortegiu ducea o platformă cu sicriul Eroului Necunoscut, acoperit cu tricolorul şi cu coroane de flori. El a pornit spre Bucureşti, oprind în toate gările principale, cu desfăşurarea unui ceremonial religios dedicat acestui Simbol Naţional, şi a fost depus la Biserica „Mihai Vodă”. Pe 17 mai, de ziua Înălţării Domnului, pe întreg teritoriul ţării s-a serbat Ziua Eroilor, iar la Bucureşti, a avut loc o ceremonie religioasă impresionantă susţinută de mitropolitul primat Miron Cristea. La sfârşitul slujbei, regele Ferdinand a ţinut un memorabil discurs, decorând Eroul Necunoscut cu Medalia de aur „Virtutea militară” clasa I, după care s-au tras 101 salve de tun, onorând jertfa supremă a soldatului – erou, depus într-o criptă cu o lespede de piatră pe care a fost încrustat epitaful: „Aici doarme fericit întru Domnul Ostaşul Necunoscut, săvârşit din viaţă în jertfa pentru unitatea neamului românesc. Pe oasele lui odihneşte pământul României întregite, 1916-1919.”

Nu e de mirare că sufletul de erou al românului a înflorit în Grădina Maicii Domnului, a rămas lucrătorul simplu al pământului şi – la nevoie – a devenit Erou Necunoscut.

Semn(al) de carte

***Istoria Bibliotecii Academiei Române (1886-1918),* Editura Vremea, Bucureşti, 2023, 3 volume. Lucrare publicată la iniţiativa şi sub coordonarea prof. ing. Nicolae Noica, membru de onoare al Academiei Române, director general al Bibliotecii Academiei Române**

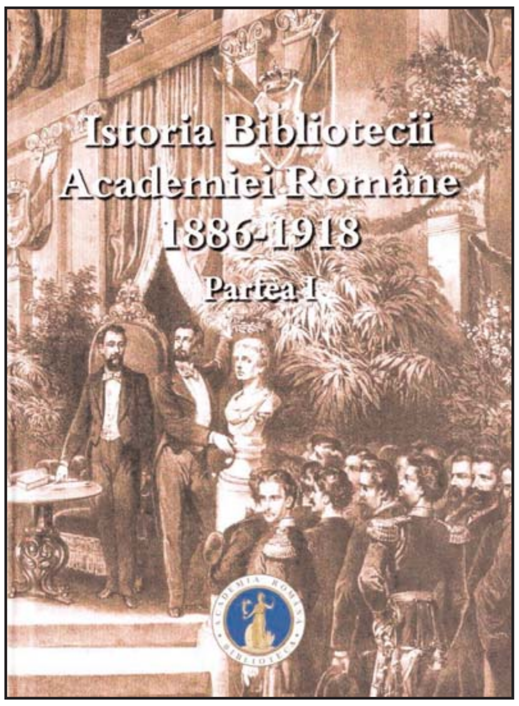
Ioan Bianu

Istoria Bibliotecii Academiei Române este cea mai complexă operă de acest gen realizată vreodată în România. În Evul Mediu se spunea că scriptoriile erau inima mănăstirii, fiindcă acolo era grupată, depozitată şi conservată nu numai înţelepciunea locului, ci înţelepciunea lumii. Scriptoriile funcţionau împreună cu biblioteca în acele timpuri în care comorile spirituale ale comunităţilor se făceau cu mintea şi cu mâna deopotrivă. Parafrazând, aş zice că Biblioteca este inima Academiei Române şi, mai mult, că este tezaurul intelectual al naţiunii române. A şti ce este Biblioteca Academiei înseamnă a cunoaşte zestrea elitei acestui popor, ceea ce nu este puţin lucru.

Mulţumită unui inimos colectiv, coordonat de domnul director general Nicolae Noica, membru de onoare al Academiei, a început de curând elaborarea acestei lucrări vaste, din care prima parte (publicată deja) a tratat perioada de început a Bibliotecii, mergând până la anul 1885. Avem înaintea ochilor continuarea acestei munci prin partea a doua, concretizată în trei volume şi extinsă pentru intervalul de timp 1886-1918. A fost o muncă de benedictin, făcută sistematic, corect, cuminte, printr-o documentare foarte serioasă şi prin respectarea tuturor rigorilor genului.

Epoca este plină de har. Trăia încă, la 1886, Mihai Eminescu, deşi adesea mintea îi era întunecată atunci de multe himere. (…) Biserica Ortodoxă Română tocmai devenise autocefală, iar Academia Română începuse, de la 1879 încoace, să funcţioneze ca o instituţie modernă, adaptată modelelor europene. Fireşte că şi Biblioteca Academiei a înflorit, graţie, în primul rând, rolului marelui cărturar Ioan Bianu, sub directoratul căruia a crescut substanţial fondul de carte, cel de periodice, sub care s-a accelerat şi modernizat activitatea bibliografică şi s-a reglementat primirea donaţiilor de documente şi de alte bunuri de patrimoniu. O preocupare constantă au devenit manuscrisele, stampele, fotografiile, hărţile, monedele, medaliile, încât Biblioteca a ajuns să fie un fel de panteon spiritual pentru valorile naţionale şi universale. Pe baza lucrului în această bibliotecă, savanţii au început să dea la iveală mari opere, reprezentative pentru cultura românească. (…)

Astăzi noi ştim că anii aceia (1886-1918) făceau parte din ultima etapă a construirii edificiului politic naţional românesc. Acest edificiu era, de fapt, planul nostru de ţară, cu trei momente fundamentale: 1859, adică unirea Moldovei şi Ţării Româneşti; 1877-1878 sau proclamarea şi cucerirea independenţei absolute a României, plus unirea Dobrogei cu ţara; 1918, când s-au unit cu România celelalte provincii istorice, anume Basarabia, Bucovina şi Transilvania (cu toate teritoriile adiacente locuite în majoritate de români). Anii 1886-1918 au fost capitali pentru pregătirea pasului final al unirii noastre politice. Au fost ani de glorie, când s-a manifestat solidaritatea naţională şi când patrioţii din România timpului au acţionat mână-n mână cu cei din provincii, când creaţia intelectuală a fost pusă în serviciul naţiunii române. Azi poate să sune ciudat o asemenea constatare, dar atunci libertatea şi unitatea naţională erau cele mai avansate idealuri ale popoarelor aflate încă prizoniere în imperiile acaparatoare. România şi românii s-au înscris atunci pe o traiectorie europeană, alături de toate popoarele aflate în situaţie similară în centrul şi sud-estul Europei. Academia Română şi Biblioteca sa au fost actori principali pe această scenă care pregătea Marea Unire. Planul de ţară fusese făcut la 1848-1849 şi avea să fie îndeplinit pe de-a-ntregul la 1918-1920.

În tot acest timp, Biblioteca s-a manifestat ca tezaur naţional, ca făuritor prin cultură a unirii înainte de unire. Biblioteca, împreună cu instituţia patronatoare – Academia Română – au pregătit edificiul naţional strângând la un loc mărturii de spiritualitate de pe toată întinderea pământului românesc şi cultivând patria prin limba română rostită, scrisă de mână, tipărită. De aceea, istoria Bibliotecii Academiei Române este un act de cultură majoră, menit să scoată din uitare tot ce s-a adunat aici şi pe toţi aceia care s-au străduit în migălosul lucru cu opera scrisă, cu manuscrisul şi cu opera tipărită. (Din Cuvântul-înainte al acad. Ioan-Aurel Pop, preşedintele Academiei Române)

Istoria de lângă noi

Prima carte de cult din spaţiul românesc: Tetraevanghelul Drăgoşeştilor

Ştefan STAREŢU

O dovadă importantă a iradierii culturii vlahe în zona balcano-panonico-carpatică este *Tetraevanghelul Drăgoşeştilor* (Maramureşului), denumire propusă în premieră, necunoscut până la această semnalare culturii române. După ce nu a atras atenţia o lungă perioadă de timp, în care nu se ştie precis unde s-a aflat, în anul 1951 (https://uk.wikipedia.org/wiki/ %D0%9A%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%BB%D0%B5%D0%B2%D0%BE), Arhimandritul Vasyl (Pronin), a descoperit Tetraevanghelul (Drăgoşeştilor) din 1401, cunoscut după aceea ca *Королівське Євангеліє* (traducere, *Evanghelia Regală,* http://www.mukachevo.net/ua/news/view/49524), în biblioteca Mănăstirii din Mukachevo. Comandată de familia Drag, voievozii valahi Drag şi Balc (https://korolevo.info/korolivske-yevangeliye-najdavnisha-zberezhena-rukopysna-knyga-zakarpattya/), urmaşă directă a lui Dragoş, din care o ramură a devenit Dragfy, tetraevanghelul a fost copiat-realizat de Stanislau-Stanislav (prin ramificare între strămoşii familiilor Szaponczay, Kodrya, Bank, Uglyay şi Tivadar de Rona de mai târziu), autoconsemnat ca *Grammaticus* (titulatură frecvent întâlnită în Serbia în acea perioadă).

Descoperirea a rămas consemnată în cataloagele mănăstirii fără a fi aprofundată. După ce a mai fost analizată fără un impact semnificativ în anii '60, relativ recent, după 2011, a început o cercetare mai sistematică a manuscrisului, iar în urma unei reconsiderări, s-a adus la lumină, într-un cerc restrâns lingvistic şi ştiinţific, această descoperire, prezentându-se şi o editare facsimil în 2016 – *Королевське Євангеліє* (wikipedia.org), mai multe informaţii fiind postate online în 2021-2022.

Discutăm însă de cea mai veche carte de cult din spaţiul românesc, lucrată laborios, ca şi altele similare din acea perioadă, în special din sudul Dunării, fie că vorbim de Ungrovlahia, de Moldova sau de Transilvania. Redactată în limba sârbă medievală, şi ca tetraevanghel (formă ce se recunoaşte că nu există decât după 1600 în Rutenia, ca realizare în manieră locală), constituie cel mai important monument Drăgoşeşc şi sârbo-vlah din bazinul Carpatic. Prezentăm jos o pagină frumos lucrată şi însemnarea dedicatorie.

Nyalab, azi Crăiniceni (Korolevo) în Transcarpatia, sat ungaro-românesc, unde exista şi un castel al Drăgoşeştilor donat de Sigismund de Luxemburg (regele Ungariei), este locul întocmirii. Nu cred că Drag, indirect ca nobilul local comanditar, şi Stanislau de Săpânţa-Sărăsău mai apar într-o însemnare dedicatorie. Satele Bilka, Lipcsa, Ilosva, Darva, Krişăneşti, Ciumăleşti, Uglea, Ialova, Bedeu, Stălniţa, Biserica Albă, Apşele şi multe din România se trag din aceşti oameni sau din rude colaterale ale lor. *Sveta Korenje Dragosheva* scria pe pisania azi pierdută şi ajunsă şi la N. Iorga, la Putna. *Sfânta Dinastie* (Nemanja-Arpad), aceasta era dinastia numită sfântă în acea perioadă. Şi *Dragoshevo,* ramura lui Dragoş. Iată aici o lucrare ce arată influenţa şcolii Lazarevici (din care era şi Nicodim cu *Tetraevanghelul* său datat la 1404-1405, considerat până acum cea mai veche carte de cult din spaţiul românesc) în Maramureşul ungrovlah. Apartenenţa acestei lucrări la spaţiul cultural sârbo-ungrovlah este demonstrată şi de stilul practic identic de redactare care rezultă din compararea titlurilor din *Tetraevanghelul* Drăgoşeştilor şi din *Tetraevanghelul* lui Nicodim de la Tismana.

Menţionăm şi ipoteza că manuscrisul ar fi realizat prin reunirea şi completarea mai multor fragmente (https://web.archive.org/ web/20161006113727/, http://www.lnam.edu.ua/pdf_upload/visnuk/24/22.pdf.), din care unele mai vechi, poate chiar care au aparţinut direct lui Dragoş Vodă (vezi detaliul din pagina de titlu a Evangheliei după Matei, cu motive similare ca cele de la Studenica-Home – Манастир Студеница, manastirstudenica.rs), ceea ce nu îi scade cu nimic din importanţă, ci chiar îi sporeşte valoarea. Cercetările în curs pentru identificarea particularităţilor acestui manuscris în contextual culturii vlahe, balcano-panonico-carpatică, realizate obiectiv, sigur vor aduce noi date care îl vor integra corect, inclusiv în cultura română.

1

2

3

Mai trebuie menţionat că ultima pagină a manuscrisului conţine un înscris de cumpărare, cel mai probabil din perioada de trecere între secolele XV şi XVI, a cărţii de către familia Vincz (Vinţ) din Budeşti, sau chiar Sârbi, în care este dată şi lista membrilor acestei familii, oarecum în stil genealogic sau ca un pomelnic, una din primele liste de acest fel, dacă nu chiar prima din Maramureş sau chiar din istoriografia română, care cuprinde: Ştefan Vincz (Vinţ), Marta soţie, Andrei fiu, Tatomir fiu, Dumitru fiu, Mihail fiu, Marin fiu, Maria fiică, Elena fiică, Ana fiică, frate Ioan, frate Toma, sora Musha, sora Stana, sora Ana, Radomir, Simeon, Mihail unchi, popa Nichita bunic. Familia Vinţ, cu diplomă de înnobilare de la 1404, confirmată la 1505, este atestată de toate documentele cunoscute în Maramureş, în satele Vinţeşti contopit în timp cu Budeşti şi Sârbi (Pal Joody, *Cercetarea calităţii de nobil în Comitatul Maramureş – Anii 1749-1769*, Ed. Societăţii Culturale Pro Maramureş Dragoş Vodă, Cluj-Napoca, 2003, p. 222), ceea ce ne poate clarifica unde cel mai probabil a fost această carte, cel puţin un timp, în perioada în care nu se cunoaşte locul în care s-a aflat.

(Fig. 1: *Tetraevanghelul Drăgoşeştilor* – 1401, Fig. 2: Titlu din *Tetraevanghelul Drăgoşeştilor,* Fig. 3: Înscrisul dedicatoriu care indică locul (Nyalab-Korolevo) şi timpul întocmirii (1401), precum şi numele realizatorului – *Stanislau Grammaticus.*)

Semn(al) de carte

Florian Copcea, *O istorie a poeziei româneşti din Banatul Sârbesc,* Editura Academiei Române, Bucureşti, 2022

Noi începem această incursiune academică în tărâmul poeziei cu poeţii români de dincolo de Puntea lui Traian, cum numea Hasdeu podul lui Apolodor din Damasc de la Turnu Severin, pentru a veni, pe drumul primului descălecat, în împărăţia de cuvinte româneşti ce o ţese astăzi peste piscuri şi hăuri de istorie poezia. Dl Florian Copcea, istoric literar cu state vechi de serviciu, etnic literar sagace, ne face mozaicul acestui colţ de lume românească pe care-l străbate şi investighează cu acribie de mult timp, cercetările sale întrupându-se într-un număr însemnat de antologii. (Nicolae Georgescu, în Cuvânt-înainte)

Vasile Neacşa-Enăchescu, *Cronică de Şuici, File din istoria unei instituţii,* Editura Tiparg, Piteşti, 2023

Am considerat ca fiind o datorie personală, în calitate de custode al vremurilor de azi în edificiul Miculeştilor, să redactez prezenta carte, în apropierea împlinirii centenarului instituţiei, fondată în 1926, folosind izvoare inedite, cum ar fi spusele oamenilor care au trecut prin această şcoală, amintiri şi rememorări personale, şoapta documentelor din arhiva instituţiei sau din rafturile Serviciului Judeţean Argeş al Arhivelor Naţionale. (…)

Acest volum descrie evenimente reprezentative şi parte dintre persoanele care le-au fost protagoniste, fapte diverse care s-au petrecut de-a lungul anilor, fără a avea pretenţia unui studiu exhaustiv, cu neputinţă de realizat, desigur. (…)

Denumirea generică de „unitate" sau „instituţie", pe care o vom folosi adesea, se referă, deopotrivă, la entităţile care au succedat şcoala de meserii a lui Miculescu: şcoala elementară, şcoala de meserii, şcoala specială, centrul de plasament, unitatea de asistenţă medico-socială. (Autorul, în Argument)

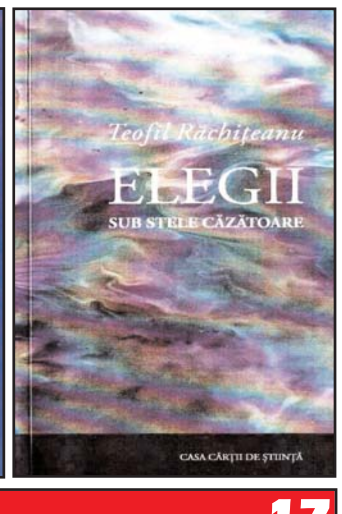
Teofil Răchiţeanu, *Elegii sub stele căzătoare,* Casa Cărţii de Ştiinţă, Cluj-Napoca, 2023

Pribegit/peregrin prin Munţii de Apus al ţării, căutându-şi identitatea în osmoza cu istoria neamului, cu voevozii cărora le-a dedicat în ani nu doar poeme, ci volume întregi (cel închinat Iancului mi se pare cu totul relevant), cu râul şi ramul voevodal al codrilor seculari, Teofil Răchiţeanu se vede însuşi un asemenea voevod al poeziei ce se trece/petrece în timp, ducând în rostirea sa înseşi sensurile destinului seminţiei îndătinată Ardealului. (…)

Lirica lui Teofil Răchiţeanu are, în reflexivitatea sa metaforică, o prospeţime şi o vigoare ce se relevă ca deplin modernă prin tocmai trăirea autentic-emoţională într-o lume a cântului bătrânesc, a istoriei, nu mai puţin a cultului limbii, frumos ornată în prelucrarea filigranată a verbului simplu, mereu actual. (Constantin Cubleşan, pe coperta a patra)

Întrebări de insomniac (III)

Rodica LĂZĂRESCU

Deasupra uşii de intrare în modesta casă a bunicilor, din Pantelimonul nesistematizat de odinioară, în fiecare an revenea la cuibul zidit cu migală, sub streaşină, o pereche de rândunele. Se zicea că locuinţa la care îşi fac rândunelele cuib va fi ferită de calamităţi naturale şi că oamenii vor avea un an îmbelşugat. Acum, în locul căsuţei de oameni mutaţi la oraş să-şi rostuiască droaia de copii e o casă de sănătate. Nu a lor, a altora. N-am văzut nicio rândunică dându-i târcoale în zbor. De fapt, de câţiva ani nu am mai văzut nicio rândunică, nici hârjonindu-se cu suratele prin aer, făcând incredibile acrobaţii, nici zburând la câţiva centimetri de pământ, semn că se apropie ploaia.

Cu gândul la elegantele păsărele în frac, mă tot întreb: oare câţi dintre noi le mai duc dorul?

Şi vă întreb: aţi mai văzut pe asfaltul ori pe betonul trotuarelor, desenat cu cretă colorată sau numai albă, cu linii uşor tremurate, vreun şotron?

P.S. Taman când pregăteam pentru expediere *insomniacalul* de faţă, aud – şi nu-mi vine a crede – ştirea despre avocata care cumpără pentru cei doi copii ai ei, o fată de şapte anişori şi un băiat de zece, arme cu care Ionelul zilelor noastre (plodul imortalizat de Nenea Iancu era de pus la icoană!) trage zilnic în păsări. Şi soră-sa aşijderi. Cum să mai dorm, dragii mei?!

Mihaela Malea Stroe

Nu ştiu cu ce să încep când vine vorba de rândunele. Poate cu... amintiri din pruncie? În satul bunicilor mei din partea mamei, acolo unde am văzut prima dată frumoasele păsări cu pată roşiatică sub cioc şi coada-n furculiţă, circula o superstiţie: dacă prinzi o rândunică, ţi se usucă mâna, că e pasăre sfântă. De ce sfântă? În lumea satului aceluia stăruia şi o scurtă legendă: pata roşie de pe guşa rândunelei e urma sângelui Mântuitorului căruia, pe când agoniza însetat pe cruce, rândunica miloasă i-a dat apă cu ciocul. Aşa s-a atins de sângele prelins pe faţa Lui.

Pe la streşinile caselor sau la grindă, prin grajduri, era mulţime de cuiburi la care micile făpturi se întorceau, în fiecare primăvară, cu ciripitul lor vesel. Se spunea că e mare păcat să le strici cuiburile, aşa că niciun sătean nu strica ce clădiseră ele cu trudă. Ba mai mult, dacă vreun cuib rămânea pustiu, era prilej de întristare pentru stăpânii casei: însemna că păsările n-au răzbit în lunga lor călătorie înapoi. Şi da, vesteau ploaia, zburând razant cu uliţa prăfuită. Sătenii nu ştiau explicaţia „ştiinţifică" (efectul presiunii atmosferice asupra gâzelor din meniul micilor zburătoare), dar se orientau fără greş, în treburile lor, după zborul rândunelelor. De pildă, să strângă şi să depoziteze degrabă fânul deja uscat, să nu-l ude ploaia. Le-am văzut „în acţiune" şi când apărea pe cer câte un uliu. Se adunau stol, ciripeau tare şi zburau năucitor în jurul lui până-l zăpăceau şi-l făceau să renunţe la vânătoare. Odată prădătorul alungat de curajoasele gărzi în frac, putea răsufla uşurat şi păsăretul din ogradă.

Sigur că duc dorul rândunelelor! Sunt nostalgica întâlnirii mele de odinioară cu ele. Cine nu le-a văzut niciodată, pe viu, săgetând văzduhul între cer şi pământ, nu prea are cum să le ducă dorul. E greu, dacă nu chiar imposibil, să-ţi fie dor de ceva ce nu cunoşti.

La oraş n-am văzut decât rar astfel de rândunele, în zone pe unde – cum-necum – au rămas case nedemolate. Erau destule înaripate „surate", dar... *altfel* (rândunică de oraş?) – fără pată roşiatică sub cioc şi cu coada scurtă, în evantai, ca la vrăbii. Simpatice. Totuşi... cu siluetă mai puţin elegantă şi total lipsite de aura acelei legende „populare" auzite în pruncie.

Acum au cam dispărut şi rândunelele de oraş. Nu de tot, deocamdată. Spre amurg, undeva, în înaltul cerului, încă li se aude ciripitul, foarte asemănător cu al suratelor de la ţară. Nu le-am văzut niciodată prevestind ploaia prin zbor razant la asfaltul şoselei. Or fi ştiind ele că nu le mai urmăreşte nimeni „semnele" de când cu buletinele meteo după care se orientează salariatul de la oraş dacă să-şi ia sau nu umbrela când pleacă de acasă. Umblă vorba că unii orăşeni le strică – de civilizaţi ce se află? – cuiburile, ca să nu tot cureţe (e mai comod aşa!) găinaţul din dreptul lor. Ce legende? Ce superstiţii? Ce sfinţenie? Igienizare simplă, comodă, rapidă, la nivel de trotuar asfaltat, prin dărâmarea cuiburilor. Legendele urbane au alte personaje, alte subiecte. Nu mai cântă nimeni romanţe desuete pe versuri de Eminescu: „Vezi, rândunelele se duc,/ Se scutur frunzele de nuc"...

Şotroane am văzut (rar, ce-i drept), pentru că lângă blocul în care locuiesc se află o grădiniţă şi, nu departe, o şcoală generală. În schimb, n-am mai văzut absolut deloc copii jucând şotron. De parcă desenele cu creta pe trotuar le-ar face pe ascuns, la miez de noapte, nişte fantome buclucaşe, rătăcite

pe-aici... Sau parcă ar fi simple ilustraţii stradale, fără viaţă, pentru o materie nouă, destinată celor mici: o istorie a jocurilor de demult, acum uitate.

Dintre toate jocurile copilăriei („Baba-Oarba", „flori, fete sau băieţi", „de-a v-aţi ascuns", „de-a prinselea", „telefonul fără fir", „zăresc un prinţ călare", „hoţii şi vardiştii", „uliul şi porumbeii", „ţară, ţară, vrem ostaşi", „scoală-te, Ioane!/ la câţi paşi, cocoane?", „bâza", „fripta", „lapte gros", „un-doi-trei la perete – stai!", „unde eşti, Chimiţă?", „am pierdut o batistuţă", „ţăranul e pe câmp" şi câte altele, jucate neapărat pe-afară, în aer liber, cu prietenii...), şotronul era parcă preferatul tuturor, deşi avea sumedenie de reguli. Ţinea de o anumită măiestrie să alegi piatra potrivită, să o arunci ţintit într-o anume „căsuţă", să sari fără să te dezechilibrezi, să te răsuceşti dintr-o săritură, să nu calci pe linie, să nu „peceşti"...

Găsisem într-un cotlon din podul casei bunicilor o misterios-prăfuită cutiuţă din lemn. Curiozitatea de copil m-a făcut s-o deschid şi am descoperit înăuntru vreo două duzini de sfere din plumb. Erau plumbi pentru flintă, rămaşi în pod numai Dumnezeu ştie de când..., că flintele deveniseră obiecte din deja de mult trecută istorie sau din poveşti cu haiduci. Ce să faci cu plumbii cândva ucigaşi? Aveam să descopăr, prin „experiment", încă ceva: sferele acelea, turtite bine cu un bolovan, se transformau în excelente... „pietre" pentru şotron. Plate, grele, unde cădeau, acolo rămâneau, nu riscai să sară, prin ricoşeu, în altă „căsuţă" decât cea ţintită. Le-am deturnat destinul sumbru într-unul paşnic, ludic. Toată ceata de prieteni a beneficiat o vreme de „pietre" de şotron cum alţii, din alte cete, nu aveau! Până când, în euforia jocului, una câte una, le-am pierdut. Dar a rămas, intactă, amintirea.

Titus Vîjeu

Înţeleaptă colegă R.L.,chestiunea rândunelelor i-a preocupat pe mulţi autori de prim-plan ai literelor universale şi e de ajuns să ni-l amintim pe elegiacul Mihai Eminescu din *De ce nu-mi vii* (iar nu *De ce nu vii,* cum apare pe alocuri titlul poemei), poetul realizând prin acel pronume personal neaccentuat *mi* luarea în posesie a romanticei situaţii, marcată de şirul migrator al gureşelor rândunele. Acel *mi* care va face legătura cu finalul celui mai puternic poem din literatura noastră, *Oda în metru antic* (*mie/ Pe mine redă-mă*). Faptul că de la un timp aceste păsări minunate refuză să se întoarcă la noi ar putea fi pus pe seama unui proces macro de modificare a fluxurilor migraţiei.

Să nu disperăm! Un alt mare poet, André Chénier, nutrea – spre deosebire de noi – convingerea că pasărea în cauză „fille de Pandion, ô jeune Athénienne" era o răpitoare de greieri („La cigale est ta proie, hirondelle inhumaine") şi aceasta se vede „dans ta cruelle joie". Distinsul poet francez credea că rândunelele sunt răzbunătoare şi înclin să cred că avea oarecare dreptate dacă ne gândim că a sfârşit tragic, la doar 32 de ani sub lama ghilotinei. Aşa că nu ştiu dacă e bine sau rău că rândunelele ne ocolesc...

P.S. la P.S.

Probabil că doamna avocat intenţiona să-şi creeze propria armată de familie, după modelul Wagner. Fiul cel mare, care la 10 ani vâna vrăbii, va fi ferit de trofeul unor rândunele, pe care le va vedea doar în atlasul zoologic. Cât despre vajnica sa mumă, sperăm că nu va apărea ea însăşi la Tribunal într-o maşină blindată. De aceea mă voi întoarce la victima terorii iacobine André Chénier ce-i amintea rândunicii care „nourrit tes petits qui, débiles encor,/ Nus, tremblants, dans les airs n'osent prendre l'essor". Să învăţăm deci de la rândunele. Chiar dacă nu le mai vedem şi nu le mai auzim ca altădată...

Maria Niţu

Crucea unui şotron. Din noianul de nostalgii, se-ntâmplă, uite, să încrucişez rândunicile cu şotronul.

Aveam la ţară un cuib de rândunici la balcon şi la fiecare zugrăveală aveam grijă să nu-l ating, să nu-l stingheresc cu vreo mişcare anapoda.

El stătea acolo şi mă aştepta în fiecare vacanţă. Nu ştiu când a dispărut şi de ce, pentru că nu ştiu, de fapt, când am crescut eu adult atât de nepermis de neruşinat, încât să nu-i observ imediat lipsa. M-am trezit deodată că mă tulbură aricios un dor, dorul de ceva lipsă din colţul balconului. Pesemne că, totuşi, rândunicile sunt pe undeva pe-aproape, deşi nu le văd, matahala de adult ce sunt, să-mi veghere, gândesc eu naiv, copilul din mine.

Ştiu că subiectul sunt liniile de şotron.

Acelea nu mă aşteptau în vreun colţ de asfalt, cuib de rândunici în curtea şcolii.

Trebuia să-l desenez pe Măria Sa şotronul de fiecare dată când mergeam la ţară, căci îl ştergea ploaia, de la vacanţă la vacanţă. A rămas neşters doar undeva în colţul vreunui balcon de memorie.

Nici nu se mai găseşte cretă albă, ori colorată, în ghiozdanul vreunui elev, ori în trusa de joacă. Pentru că nici tablă neagră nu mai e la şcoală, eventual în vreun muzeu al comunismului, „departamentul Şcoala!"

Încerc să-mi imaginez, printre jocurile de pe computer, un „Şotron online", dar se pare că n-am imaginaţie... updatată Windows.

Nu ştiu prin ce miracol am văzut într-o zi unul în parc, pe o alee, chiar în „carne şi oase", autentic, nu virtual, desenat cu migală, fiecare pătrat numerotat chiar cu cretă colorată. M-am uitat în jur, să nu fie vreun intrus, şi am început să sar într-un picior, din pătrăţică în pătrăţică. Acum mi-e jenă de jena mea iniţială de atunci. În fiecare pătrat era o rândunică pierdută.

Chiar figura acelor pătrate pare imaginea unei păsări cu aripile întinse. O rândunică răstignită pe un şotron pierdut în ghiozdanul de carton şi pânză al copilăriei.

In memoriam

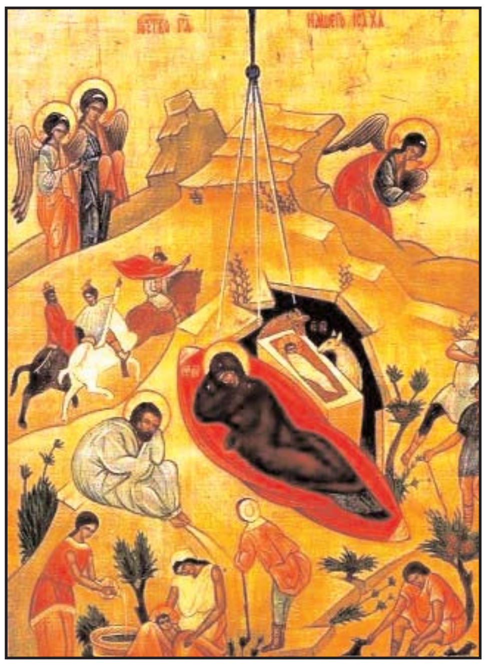
Niculae Gheran în oglinda corespondenţei (IV)

Rodica LĂZĂRESCU

Gânduri „dinlăuntrul contingentului”. În data de 17 ianuarie 2014, 16:12, Niculae Gheran îi scrie profesorului Paul Cornea, despre a cărui carte de convorbiri cu Daniel Cristea-Enache (*Ce a fost. Cum a fost,* Polirom, Cartea Românească, 2013) publicase o cronică în revista *Cultura* (*Doi paşi înainte, unul înapoi,* în nr. 452 din 16 ian. 2014, v. https://revistacultura.ro/nou/doi-pasi-inainte-unul-inapoi/). Printre multe altele, reţine atenţia foarte subtilul şi pertinentul argument al lui N.G. pentru a justifica escamotarea uneia dintre cele „două statui” ale memorialistului!

17 ianuarie 2014
Stimate domnule Cornea,

Mi-aţi spus cândva despre *Cultura* – unde cândva publicam săptămânal, astăzi mai rar – că-i o revistă ce nu se citeşte. Este motivul pentru care vă anunţ că ieri mi-au apărut în paginile ei câteva consideraţii despre noua carte a domniei tale. În prealabil, citisem câteva cronici şi recenzii elogioase ale unor distinşi şi destinşi confraţi. Efectiv m-au bucurat, mai ales că aparţin unor tineri. Nu-s deloc ipocrit, deoarece cred sincer că în vremurile urâte pe care le trăim – nu ştiu cum le vedeţi dumneavoastră – meritaţi de mult o recunoaştere deplină, să-i zicem academică. Bune sau rele, rândurile mele se diferenţiază de tonalitatea lor, fiind scrise dinlăuntrul contingentului. În multe privinţe, cartea este şi a celor cândva s-au aflat în furtună, sub aceeaşi umbrelă, mânaţi de crezuri comune. Nu în totalitate, fiindcă personal n-am fost şi nu-s dispus să-mi pun cenuşă-n cap: ştiu că în viaţa mea nu mi-am trădat sentimentele, considerându-mă trădat. Să fi rămas la fel de candid? N-ar fi rău, ştiind cu toţii când începe copilăria, nu şi când ia sfârşit. Şi-apoi, Dumnezeu să mă ierte, în tinereţe am intrat în mişcarea celor săraci plecând de la mai bine – social vorbind –, nu să mă căpătuiesc. În plus, dintotdeauna adevărul mi-a fost prieten. În 1950, dezamăgit de minciună şi farisei, am părăsit activul noului UTM, renunţând la calitatea de membru PMR (vă reamintesc că la Direcţia Generală a Editurilor eram doar membru de sindicat). Am revenit târziu în PCR, din care mă izgonisem singur (1968), când celor cu care mă aflasem pe aceeaşi punte, ajunşi în posturi de conducere, nu le venea să creadă că nu-s membru (sau, ca să-l citez pe Pană: „E nebun, da-i de-al nostru.”). La îndemnul Constanţei de a-mi reactualiza statutul, i-am spus că nu pot accepta ca Ghelmegeanu – fost ministru la Interne – să fie mai comunist decât mine. Am revenit la îndemnul Corneliei şi al lui Pană, urmând ca în pasul doi să revendic vechimea (ce n-aveam să fac). Iertaţi-mi divagaţia; m-am folosit de ea pentru a-mi reclama dreptul unor opinii „din interior” şi de demult. Pentru copiii ăştia de azi, aţi fost şi aţi rămas „Profesor între profesori”. În memoria mea, „model”, râvnit din tinereţe în privinţa comportamentului social, ulterior preţuit pentru activitatea ştiinţifică. Un om cu două statui în urbea generaţiei mele, ambele pe deplin meritate. Nu mi-o luaţi în nume de rău, fiindcă v-am îndrăgit de la tinereţe, până la bătrâneţe: *eu n-aş fi renunţat la statuia tânărului de ieri – frumos şi deştept, care a ştiut să se descurce într-o lume alambicată, făcând bine celor din jur –, în favoarea unui bust, ridicat târziu în cinstea unui bătrân înţelept.* O fi de vină tata: comersant *en-gros:* nici bătut n-aş fi coborât de pe soclul niciunei statui, cioplite în vremuri

diferite – niciodată la cererea mea –, *vremuri neclarificate, fie doar arhitectural, în perspectivă istorică.* Oricum, însurat cu două neveste, başca ce-oi mai fi forfecat pe de-alături, nu m-aş apuca să-mi bârfesc iubirile de altădată. Poate unde astăzi se regăsesc toate în inima mea, atâta cât a mai rămas din ea.

Fără să vă reproşez nimic, am încercat să-mi găsesc o explicaţie. Şi-am descoperit-o în dragostea ce-o port ambilor copii, odrasle cu paşii împleticiţi mai rău decât îi aveam eu la anii lor. Nu vă ascund: am scris atunci un lung articol, fără adresă precisă, intitulat „Vai de părinţii care n-ascultă de copii”. Nu suna rău, dar, lucid, mi-am dat seama că, prin ricoşeu, vă nedreptăţeam. De ce scrisesem cum am scris? Fiindcă, repet: ÎN MOD SIGUR, *la vremea respectivă, deloc mai puţin tulbure şi agitată decât cea de azi, stăteam pe picioare mai sigure decât ei astăzi.*

Şi uite că mă luai cu vorba. Treceţi cu vederea peste ce nu vă place şi reţineţi doar dragostea pe care am avut-o dintotdeauna pentru domnia ta.

Sănătate, linişte sufletească, baftă, bucurii personale şi celor ce vă sunt dragi (că belele[le] oricum vin după noi)!

Niculae

Forwarded Message -----
From: Paul Cornea <corneapaul@gmail.com>
To: niculae gheran <niculaegheran@yahoo.com>
Sent: Wednesday, February 5, 2014 11:47 AM
Subject: Re: „CULTURA”

Dragă Niculae, n-am apucat să-ţi răspund pe dată şi am fost pedepsit: am intrat în nişte urgenţe medicale, care m-au smuls pentru câtăva vreme treburilor curente. Din fericire, de data asta, lucrurile s-au încheiat cu bine şi am revenit la ocupaţiile mele de pensionar care încă se mai agită şi e agitat de numeroase solicitări profane, unele pe care nu le pot refuza, fiindcă sunt probabil prea politicos, altele pe care nu vreau să le resping, fiindcă îmi legitimează statutul de culturnic ori, cazul tău, mai rar, dar cu atât mai preţios, fiindcă îmi vorbesc în limbajul emoţiei şi al sensibilităţilor de vechi prieten.

Articolul tău despre volumul meu memorialistic mi-a făcut o mare plăcere. Deosebirea de vederi dintre noi există desigur, dar nu are mare importanţă. Ştiam, ca unul care ţi-a citit atent amintirile, că tu nu ai vrut să-ţi pui cenuşă în cap, iar eu, dimpotrivă, în viziunea ta, am cam abuzat de autocritică. Ca atare, observarea diferenţei, exprimată de altfel cu o rară delicateţe, n-avea de ce să mă surprindă ori să mă intrige. Esenţial pentru mine şi pentru cei câţiva rari contemporani de bună credinţă rămâne faptul că în vremuri haine, când era riscant să-ţi învederezi chiar şi simple înclinaţii de omenie şi demnitate, te-ai numărat printre colaboratorii mei vrednici de cel mai mare respect şi de cea mai aleasă preţuire. A fost o şansă că am avut norocul să colaborez cu tine. Şi o bucurie reală să descopăr ulterior în funcţionarul, pe cât de tânăr, pe atât de competent şi priceput gospodar al Direcţiei Editurilor, un cercetător de mare anvergură, autorul monumentalei ediţii critice Rebreanu şi memorialistul de prim rang prin viziune, savoare narativă şi expresivitatea limbajului, a Artei de a rămâne păgubaş [sic!].

Îţi mulţumesc, dragă Niculae, pentru prietenia ta caldă şi vreau să te asigur de reciprocitatea sentimentelor mele de admiraţie şi dragoste. Nu cred că [a] fost o întâmplare că amândoi am fost puternic legaţi sufleteşte de Cornelia Filipaş şi Ion Florea. Îţi doresc sănătate, voie bună – pe cât e posibilă în cotidianul nostru de funingine şi inadecvare – şi închei spunându-ţi că aştept nerăbdător volumul al patrulea al memoriilor tale.

Paul Cornea

Poezie fără frontiere

Traducere de Gabriela CĂLUŢIU SONNENBERG şi Germain DROOGENBROODT

Eu am văzut-o

Hussein Habasch (Kurdistan)

Vis să fi fost, sau realitate?
Nu ştiu,
dar ştiu că am desluşit-o
în viul colorit al primăverii,
în munţi şi în râuri,
în copaci şi în fructe.
Peste poate de fericit
mi-am împletit atunci buchet
din raze de lumină
şi l-am legat cu un păr cărunt
mergând să-i aţin calea.

Mi-am lăsat inima

Obaidullah Baheer (Afghanistan)

Mi-am lăsat inima
cât un ghem de aţă
la marginea casei.
În mână, un fir
strâns la piept
pe care-l desfăceam mergând.
Deşi deja l-am terminat,
ştiu ce cale am de urmat
pentru a găsi,
într-o bună zi,
drumul spre casă.

Corespondenţa fraţilor Ciorănescu

Lilica VOICU-BREY

În toamna anului 2011 se împlineau o sută de ani de la naşterea lui Alexandru Ciorănescu (15 noiembrie 1911, Moroeni, Dâmboviţa – 19 noiembrie 1999, Santa Cruz de Tenerife, Spania). Evenimentul a fost marcat în România prin importante omagii din care vom reţine aici publicarea cărţii *Corespondenţa Alexandru Ciorănescu-George Ciorănescu 1946-1964* (*Scrisori din arhiva George Ciorănescu*), Editura Bibliotheca, Târgovişte, 2011, 275 p. Ediţie îngrijită şi cuvânt înainte de Crisula Ştefănescu. Pentru că anul acesta, la 1 decembrie, se împlinesc 75 de ani de la debarcarea lui Al. Ciorănescu în Insulele Canare, vom răsfoi această carte din perspectivă spaniolă.

Cartea conţine 435 de scrisori, selecţionate din cele peste o mie de epistole pe care şi le-au trimis fraţii Ciorănescu timp de patruzeci şi şase de ani (1946-1992). Documentele provin din arhiva de la München care a aparţinut lui George Ciorănescu (1918-1993) şi, după cum afirmă editoarea, „se constituie, dincolo de un fel de cronică de familie, în fascinante jurnale de exil şi într-o amplă panoramă a unei epoci extrem de zbuciumate" (p. 8). O mărturie la persoana întâi care merită şi trebuie adusă în faţa „tribunalului timpului" (p. 9).

Textele selecţionate merg de la anul 1946, începutul timpurilor grele şi aberante, până la anul 1964, când se percepe o oarecare deschidere care avea să se dovedească iluzorie. Conţinutul scrisorilor gravitează în jurul veştilor în legătură cu familia din România, a manierei dramatice în care fraţii, aflaţi în exil, luptă pentru a ieşi la liman, a intensei şi complexei lor activităţi intelectuale şi culturale şi a vieţii comunităţii româneşti în exil.

O singură scrisoare din anul 1946. George, de la Bucureşti, îl previne pe Alexandru, consilier cultural la Ambasada României de la Paris, în legătură cu anumite dificultăţi provocate de regimul comunist recent instaurat, primele simptome că ceva nu era în regulă. În martie 1947 îl anunţa că se afla în aşteptarea unei vize pentru Paris, unde a şi plecat în luna iulie, o călătorie fără întoarcere: „Nu avea să-şi mai revadă niciodată ţara" (p. 10). Anul 1947 este hotărâtor, începe un lung exil: „Un exil zbuciumat, plin de privaţiuni, dar şi de împliniri" (p. 11). Alexandru va fi destituit din funcţia de la ambasadă (1 iunie 1947), hotărârea sa de a nu se mai întoarce în ţară va avea consecinţe brutale: i se va confisca locuinţa de la Bucureşti, biblioteca, în jur de 22.000 de volume, colecţia de artă (1949), va fi declarat „criminal de război" (1950) şi, o cruzime încă şi mai mare, cei doi copii, Sanda (născută în 1939) şi Ion (născut în 1942), care se aflau la bunici în vara anului 1947, vor fi reţinuţi drept ostatici până în anii 1964 şi, respectiv, 1967.

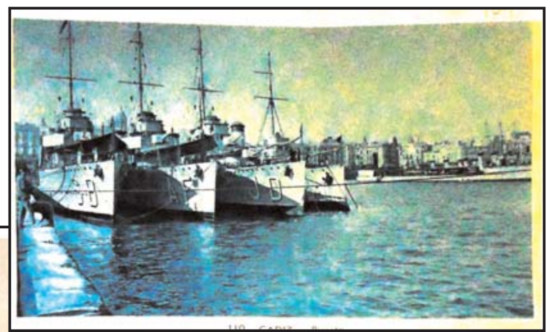
Comunicarea cu ţara va fi întreruptă din cauza încetării relaţiilor diplomatice între Spania şi România, când Alexandru, cu scopul de a-şi recupera copiii, hotărăşte să părăsească Parisul („centru de agitaţie" cu ambianţă tensionată, comunitatea românească e în creştere, slujbele prea mult jinduite: „sărăcia nu este un factor de armonie pentru exilaţi"), pentru a se instala împreună cu soţia, Lyda, în Insulele Canare.

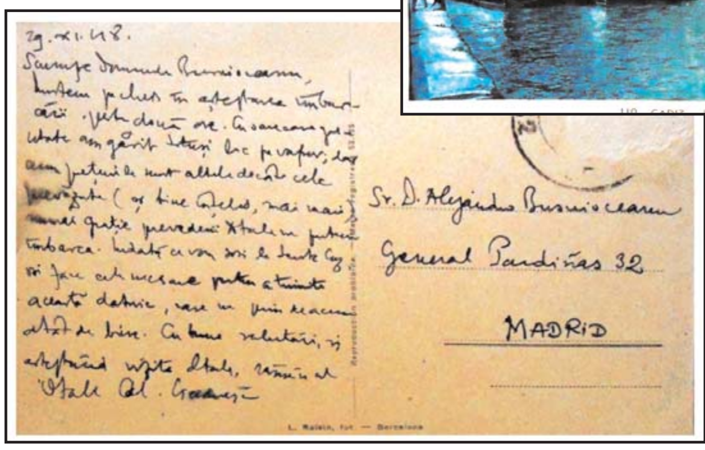
Corespondenţa cu România se face via Paris, de unde George reexpediază scrisorile. Câteodată trec luni în şir fără nicio veste: „Nu-ţi doresc să te afli în viaţa ta în situaţia în care suntem noi acum […]. Lyda înnebuneşte în fiecare sâmbătă, când trebuie să vină avionul poştal care nu aduce niciodată nimic" (10/IV/1949). Iar când sosesc, veştile sunt rele. Tot via Paris erau trimise şi pachetele de medicamente, alimente, îmbrăcăminte, pe care fraţii se zbăteau să le obţină: „Dar ei sunt atât de mulţi şi noi atât de săraci!", scrie George (15/III/1951).

Alexandru va prelua catedra de Limba franceză la Universitatea din La Laguna: „Mi-am luat pâinea în primire, dar e cam uscăţivă. Noroc că e cald şi bine şi am suprimat capitolele îmbrăcăminte de iarnă, fular, combustibil; pare-mi-se că şi mâncarea e mai puţină decât la Paris […]. Am luat contact cu studenţii […]. Dacă ai ceva veşti, trimite-ni-le urgent. De asemenea, dacă se poate, ceva din jurnalele voastre, că aici nu mai suntem la curent cu absolut nimic, nu numai din România, dar nici măcar din Franţa. Nu se găseşte în chioşcuri sau librării nimic francez, jurnal, revistă sau carte" (5/XII/1948).

Deja, la începutul lunii ianuarie 1949, copleşit de lipsa de resurse, porneşte o afacere de vânzare-cumpărare de carte franţuzească: „În Canare totul este interzis şi totuşi, totul este posibil". Se asociază cu Editura Goya şi închiriază o mică tipografie într-o insulă vecină (10/III/1950) unde va publica fără răgaz operele proprii, cele ale lui George şi ale altor români din exil. Începând cu anul 1959, va fi ghid cultural pentru turişti francezi în Grecia, ceea ce îi va inspira romanul *Care Daniel?* În Insulele Canare, când se simte însufleţit, „oamenii sunt foarte amabili şi sociabili, foarte curioşi să afle totul despre străini", „peisajele sunt frumoase" şi au „un vin special care se cheamă Taganana, cea mai grozavă băutură care s-a pomenit". Când starea sufletească este proastă, e „multă sărăcie, precaritate, lefurile sunt de-a dreptul mizerabile, fără mari posibilităţi". Noroc că se înţelege bine cu decanul Facultăţii de Litere, Elías Serra Ràfols.

Apărăsi Parisul, marile lui biblioteci, ar însemna o sinucidere pentru oricare cercetător. Lucrurile n-au stat aşa în cazul lui Alexandru. În martie 1949, trimite primul volum al cărţii sale de bibliografie franceză; îşi începe lunga serie de conferinţe în Las Palmas de Gran Canaria cu Goethe (august 1949). În 1951 are deja romanul *Le Couteau vert* (*Cuţitul verde*), drama *Don Carlos de Viana* şi material pentru un *Diccionario literario* în trei volume, iar în 1953 lucrează la un *Diccionario histórico de las Canarias.* Este invitat la congrese unde nu poate merge din lipsă de bani: „Cum să-şi dea lumea seama că mai exişti?" (12/VII/1953). Visează, peste vară, o carte despre baroc în literatură: „Pe plan ideologic o am gata, dar am nevoie de o serie de confruntări de texte, care-mi sunt imposibile aici" (6/IX/1953). Câteodată e cuprins de deznădejde: „Nu am făcut nimic în vara asta, nu m-am mişcat de aici, am cules numai vreo 15.000 de fişe pentru dicţionar" şi „am redactat 10.000 de fişe pentru *Enciclopedia Canaria*". În 1954 proiectează un *Diccionario etimológico rumano* şi publică *Estudios de literatura española y comparada,* încredinţată editurii universitare în martie 1953: „Este cea mai bună tipografie din Insule deşi se mişcă cam greu". Este pe punctul de a termina cărţile Béthencourt [*Le Canarien. Crónicas francesas de la conquista de Canarias por Juan de Béthencourt,* 3 vol., La Laguna, 1959-1965], Cairasco [*Bartolomé Cairasco de Figueroa. Su vida, su familia, sus amigos*, Madrid, 1957] şi El Barroco [*El Barroco o el descubrimiento del drama,* La Laguna, 1957] (21/X/1954). I se promite o bursă de cercetare în legătură cu Columb şi Insulele Canare (24/XI/1955). Pe 5 decembrie 1957 a terminat deja *Portugal y las cartas de Toscanelli* şi *La primera biografía de Cristóbal Colón* (*Prima biografie a lui Cristofor Columb*). La întoarcerea de la Paris, în octombrie 1959, găseşte agitaţie mare şi critici în legătură cu cartea sa *Colón y Canarias* (*Columb şi Insulele Canare*) interzisă în Las Palmas. Pleacă pentru trei luni în Grecia pentru a însoţi turişti şi, în lipsa acestora, îl traduce pe Dante în limba franceză. În plus, ţine cursuri studenţilor 15 ore pe săptămână şi lucrează 9 ore pe zi la tipografie, inclusiv duminica: „Nici nu mai am timp să trăiesc" (4/II/1952).

Toată această activitate frenetică se desfăşoară pe fondul stării sufleteşti chinuitoare produsă de lipsa copiilor: „Mâine (7/IX/1953) este aniversarea Sandei, împlineşte 14 ani"; în 1956 primeşte pentru prima oară o fotografie a fiului său Ion. Fără a mai vorbi de complicatele formalităţi ale repetatelor încercări pentru a-i recupera, printre altele, cererea de a obţine cetăţenia franceză pe care o primeşte, pentru toată familia, la 12 octombrie 1958.

În august 1960 obţine o bursă la Centre National de la Recherche Scientifique (CNRS), cerută în 1952, şi în octombrie trebuie să se prezinte la Paris. În Tenerife i s-a decernat un premiu în valoare de 25.000 de pesete: „Vestea plecării mele a stârnit o oarecare vâlvă aici. Abia acum a văzut lumea că eram aşa de prost plătit, s-a sesizat şi s-a depus un memoriu la Cabildo, chiar de către guvernatorul provinciei, în care se prevede fundarea unei instituţii culturale în care eu ar urma să fiu şeful, ceva mai bine plătit decât până acuma" (13/X/1960). Semnează cu Gallimard contractul pentru cartea *Œuvres de Christophe Colomb* (5/3/1961), semnează de asemenea contractul pentru *Historia de Santa Cruz* în valoare de 150.000 de pesete (29/X/1961), ceea ce dovedeşte o oarecare ezitare între Paris şi Tenerife. Chemarea Insulei pare în cele din urmă mai ispititoare şi la 27 noiembrie 1961 are intenţia de a face tot posibilul pentru a-şi clarifica situaţia de La Laguna: „Dacă reuşesc să scot o numire de-aici, renunţ la CNRS".

Cei doi fraţi se interesează, cu un spirit de solidaritate exemplar, de ceilalţi compatrioţi ai lor. De câte ori călătoreşte la Paris, Alexandru îl vizitează pe Al. Busuioceanu la Madrid. În 1953, George va face acelaşi lucru: „L-am văzut pe Busuioceanu mai chitrit ca oricând. Mi-a făcut rău văzând starea de descompunere şi amăreală în care se află. […] Zice că el e un proletar, care îşi vinde cărţile din bibliotecă. L-am invitat la o masă de consolare. S-a îmbunat şi mi-a citit din versurile lui de revoltă." În 1958, „Despre Busuioceanu ai auzit poate că-i în spital, într-o stare vecină cu agonia, având o leucemie gravă şi o hemoragie internă", scria George. În 1962, la un an de la moartea poetului, fraţii Ciorănescu îi vor publica câteva poeme în versiune românească. Dar aceste gesturi au rădăcini mai profunde şi solidaritatea fusese reciprocă. Mă abat de la corespondenţă ca să subliniez două lucruri: faptul că G. Ciorănescu, care încă nu-l cunoscuse personal pe Busuioceanu, fusese primul român în exil care anunţase în *La Nation Roumaine* (Paris, nr. 8, 15 octombrie 1948), vestea că la Madrid apăruse *Poemas patéticos* (12 iunie 1948), primul volum de versuri scrise direct în spaniolă de către un român. La rândul lui, Busuioceanu, pe când era director la Direcţia de Studii şi Documentare din Ministerul Propagandei, fusese primul care-i oferise un post lui Al. Ciorănescu, în 1940, când acesta părăsise „cam grăbit" Parisul ocupat de armata germană pentru a se întoarce în ţară cu soţia şi un copil mic.

In memoriam

Anton Davidoglu, profesorul profesorilor noştri

Eufrosina OTLĂCAN

Numele celor care i-au fost studenţi lui Anton Davidoglu formează, în bună parte, constelaţia de aur a matematicii româneşti. George Şt. Andonie, în *Istoria matematicii în România*, Vol. III, îi numeşte pe Victor Vâlcovici, Octav Onicescu, Petre Sergescu, Theodor Angheluţă, Dan Barbilian, Alexandru Pantazi, Florin Vasilescu, D.V. Ionescu, Nicolae Ciorănescu, Miron Nicolescu, Grigore C. Moisil, Tiberiu Popovici, Caius Iacob. Recunoaştem aici mulţi academicieni. Pentru o parte a acestor profesori am scris articole în revista *Curtea de la Argeş,* pe alţii doar i-am amintit, toţi merită omagiul şi recunoştinţa noastră, cei care umpleam amfiteatrele Facultăţii de Matematică a Universităţii din Bucureşti. Şi nu doar aici, dar şi la Academia de Ştiinţe Economice, la care va fi membru fondator, a pregătit mii de specialişti în ştiinţa şi practica economică, pentru care matematica este fundamentală. Am avut marea şansă ca, dintre cei 13 profesori matematicieni amintiţi de Andonie, la 5 dintre ei să le fiu studentă. Deşi nu-l aminteşte Andonie în enumerarea sa, am convingerea că şi profesorul care ne-a predat nouă ecuaţiile diferenţiale, acad. Nicolae Teodorescu (1908-2000), care-şi luase licenţa în matematici în anul 1929 la Facultatea de ştiinţe din Bucureşti, apoi doctoratul la Paris în 1931, i-a fost student profesorului Davidoglu.

Anton Davidoglu venea în anul 1902 profesor la Facultatea de Ştiinţe a Universităţii din Bucureşti, cu doctoratul în matematici de la Sorbona Parisului.

Cum era omul Anton Davidoglu, cum erau lecţiile sale, ne povesteşte G.Şt. Andonie, care îl cunoscuse personal; deja inginer din anul 1925, pasionat de matematică şi de istoria acestei ştiinţe, prin anul 1930 participase la cursurile de analiză matematică ale profesorului, l-a reîntâlnit şi la Congresul matematicienilor români de la Turnu Severin din anul 1956. Aici, profesorul, în etate de 80 de ani, „era încă un om zvelt la trup şi iute la minte, cu un perfect echilibru sufletesc, care-ţi mobiliza de la primele cuvinte toată atenţia şi-ţi stârnea simpatia. (...) Cu subtila sa fantezie, cu muşcătorul talent de polemist – talent pe care-l utiliza chiar când îţi vorbea de figuri consacrate, ca Pompeiu –, profesorul Davidoglu era o comoară pentru cel care voia să se documenteze asupra întâmplărilor privind matematicienii români din prima jumătate a secolului nostru." Cât despre lecţii, aflăm: „Ca profesor şi pedagog, Anton Davidoglu a fost destul de sever cu studenţii săi sau cu cei ce se prezentau la examenul de capacitate pentru învăţământul secundar. El a contribuit la ridicarea prestigiului studiilor ştiinţifice universitare."

Anton Davidoglu s-a născut la Bârlad la 30 iunie 1876, ca fiu al Profirei Moţoc şi al doctorului în medicină Cleante Davidoglu, care-şi făcuse studiile la Paris, încheiate cu doctoratul în medicină susţinut în 1868, fiind apoi şeful spitalului din Bârlad. Un alt fiu al doctorului, cu 5 ani mai în vârstă decât Anton, Cleante, a devenit, pentru faptele de pe frontul Primului Război Mondial, generalul Cleante Davidoglu.

După terminarea şcolii primare şi liceului din Bârlad, Anton pleacă la Paris, la 19 ani, pentru a studia matematicile. Tatăl său, medicul, înţelesese vocaţia lui Anton, de aceea îi şi susţine băneşte studiile în capitala Franţei, la una dintre cele mai renumite universităţi din Europa. Sosit aici în 1895, Anton Davidoglu îşi ia licenţa în matematici la École Normale Supérieure după doar doi ani de studii, în 1897, iar după încă 3 ani, la numai 24 de ani, susţine teza de doctorat, la 14 noiembrie 1900, în faţa comisiei din care făcea parte Henri Poincaré, fiind prezidată de Émile Picard. Subiectul tezei este *Sur l'équation des vibrations des verges élastiques*, cu care Anton Davidoglu se înscrie, în ştiinţa din ţara noastră, ca a-l şaselea doctor în matematici de la Sorbona (între înaintaşi, Spiru Haret, cu primul doctorat luat aici, în 1878, Gheorghe Ţiţeica, în 1899).

„Trebuie să subliniem în plus că teza lui Davidoglu apare înainte ca Ivar Fredholm, David Hilbert şi Vito Volterra să fi *definitivat* bazele teoriei ecuaţiilor integrale", scrie şi subliniază Andonie. Ceea ce i s-a întâmplat lui Davidoglu s-a întâmplat şi multor alţi cercetători români: nu au avut recunoaşterea internaţională a priorităţii pentru că nu au publicat la timp sau au publicat în reviste fără mare vizibilitate în afară. Spune acest lucru şi Solomon Marcus în cartea sa *Mathematics in Romania* (CubPress 22, 2004). Citim pe Google (https://asemath.ase.ro/membri-marcanti/): „Cei care l-au cunoscut direct pe Anton Davidoglu susţineau că această întâmplare ştiinţifică foarte tristă pentru el i-a marcat întreaga carieră ştiinţifică precum şi activitatea publicistică, aceasta însumând doar 12 articole!" Legat de dezamăgirea pe care a putut să o aibă Davidoglu, îmi amintesc cele povestite de Dan Barbilian, care, la vârsta de 18 ani, pentru că nu-i reuşea demonstraţia unei teoreme, spune: „N-am găsit-o, m-am scârbit de matematice, m-am înhăitat cu Baer şi Vianu. Literatură, chefuri… Ce poate decide o carieră, ce nimicuri în definitiv? De aici a ieşit *Joc secund,* dar marele matematician, care se anunţa, a fost îngropat. Sau parte numai amânat până în 1935, data celei dintâi lucrări care mă reabilitează."

Nu ştim ce a făcut Davidoglu un an şi jumătate, până la numirea sa în 22 martie 1902, ca profesor agregat (profesor universitar asociat pe lângă o catedră condusă de alt profesor), iar la 6 iunie 1905, profesor titular la catedra de Calcul diferenţial şi integral la Facultatea de ştiinţe din Bucureşti. La această catedră a profesat predând ecuaţii diferenţiale ordinare şi ecuaţii cu derivate parţiale, dar şi cursuri speciale de calculul variaţiilor, până la pensionare, în 1941. În paralel, de la înfiinţarea în 1913 a Academiei de Înalte Studii Comerciale şi Industriale (astăzi ASE), a fost primul său rector şi membru fondator. Aici a predat cursul de algebră financiară şi asigurări. De asemenea, a fost profesor la Seminarul pedagogic universitar din Bucureşti. Înaintea pensionării a fost decan al Facultăţii de ştiinţe de la Universitatea din Bucureşti, iar după pensionare, între 1956 şi 1958, a fost şef de sector la Institutul de Matematică al Academiei Republicii Socialiste România.

De la Andonie aflăm că în timpul războiului 1916-1918 Anton Davidoglu s-a refugiat în Rusia, la Petrograd (azi Sankt Petersburg), unde a învăţat ruseşte pentru a-i studia pe marii matematicieni. Refugiul său în Rusia nu este de mirare, ştim că Tezaurul României a fost depozitat acolo. Cunoaşterea limbii ruse, o raritate printre matematicienii români, era de mare folos la Institutul de Matematică, unde a şi ţinut o serie de referate asupra teoriilor lui I.G. Petrovski sau despre opera lui Sobolev. Împreună cu colegii mei de generaţie, cu 8 ani de limba rusă, de la şcoala elementară până în anul trei de facultate, nu ne putem lăuda că am fi avansaţi, dar am beneficiat totuşi de cărţile, nu doar ale matematicienilor ruşi, dar şi occidentali, care, traduse în limba rusă, le găseam la preţ mic, la Librăria „Cartea Rusă", azi „Librăria Humanitas" din Calea Victoriei.

Şi încă un gând legat de acest refugiu. Andonie, scriind *Istoria matematicii* în anul 1965, nu ne spune nimic despre fratele lui Anton, despre generalul Cleante Davidoglu (1871-1947), comandant al Regimentului 4 Roşiori „Regina Maria", distins în luptele de la Robăneşti, Oituz şi în Transilvania, care a reuşit să înfrângă revolta bolşevică din zona Hotin – Soroca în ianuarie 1919. (Subiect tabu şi astăzi.) A fost decorat cu Ordinul „Mihai Viteazul", clasa III, pentru modul cum a condus Brigada 2 Roşiori în operaţiile militare postbelice. Generalul maior Cleante Davidoglu, comandantul trupelor române din zona fixată de Conferinţa de Pace de la Paris, a avut un mare merit în înfiinţarea şi dotarea secţiei de chirurgie şi a Spitalului Orăşenesc Satu Mare. (Wikipedia) Această implicare a fiului cel mare al doctorului mă face să mă gândesc la faptul că nu era străin de profesia tatălui său.

Creativitatea lui Anton Davidoglu, exprimată prin remarcabile construcţii matematice publicate – nu multe, doar 12 lucrări – au fost apreciate de matematicieni străini şi români. Teza sa de doctorat este citată de A.E.H. Love în tratatul său *Mathematical theory of Elasticity* (Cambridge, 1934), de G. Mignoli în memoriul *Teorema di Sturm e sue extensioni,* Émile Picard în *Traité d'Analyse,* vol. II, iar Alexandru Myller (1879-1965, doctorat în matematici la Gőttingen, conducător David Hilbert) scria în articolul „O şcoală de cercetare matematică" din *Gazeta Matematică* din anul 1964, că subiectul şi tratarea tezei sale de doctorat i-au fost inspirate de teza de doctorat a lui Anton Davidoglu.

Din lista de lucrări ale profesorului Anton Davidoglu fac parte şi două manuale universitare: *Curs de analiză infinitezimală,* redactat de Rodolphe Racliş, după lecţiile ţinute la Facultatea de ştiinţe din Bucureşti, 1930–1931, Biblioteca universitară, nr. 22, 1931, 107 pagini (litografiat, reeditat în 1937), şi *Curs de teoria asigurărilor,* litografiat, predat în anul II la Academia de Înalte Studii Comerciale şi Industriale, apărut sub îngrijirea lui Ilie Niculescu, Bucureşti, 1935, 283 pagini.

Anton Davidoglu s-a stins din viaţă la 27 mai 1958. O viaţă închinată ştiinţei matematice în cercetarea ştiinţifică şi la catedrele a două instituţii fundamentale pentru ştiinţa, educaţia şi pentru economia naţională: Facultatea de matematică a Universităţii din Bucureşti şi Academia de Ştiinţe Economice.

Tot Busuioceanu, de data aceasta de la Madrid, a sprijinit cumpărarea biletelor de tren Madrid-Cádiz şi cele pentru vaporul Cádiz-Santa Cruz de Tenerife pentru Al. Ciorănescu, care, după câteva zile petrecute la Madrid în compania lui Busuioceanu, se îmbarca, împreună cu soţia, pe vaporul „Escolano", în portul Cádiz în ziua de 29 noiembrie 1948, de unde îi trimitea lui Busuioceanu o vedere (păstrată de acesta în arhiva personală [reprodusă la pagina anterioară, împreună cu fotografia lui *Don Alejandro*, alături de autoarea articolului, în Tenerife]):

29.XI.48

Scumpe Domnule Busuioceanu,

Suntem pe chei în aşteptarea îmbarcării, peste două ore. Cu o oarecare greutate, am găsit totuşi loc pe vapor; dar cum preţurile sunt altele decât cele prevăzute (şi, bineînţeles, mai mari), numai graţie prevederii D-tale ne putem îmbarca. Îndată ce vom sosi la Santa Cruz, voi face cele necesare pentru a trimite această datorie, care ne prinde acum atât de bine. Cu bune salutări, şi aşteptând vizita d-tale, rămân al d-tale Al. Ciorănescu.

A ajuns la Santa Cruz în ziua de 1 decembrie, prima din lungul său exil.

Revenind la corespondenţă, cititorii vor fi surprinşi să descopere un foarte fin simţ al umorului cu care fraţii primesc loviturile unui destin atât de advers. Când George se plânge de lipsa de bani şi de faptul că nu mănâncă decât o dată pe zi într-o biată cantină studenţească, Alexandru îi scrie: „Probabil că eşti gras ca un ţâr şi elegant ca un baston" (7/V/1949). Sau, de asemenea, maniera lui George de a-i transmite fratelui o veste proastă: „Sunt multe şanse să se fi pus mâna pe biblioteca ta, care se găsea în ultimul timp la Moroeni […]. Poate e mai bine aşa, că ai să le găseşti [cărţile] mai bine conservate. Prepară-ţi şi un bust de bronz, să faci donaţia cu bust cu tot" (31/I/1955). Precum Erasm din Rotterdam sau Thomas Morus, mari umanişti şi mari prieteni, fraţii Ciorănescu au refuzat cu ironie abuzurile aberante de putere ale autorităţilor vremii, altfel spus, cei doi făceau haz de necaz.

În încheiere, deşi nu în ultimul rând, un gând bun şi recunoştinţă Dnei Crisula Ştefănescu pentru a ne fi dăruit cu generozitate acest epistolar, care este în acelaşi timp o inepuizabilă sursă de informaţii şi o inegalabilă lecţie de viaţă.

Când stihul devine stihie

Delia MUNTEAN

Purtat de meandrele destinului prin diverse părţi ale lumii (1), Sorin Cerin (poet, prozator, eseist, filosof şi jurnalist) şi-a creat în cei douăzeci de ani de la debutul editorial un portofoliu consistent, în limbile română şi franceză (2), care a reţinut tot mai mult atenţia exegezei de specialitate. Operele sale – atât culegerile de poeme (3) şi de aforisme, cât şi creaţia filosofică – sunt considerate lucrări de referinţă pentru uzul didactic în mediul universitar.

Dintre volumele în limba română publicate recent la Editura bucureşteană Estfalia (4), am ales pentru întreprinderea noastră placheta cu titlul *Dinainte de spaţiu şi timp.* Ea cuprinde, asemenea celorlalte din serie, un număr fix de 77 de poeme filosofice. Depistăm inclusiv din punct de vedere tematic complicităţi între tomuri, Sorin Cerin dovedindu-se fidel unor dimensiuni anume ale cunoaşterii şi ale existenţei. Îl interesează îndeosebi felul în care individul contemporan îşi locuieşte epoca şi destinul, noua etică, păcatele societăţii de consum, metamorfozele politicului, hegemonia mass-mediei, pervertirea valorilor, slăbirea puterii cuvântului, condiţia intelectualului şi a creatorului, legătura cu transcendentul, atomizarea eului, (ne)fericirea, dezangajarea emoţională, văduvirea tot mai accentuată de sens a tot ce înfăptuieşte omul postmodern, psihoza construirii şi a întreţinerii unei realităţi artificiale. Sunt obsesii ce preocupă autorul chiar de la primele cărţi, ele fiind reluate în spirală, privite mereu din alte unghiuri, adâncite, *răsucite* cu fiecare nouă abordare. Constituie totodată interogaţii adresate sieşi, chestiuni ale căror răspunsuri înspăimântă prin evidenţa lor, dar pe care poetul-filosof, încă încrezător în capacitatea naturii umane de a-şi găsi calea cea dreaptă, le socoteşte *slăbite* doar provizoriu. Aşezându-le în poem, smulgându-le aşadar din *tăcerea* lor – căci eul auctorial, atunci când nu apelează la gesticulaţia oraculară, îşi ţipă adevărurile –, obligă cititorul la conştientizare. Îi declanşează starea de alertă.

Un alt element comun îl reprezintă valorificarea insistentă, aproape agresivă, a majusculei, semn al puternicelor combustii interioare – nu doar ale creatorului, ci şi ale poemului, silit el însuşi a-şi clama obsesiile –, dar şi consecinţă grafică a nevoii de a evidenţia, cu riscurile aferente, valenţele conotative ale unor simboluri (Timp, Adevăr Absolut, Clipă, Naştere, Moarte, Deşertăciune, Sens, Cuvânt, Destin, Paradis, Societate de Consum, Cale, Suflet, Verb, Neant ş.a.).

Observăm, de asemenea, predilecţia pentru un anumit algoritm de organizare internă, cu un incipit constatativ (*Pietre de Drum, Miresele Existenţei, Albiile unor Sensuri giratorii*), sub formă de interogaţie, uneori retorică (*Trupuri de jar, Caii norocului, Lumina divină a unei Amintiri, Adrese de Cuvinte*), implorator (*Departamentul de Crimă şi Pedeapsă*) sau pregnant confesiv (*La butoniera Destinului, Ultimele puteri*), constituind un fel de ipoteză/premisă ori o revelaţie, şi urmat de argumentare sau de nuanţarea ideii, nu o dată apelându-se la definiţii în lanţ, ce ne duc cu gândul spre listele infinite ale lui Umberto Eco.

Deseori, acelaşi element declanşator e reiterat în versiuni diferite pe parcursul mai multor poeme (consecinţă, probabil, şi a istovirii limbajului actual), operaţiunea dovedindu-se mai degrabă *răsucire, tortură* (semnificaţii regăsibile, amândouă, în fr. *torsion*) decât exorcizare a angoaselor. Nici gândurile nu respectă întotdeauna o succesiune logică, ele întrerupându-se reciproc, suprapunându-se: până la urmă, nici realitatea propriu-zisă nu e năpădită de coerenţă. Apoi, multe dintre ele capătă veşmânt aforistic şi pretind, prin urmare, o atenţie aparte. Beneficiind de o energie distinctă, aceasta le conferă semantică de sine stătătoare, musai de inscripţionat separat. Precum în piatră. Durabil, adică.

Împietrirea gândului în stih independent e evidenţiată suplimentar de prezenţa virgulei la fiecare final de vers, chiar şi atunci când pulverizează ideea („Paşi încremeniţi în calcule exacte,/ par a merge spre nicăieri,/ cu o precizie de ceasornic,/ aflat pe peronul unei gări a Existenţei,/ unde trenul Timpului plin de Clipe,/ pare să nu fi poposit niciodată,/ în Sufletele noastre,/ care nu sunt altceva,/ decât o umbră a întregului Univers,/ care există fără de noi,/ cei de acum,/ întrucât realul din fiecare,/ este cu mult dinaintea noastră” – *Dinainte de Spaţiu şi Timp*), când aduce vătămări, din perspectiva lirismului tradiţional, mlădierii şi charismei textuale („Scântei zglobii de râsete isterice ale Conştiinţei,/ traversează oceanul de întuneric,/ al Existenţei,/ devenind ninsori de foc,/ peste maternităţile de Clipe,/ care nasc Timpul,/ Morţii” – *Oceanul de întuneric*) sau când sfidează rigorile punctuaţiei („credeau cu tărie,/ că naşterea întregii lumi,/ li se datorează lor” – *Mucuri*; „menirea lor de stele,/ este să le ardă până la ultima pană” – *Adevăr Existenţial;* „Adevărata înţelepciune,/ constă în faptul de a învăţa,/ să înotăm până la lacrimi” sau „încearcă să răzbească prin mocirla,/ Cuvântului” – *Florile Zâmbetelor*).

Sub acest din urmă aspect, deşi întreruperile provocate de virgulă violentează emisia discursivă, putem spune că ele dau seama de autenticitatea celor comunicate: relaţia cu poemul şi opţiunea pentru o anume problematică aparţin, e limpede, unei fiinţe în carne şi oase. Creaţia, în cazul de faţă, nu e doar un produs al imaginarului artistic, o izbutită camuflare a eului biografic, ci şi trecere în text a făpturii auctoriale în deplinătatea ei: cu experienţele sale, cu anxietăţile ce o traversează, cu vulnerabilitatea ei (căci ştie că fiecare vers o expune osândei Celuilalt). Cu respiraţiile necesare mersului înainte. Cu adevărurile subiective şi cu răscrucile de toate zilele. Dezordinea stârnită de virgule e programatică – ea trădând ziduri ce opresc/temperează privirea asupra lumii şi stăpânirea contingentului – şi vizează (chiar dacă nu izbuteşte de fiecare dată) să ofere carate în plus monologului. Unul ce jinduieşte să obţină empatia Celuilalt prin răgazul de timp pe care i-l propune şi, deopotrivă, i-l reclamă. Pretinde însă un cititor cu stomac tare, iubitor de mirodenii puternice şi dispus a digera crizele ce generează meditaţiile poematice.

Urlet şi blestem, discursul liric al lui Sorin Cerin traduce aşadar confruntarea vie şi permanentă a făpturii umane cu existenţa, dimensiune devoalată şi de verbe precum: *a lovi, a ciopârţi, a sfârteca, a încătuşa, a înţepa, a tăia, a decapita, a rupe* (acesta din urmă inserat, de pildă, în structuri ca: „Mi-am rupt cămaşa Zilei de pe mine,/ pentru a-mi hrăni viitoarea Moarte” – *Ultimele puteri;* sau: „veveriţele Gândurilor,/ care-şi rup dinţii în lemnul rece,/ uscat şi nemilos,/ al Sicriului cu nume de Viaţă” – *Scuipând*) ori de construcţii metaforice temerare, violente chiar, inclusiv prin redundanţă („spini de cer”, „gheare de lacrimi”, „lame de soare”, „colţii orelor”, „copite descărnate de gânduri”, „crematoriile infidelităţilor”, „potcoavele iubirilor”), împletind original concretul şi abstractul („cârligele amărăciunii”, „acele ruginite ale depresiilor”, „ciuturile pasiunilor”, „zalele clipelor”, „asfaltul inocenţei”, „tejgheaua viselor”).

În viziunea autorului, datoria de a supravieţui în ambianţa actuală extenuează fiinţa, o abate de la preocupările spiritului. Pentru locuitorul contemporaneităţii, zilele sunt „gârbovite şi nemiloase,/ cu ele însele” (*Devenind moderni*), sunt pline de răni, sângerează (*Trupuri de jar*), viaţa transformându-se într-o rătăcire prin „labirintul aripilor frânte”, arse „până la ultima pană” de idealuri amăgitoare (*Adevăr Existenţial*). E „Şcoala Durerii” (*Albiile unor Sensuri giratorii*), unde omul deprinde mersul „spre nicăieri,/ pentru a descoperi,/ ceva ce nu a fost acoperit,/ niciodată” (*Ochii înlăcrimaţi ai Înţelepciunii*).

Sorin Cerin deconstruieşte, în egală măsură, numeroasele iluzii în care îşi caută adăpost individul şi comunităţile: consumul frenetic de bunuri şi servicii, etica hedonistă, inventarea de noi zei şi credinţe. Toate acestea – în viziunea poetului – macină şi mai profund fiinţa, îi estompează încrederea în nemărginirea şi în puterea clipei, înlesnind-grăbind drumul spre finitudine (*Caii norocului*). Golesc gândul şi inima de adevăr, desensibilizează, pervertesc, alienează (*Uşi de Priviri, Care trestii?, O lume care nu este a noastră, Devenind moderni* ş.a.). Imunizează fiinţa în ceea ce priveşte comportamentul înaintea unor coabitări fluide, precum bine/rău, adevărat/fals, valoare/nonvaloare etc. (deşi, la nivel discursiv, ierarhiile sunt clar delimitate).

Binefacerile evoluţiei, bunăstarea materială, spectacolul mediatic, dreptul la diferenţă (de a fi tu însuţi dincolo de orice imperative din afară), democratizarea nelimitată a cuvântului (cu accent pe cantitate, pe spontaneitate, pe afectivitate, în defavoarea substanţei) – tot atâtea puteri pe care, odată dezlănţuite (altfel spus, îngăduite complice), omul nu le mai poate stăpâni – îndulcesc, se pare, doar epiderma, furnirul. Ele nu mântuiesc. Sunt o simplă gură de oxigen, contaminat cu E-uri şi promiţând să estompeze anxietăţile metafizice; sunt amăgitoare „Felii de Eternităţi care ard,/ pe grătarele Timpului obscen,/ pentru a fi servite de către Destin,/ Morţii” (*Buze lacome de invidii*). Echivalează, am putea afirma, cu un alt fel de *sminteală,* ce ne mână tot înspre derivă, către „portul fără de nume,/ al unei Societăţi de Consum Vise şi Speranţe,/ unde învingătorul va lua întreaga Deşertăciune” (*Oceanul de întuneric*). Oamenii sunt doar bieţi actori „pe scena putredă a Societăţii de Consum”, jucându-şi ca în transă, „într-o piesă mizerabilă şi deocheată”, rolul programat (*Piesa Vieţii*). Fiindcă sfârşitul e acelaşi, e irevocabil: „Adie a moarte,/ în toamna îmbelşugată a cadavrelor de Clipe,/ ce zac părăsite în morga întunecată a Feţelor,/ trase, posomorâte, îngândurate şi abătute,/ ce merg de când Lumea,/ spre Nicăieri” (*Pe frunzele căzătoare*).

Moartea, temă obsesivă în lirica lui Sorin Cerin, îngenunchează făptura umană încă din zorii existenţei („ne-a fost dat,/ să fim vânduţi Morţii odată cu Naşterea” – *Oricât ai săpa*). Cimitirul creşte odată cu fiinţa, destinul reprezentând „monumentul funerar” clădit în şi de ea însăşi (*Cariera de piatră a Sufletelor, Ora exactă a Fericirii*), o „ciorbă de infern” în care clocotesc „cadavre de Clipe asezonate cu Iluzii” (*Paradisul Poluării*). Eliberarea nu mai vine din cer: Dumnezeu şi-a pierdut aura din Cărţile Sfinte, fiind acaparat de instituţii şi de indivizi contaminaţi de *demonii pieţei* (Pascal Bruckner) şi care cultivă mai degrabă naufragiul spiritual, deprimarea şi dezgustul de viaţă (*Putrefacţie Divină*), incertitudinea, sacrificarea conştiinţei în numele unor norme exterioare şi al vechilor cazne: „Poate am dori un Dumnezeu,/ chiar dacă ar fi străin de noi,/ dar al Străinului din noi,/ pe care Să-l implorăm să ne dea Libertatea,/ unde bisericile găştilor machiavelice de interese obscure,/ să nu mai existe,/ iar în locul lor să clădim lăcaşuri sufleteşti,/ pline de flori ale Zâmbetelor,/ înlocuind crucile supliciilor,/ şi coroanele de spini ale martirilor,/ cu Fericire şi Iubire,/ conştienţi fiind,/ că nu vom mai fi noi,/ pionii Societăţii de Consum” (*Să nu mai existe*). Autorul vituperează noua înfăţişare a Bisericii („crâşma de azi a Absurdului” – *Florile Zâmbetelor*), morala pervertită a celor care o slujesc (dar care „ne condamnă pentru crima,/ de a fi noi înşine” – *Scuipând*), alterarea relaţiei cu sacrul, proliferarea cultelor religioase (cu mitologiile aferente), căutarea împlinirii şi a sensului în consum şi în miezul lucrurilor. El urmăreşte cu spaimă *dezvrăjirea lumii* (Marcel Gauchet), laicizarea transcendenţei pe măsură ce individul uman capătă tot mai multe puteri.

Aşa cum au subliniat şi alţi exegeţi, în spatele sarcasmului vizavi de manipularea prin instrumentarul religios nu se află o „lirică de provocare şi de imprecare [...], ci dimpotrivă: [o] lirică de devoţiune disperată şi înflăcărată” (5). Revolta lui Sorin Cerin nu e ostentaţie gratuită. Este nevoie a poetului, creator la un alt nivel, de a experimenta o credinţă autentică şi de a întâmpina Zeul cel Adevărat, implicit de a fi însoţit de acesta în demersul scriptural propriu: „Timpane surde bat tobele unei liturghii a Apocalipsei,/ la care a mai rămas doar singură şi neprihănită,/ Iubirea,/ să se închine,/ cu genunchii roşi şi goi de noi înşine,/ pe caldarâmul rece şi umed al Existenţei,/ ce nu este dispusă să acorde niciun compromis” (*Timpane surde*).

→

Cărţi şi autori

Resetarea romanului istoric

Maria Mona VÂLCEANU

Când în urmă cu ceva timp am primit înregistrarea video cuprinzând lansarea volumului *Castelul de pe Nistru* la Palatul Naţional al Românilor din Cernăuţi (finisat în 1940), inima mea s-a bucurat foarte. Iată încă un cetăţean al Daciei Eterne, mi-am zis, care-şi visează Ţara în graniţele ei străvechi. Pe autorul cărţii l-am cunoscut apoi la Salonul literar *Rotonda Plopilor Aprinşi,* organizat de scriitorul, jurnalistul şi editorul Ioan Barbu. Mi-a dăruit atunci cărţile sale şi mi-a vorbit despre frumuseţea şi bogăţia Bucovinei, despre oamenii şi legendele ei, pentru că Andrei Breabăn este născut în 1953 în Zamostea, judeţul Suceava. După o copilărie liberă şi plină de minunăţii în lumea satului, citind noapte de noapte la lumina lămpii, urmează liceul într-un mic oraş situat pe graniţă, Siret, unul din cele mai vechi oraşe din România, astăzi important punct de frontieră pe graniţa spre Ucraina. În liceu, lecţiile de istorie ţinute de un dascăl dăruit îi vor lumina viitorul, dascăl care „a reuşit să scoată din hăţişurile timpului şi să ne aducă până în adâncul sufletului numele marilor eroi din vechime. Împletite cu legendele povestite de bunici şi cele din cărţile citite în copilărie, lecţiile de istorie mi-au insuflat dragostea pentru trecutul milenar al neamului nostru, pentru faptele eroilor care s-au jertfit ca să fim liberi, să ne păstrăm credinţa strămoşească şi să vorbim în dulcea, divina limbă română”, va mărturisi într-un interviu. După studii de drept la Bucureşti, Andrei Breabăn se întoarce în ţinutul natal, evocat acum în cărţile sale, printr-un lung tunel al timpului, care ne duce către epoca eroică a dacilor (*Legendele Kogaionului*). Dar pasiunea autorului este epoca lui Ştefan cel Mare, a publicat şase romane consacrate copilăriei şi tinereţii voievodului, până la urcarea pe tron în aprilie 1457.

Primul roman din acest ciclu, *La Porţile Destinului* (Editura Salonul literar, Odobeşti, 2020), prezintă copilăria voievodului până la asasinarea tatălui său la Reuseni, roman ce a necesitat multă muncă de cercetare, după cum mărturiseşte, „deşi lipsit de izvoare istorice certe şi cuprinzătoare, dar prin conexiune cu documente care fac referire la personalităţi şi întâmplări petrecute în Moldova şi în ţările din jur”. Romanul *Domnii paralele* (Editura Semne, Bucureşti, 2022), notează începutul pribegiei în Transilvania a lui Ştefan, continuând cu pribegia sa în ţări străine, *Visul Măriei Sale* (Editura Timpul, Iaşi, 2021) şi *Castelul de pe Nistru* (Editura Timpul, Iaşi, 2022), unde tânărul Ştefan îşi continuă ucenicia lângă Iancu de Hunedoara, care pregăteşte oştire pentru apărarea Belgradului de asediul plănuit de sultanul Mahomed al II-lea, cuceritorul Constantinopolului. Următoarea lucrare, *Poarta Războiului Sfânt* (Editura Cronedit, Iaşi, 2023) urmăreşte desfăşurarea acestei bătălii, socotită una din cele mai mari din Evul Mediu, adevărată poartă între două lumi, islamismul şi creştinismul.

În viitor se pregătesc volumele *Răfuieli la curţile împărăteşti* şi *Vitejii Măriei Sale.* Astfel, ciclul ştefanian, îşi propune să fie o frescă a principalelor evenimente care s-au petrecut în Europa secolului XV, cu accent pe cele trei Ţări Române.

Sub titlul „Resetarea romanului istoric”, apărut în *Actualitatea literară*, Adrian Dinu Rachieru din Timişoara, scriitor şi cunoscut critic literar, menţionează: „Credincios unei formule tradiţionale, de frazare sadoveniană, forţând alerteţea, Andrei Breabăn nu şi-a propus «resetarea» romanului istoric. Dar intervine corectiv, deseori, investigând arhivele, culegând informaţii noi, desluşind textura epocii, stabilind conexiuni ingenioase. În fond, ceea ce numim generic roman istoric, dincolo de codul prozastic variabil, înseamnă, esenţial, o mişcare gravitaţională în jurul unei teme-obsesie: tema puterii. Nu e oare istoria, cu jocurile ei sângeroase, putere la trecut? Aşa judecând, adâncind problematica umană (frământări, obsesii, angoase) prin sondarea psihologiilor, a tectonicii sufleteşti în luptele pentru putere, putem citi orice roman istoric ca roman politic, aşezându-l pe o altă orbită problematică, refuzând comercializarea. Şi recâştigând, poate, încrederea noilor cititori.”

În această manieră am citit şi noi *Castelul de pe Nistru*, carte cu un titlu atât de frumos, organizată sistematic, având la bază o bogată bibliografie, monografii, cronici ale vremii, documente de arhivă, letopiseţe, tratate de istorie medievală, dar şi cărţi precum *Viaţa lui Ştefan cel Mare* de Mihail Sadoveanu ori *Sfântul Voievod Ştefan cel Mare, între cer şi genune* de Calinic Argatu; pe această bibliografie se constituie pactul verosimilităţii din care cresc romanele lui Andrei Breabăn, „poate cel mai informat istoric între prozatori”, notează Ioan Holban pe coperta IV a cărţii.

Cartea este structurată în 23 de capitole, fiecare purtând un titlu simbolic, naraţiunea fiind bine ancorată în timp şi spaţiu: anul 1454, sau anul 6952 de la Facerea Lumii, cum îi place lui Andrei Breabăn să înregistreze curgerea timpului, în Cetatea Albă, Chilia. Vremea este a năvălitorilor, „tătarii cei aprigi şi necruţători, care abia aşteptau să se adune grânele în gropi sau în hambare pentru a pune la cale o nouă invazie. Ţinutul de Nord al Moldovei era deseori lovit de tătarii care veneau de dincolo de Volga, care se socoteau continuatori ai lui Ginghis Han, iar părţile de Sud ale ţării de tătarii aciuaţi în Crimeea, unde au constituit un Hanat puternic, care stăpânea toată regiunea”.

De situaţia creată au încercat să profite şi alţi aventurieri, între care şi fraţii Senarega, care şi-au făcut avere în Republica Genova, reuşind să cumpere de la tătari un frumos castel aflat la gurile Nistrului, ceva mai sus de Cetatea Albă. Era în luna lui florar din anul 6963 de la facerea Lumii (anul Domnului 1455). Atmosfera de epocă este sugerată prin descrieri ample, autorul reînvie o lume de mult apusă, cu tot farmecul şi primejdiile ei, o Moldovă fabuloasă, cu hanuri, cetăţi, drumuri ce se întretaie, în puternice legături cu ţările şi neamurile din jur: „Din Lăpuşna, drumul se despărţea în mai multe direcţii. Către miazăzi unul din ele ducea spre Chilia, important port aflat la vărsarea Dunării în Marea Neagră, prin care se aduceau mărfuri din toate părţile lumii, de la mătăsurile spumoase, care le încântau mai ales pe domniţe, aduse din îndepărtata Ţară a Kitailor, la tot felul de mirodenii care veneau din Orient, ca braşovenii să vândă stofe, postavuri şi îmbrăcăminte din Regatul Ungariei şi oraşele hanseatice, altele proveneau din îndepărtata Anglie şi chiar din ţinuturile tătăreşti. În afara cruzimii prin care se remarcau unii dintre ei, tătarii erau cunoscuţi ca buni negustori, fiind renumiţi pentru gustul lor fin. Tot tătarii erau cei mai pricepuţi negustori de carne vie, oamenii lor vindeau în târg la Caffa de la copii şi tineri buni de oaste sau de muncă, la fete frumoase pentru bordelurile Apusului sau haremul sultanului şi ale altor principi din lume care întreţineau curţi somptuoase.”

În această lume amestecată călătoreşte pentru treburi de negoţ marele logofăt Mihu cu suita sa, dar prin intermediul tătarilor este luat ostatec şi închis de fraţii Senarega în castelul de pe Nistru, cerându-li-se mulţi bani pentru răscumpărare. Folosindu-se cu iscusinţă de ajutorul pescarilor moldoveni, boierul Mihu reuşeşte să se elibereze, să pună stăpânire pe castel, pe care îl va preda cu toate bogăţiile lui Pârcălabului Stanciul, cel care îngrijeşte şi apără Cetatea Albă. Aici s-au retras Alexăndrel Vodă, prinţul de 17 ani, şi mama sa, doamna Maryna.

Petru Aron duce luptă crâncenă pentru tronul Moldovei, eliminând prin crimă pe tânărul domnitor, însă, undeva, un alt tânăr, pe care l-a lăsat orfan de tată, se pregăteşte pentru conducerea ţării. De fapt, doi tineri, Ştefan şi Vlad, se instruiesc alături de Iancu de Hunedoara: „Să învăţaţi ceva de la mine, băieţi, le spune cu voce blândă, dar hotărâtă Iancu. Cea mai bună apărare este atacul.” La Cetatea Albă se fac însă şi pregătiri de nuntă, fiindcă Vlad se va căsători cu sora lui Alexăndrel, prinţesa Anastasia.

Epopeea ştefaniană îl prezintă acum pe viitorul domn Ştefan cel Mare în anii tinereţii, când deja luptă ca ostaş viteaz la parastasul tatălui său, Bogdan Vodă, la Reuseni, fiind atacat de oamenii lui Petru Vodă, dar şi la Castelul Huniazilor, unde Iancu de Hunedoara strânge oştire pentru marea înfruntare cu armata foarte numeroasă a Sultanului. Capitolul 22 este chiar intitulat „Pregătiri de război”: „Cerul părea să ardă în flăcări care se jucau neastâmpărate cu falnicele bastioane ale Castelului care păreau scufundate într-o baltă de sânge ce se scurgea maiestuos peste ele de parcă ar vrea să le înghită şi să le poarte spre eternitate.” Este o imagine profetică parcă ce domină locul în care Iancu organizează cu eforturi imense tabăra cruciaţilor ce vor da lupta cea mare. El însuşi este descris hiperbolic: „În dreapta călugărului Capistrano domina mulţimea o altă făclie vie, care era Iancu de Hunedoara, cu privirile sale blânde, dar scânteietoare, care păreau că revarsă flăcări”. Ştefan va fi căpitan în oastea lui Iancu. Romanul se încheie în ajunul bătăliei pe care eroul creştinătăţii o va da pentru apărarea Belgradului.

Prin acest roman, Andrei Breabăn ne transmite un mod de a înţelege istoria neamului, aducând aminte cititorilor că aceşti „oameni care au fost”, cum spunea Nicolae Iorga, au făurit o Ţară aşezată în temelii veşnice.

Avem de-a face cu un autor aflat într-o perpetuă căutare a Cuvântului şi a Sensului, un artist căruia îi priesc pătimirea şi disperarea, căci îi asigură sminteala şi beatitudinea necesare stării de poezie: „Spini de cer,/ mă înţeapă cu razele Zorilor,/ goi şi sfidători,/ ce cad plumbuiţi de sete de Viaţă,/ pe rănile dureroase ale Paşilor,/ ce mi-au alergat în deşertul unor Cuvinte,/ pe care le-aş fi vrut mai mult ca niciodată,/ apă a Fericirii,/ în care să mă arunc cu totul,/ pentru a-mi ucide setea de Adevăr” (*Şi ce-am aflat*). Numai că această încredere în puterea poemului se dovedeşte mereu ciobită de contextul general al unei epoci la care nu se poate acomoda (şi nici nu vrea), e diminuată de sălbăticirea, de pustiirea progresivă de conţinut a oricărui tip de discurs („Stropi sfidători de datorii,/ către o conştiinţă asemeni unei Umbre,/ care şi-a pierdut Soarele,/ la capăt de Lumină divină,/ într-un cimitir de Vorbe-n vânt,/ cu atât de mult fum,/ încât până şi crematoriile Cuvintelor,/ se întreabă de ce ar mai arde,/ Zâmbetul unei Revederi” – *Mucuri*), de tendinţa consumatorului actual de literatură de a converti însuşi produsul artistic în marfă, în obiect supus legilor pieţei.

În cele din urmă, şi gestul scriptural rămâne tot o iluzie.

Ceea ce a fost de spus s-a spus, inocenţa privirii dintâi a dispărut pentru totdeauna: „Stânci ale Tăcerilor de plumb,/ cad greoaie,/ peste Cuvintele,/ ce vor să salveze de la înec,/ din apa rece şi învolburată a unor Fraze,/ topite demult de Dumnezeu,/ în Creaţiile Sale pierdute,/ la loteria Destinului” (*Ochii înlăcrimaţi ai Înţelepciunii*).

Note

1. Sorin Cerin (Sorin Hodorogea, de origine greacă după tată) s-a născut în Baia Mare la 25 noiembrie 1963. Aici urmează şcoala generală şi liceul. După absolvire, se stabileşte în Bucureşti, unde studiază la Institutul de Limbă şi Cultură Italiană. Se implică activ în Revoluţia din Decembrie '89, apoi funcţionează ca redactor la cotidianul *Dreptatea,* al Partidului Naţional Ţărănesc Creştin şi Democrat. Dezamăgit de mineriade, se autoexilează în SUA, unde trăieşte câţiva ani. Revine la Bucureşti, dar lucrează o vreme în Australia, în calitate de corespondent de presă, apoi se mută la Paris. În momentul de faţă, îşi împarte existenţa între Bucureşti şi Paris.

2. Toate scrierile i-au fost traduse în limba engleză de către cea de a doua soţie, Dana Cristina Gorincioiu, iar câteva şi în bulgară de către Eleazar Harash, care i-a dedicat şi o *Antologie de înţelepciune: Aforisme (Fragmente)*, Editura Sveta na Knigite, Varna, 2020.

3. Dintre acestea, unele au obţinut premii relevante. Printre altele, Fundaţia Societăţii Poeţilor Francezi, al cărei membru este, i-a acordat în anul 2021 Premiul Mompezat, iar în anul următor, tot SFP i-a decernat, pentru prima dată în cei 120 de ani de la înfiinţarea ei, „Diplôme d'ouvrage remarqué”, distincţie înmânată de preşedintele de atunci al Franţei, Emmanuel Macron.

4. Am avut ocazia să consultăm mai multe culegeri de poeme filosofice apărute în anul 2022: *Obiecte de cult, Teatrul absurd, Divinitate, Omul este o şoaptă mincinoasă a creaţiei, Dinainte de spaţiu şi timp, Filosofia iubirii – fructul oprit, Arta absurdului statuilor vivante.*

5. Al. Cistelecan, *Între reflecţie şi atitudine*, în *Familia*, nr. 11-12, 2015, p. 18.

Conceptul de poezie în viziunea lui Alexandru Macedonski

Florian COPCEA

Una dintre cele mai definitorii trăsături teoretice ale artei poetice româneşti a reprezentat-o, în concepţia lui Alexandru Macedonski, adept al inovaţiei şi al sincronizării acesteia la curentele literare ale epocii, introducerea unor noi paradigme, în special de influenţă franceză, necesare sporirii mijloacelor de expresie. În spiritul acestui ideal, reflecţiile sale asupra actului de creaţie poetic s-au concretizat în câteva studii esenţiale, total deosebite de cele ale predecesorilor. Din păcate, principiile enunţate descriptiv de criticul literar dublat cu succes de poet nu au fost aprofundate, dar multe dintre ele au devenit instrumente de analiză şi interpretare, potenţând atemporal funcţiile discursului exegetic. În consecinţă, noile tendinţe ale gândirii estetice ale lui Macedonski vor contribui fundamental la (în)temeierea, în plan diacronic, a unei direcţii critice în continuă mişcare, cu impact categoric asupra tehnicilor de naştere/facere a versurilor. Nu încap discuţii, teoreticianul rămâne omul timpului şi al istoriei sale, chiar dacă ideile esteticianului Titu Maiorescu au marcat atât fenomenul literar al vremii, cât şi valoarea apodictică a limbajului specific prozodiei promovate sub impulsul înnoitor al unor modele consacrate în literatura europeană. Titu Maiorescu, în eseul *O cercetare critică asupra poeziei române de la 1867,* aserţiona că *„prima condiţiune* dar, o condiţiune materială sau mecanică, pentru *ca să existe o poezie* în genere, fie epică, fie lirică, fie dramatică, este: *ca să se deştepte prin cuvintele ei imagini sensibile în fantezia auditoriului*", logică valabil acceptată şi de Alexandru Macedonski care sugera că poezia, fiind „înlănţuirea ideilor, într-un mod mai înfrumuseţat decât modul întrebuinţat spre acest scop în proză", asemeni celorlalte arte, „este chemată să exprime frumosul".

Această punere de acord, sincronică şi cu o profundă încărcătură livrescă, asupra definirii rostului poeziei şi a impunerii „regulilor mecanice ale versurilor" îi apropie considerabil pe cei doi teoreticieni. Ceea ce îl desparte, totuşi, pe Al. Macedonski de T. Maiorescu, în pofida conexiunilor organice identificate în texte şi, totuşi, a unor vagi diferenţe de substanţă, este introducerea de către autorul *Nopţilor* a unor aplicaţii „avangardiste" de interpretare hermeneutică a poeziei, generate, implicit, de utilizarea unor procedee şi metode fenomenologice de „import", fapt care îi legitimează demersul în circumscrierea pregnantă a esenţei prozodiei. Prin teoria sa, Alexandru Macedonski pledează pentru prezenţa în structura „poeziei viitorului" a osmozei alchimice dintre fond şi formă. În viziunea sa, „din datele definiţiunii rezultă că poezia modernă a început să graviteze către un ideal cu totul superior şi că tinde a se deosebi de proză, de elocvenţa vulgară ce impresionează pe ignoranţi, de succesele de bâlci ale *antitezei* şi că şi-a creat, în fine, un limbaj al ei propriu, limbaj în care se simte în largul ei şi pe care burghezia sufletelor, nearipate către aristocraţia în arte, nu va ajunge din fericire pentru poezie să-l înţeleagă niciodată". În „tratatul" din care am extras fragmentul de mai sus, *Poezia viitorului,* apărut în paginile *Literatorului* nr. 2/15 iunie 1892, este dezvoltată, programatic, necesitatea implementării în alcătuirea poeziei a orientărilor literare franceze: *simbolismul* („fie el numit decadentism sau cum se va voi") şi *instrumentalismul* („tot un simbolism, cu deosebire că sunetele joacă în instrumentalism locul imaginilor"), datorită cărora *poezia* „şi-a creat un limbaj al ei propriu, limbaj în care se simte în largul ei…"

Convingerea lui Macedonski era că „simbolismul unit cu instrumentalismul" reprezintă, asemeni wagnerismului, „ultimul cuvânt al geniului omenesc", capabili, prin combinarea de imagini şi sunete, să revitalizeze poezia românească tributară până atunci clişeelor paşoptiste. Având credinţa că în „domeniul poeziei, în spirit romantic, nu este realul, greu de suportat de adevăratul poet, ci irealul, himericul", Alexandru Macedonski, lăsându-se mai puţin ispitit de sonorităţi parnasiene, valorifică în versuri ambiguitatea, sinestezia şi sugestia, muzicalitatea lor constituind temeiul simbolismului. Experimentând instrumentalismul lui René Ghil, poetul conferă redundanţă discursului şi mesajului poetic în care sunt accentuate, ludic, anumite stări şi sentimente. Toate acestea, dincolo de teoretizările făcute, se pot identifica, practic, în compoziţiile *O umbră dincolo de Stix, Pe bolta clară, Înmormântarea şi toate sunetele clopotului, Lupta şi toate sunetele ei.* Militant al crezului estetic că „a fi poet este a simţi", Macedonski este de părere că reprezentarea acestei simţiri trebuie întreprinsă „printr-un mod de exprimare special – acel al imaginii, al culorii şi al armoniei", numai în aceste condiţii „poezia viitorului" putând ajunge nimic altceva „decât muzică şi imagine" şi, nu în ultimul rând, „principale sorginţi ale ideii": „Călcând această ţărână mută,/ văd ce nu vedeţi voi/ umbrele-acestor eroi/ ai căror urmaşi suntem noi;/ şi stând în valea tăcută,/ îmi râd de ritm/ şi de-orice reguli îmi râd;/ ritmul meu e zgomotul/ ce-l fac cu zalele lor" (*Hinov*).

Cum uşor se poate deduce, teoreticianul anticipează modernitatea poeziei într-o epocă indefinită axiologic, prin adoptarea, la facerea versurilor, a unor tehnici de scriere liberă, în care forţa de sugestie a cuvântului încorporat în text este preeminentă, în stare să garanteze armonia şi flexibilitatea versurilor şi, nu în ultimă instanţă, mecanismul de simbolizare în mesajul în care tradiţia fuzionează cu modernitatea. Referindu-se la utilizarea rimelor identificate în structura versurilor după vocalele din silabele care primesc accentul prozodic – *i, a* şi *u* – Macedonski teoretizează: „Odată pentru totdeauna: sau devenim severi în versificaţiunea rimată, sau, dacă ne supără rima, dacă nu suntem îndestul de dibaci în a o mânui, dacă e vorba ca ea să devină stăpâna noastră, iar nu noi să-i poruncim ei, s-o azvârlim ca pe o netrebnică şi să ne apucăm să scriem versuri albe".

Predilecţia pe care o manifestă pentru întrebuinţarea riguroasă a rimelor care nu trebuie considerate accesorii decorative în poezie, relevă imperativul respingerii anumitor „distonuri", a rimele „şchioape" în special, care nu pot spori, sugerează, frumuseţea imaginilor poetice, dar, admite, întrebuinţarea lor poate fi acceptată numai la „extremă nevoie". „Când citesc versuri stricate ce zgârie urechea – mărturisea el – nu le pot asemui decât cu atâtea chixuri ale unui lăutar ce s-ar apuca să execute pe *Norma* sau pe *Muta de Portici.* Se ştie, credem, că unui poet nu-i este permis să se scuze că a pus o rimă schioadă. Rima trebuie să i se supună; dar ea este întocmai ca o cavală sălbatică, care nu e lesne de dresat până ce nu simte că şi-a găsit stăpânul."

În laboratorul hermeneutic al lui Alexandru Macedonski actul poetic este supus unei disecţii critice severe, fapt care ne lămureşte destul de limpede asupra declicurilor interpretative din eseul *Despre poemă* (1881): „Poezia, ca şi cugetarea, va fi sau nu va fi, după cum simţurile vor exista sau nu. Dacă s-ar face abstracţiune de ele, n-ar mai fi nimic. În adevăr, ideea coloarei nu ne-o dă decât simţul vederii. Fără ajutorul ochilor, creierii n-ar mai primi sensaţiunea luminii, prin urmare forma şi coloarea lumii existente n-ar exista. Sunetul este fiindcă auzul este. Şi tot aşa cu mirosul, cu gustul, cu sensaţiunile tactile, pe care le primim de la obiecte (…). Cugetarea şi simţirea sunt astfel nişte simple rezultate ale impresiilor pe care anumiţi nervi sunt susceptibili să le primească. Rolul pe care simţurile îl au în poezie este dar de căpetenie. De la buna lor condiţiune atârnă poezia însăşi, se poate zice că poezia nu este decât o exagerare a lor."

Fără nicio disociere, se poate susţine că în acest punct Alexandru Macedonski se întâlneşte cu Titu Maiorescu, care era de părere că „poezia cere, ca o condiţie materială a existenţei ei, imagini sensibile; iar condiţia ei ideală sunt simţăminte şi pasiuni". „Prin urmare – argumenta adversarul formelor fără fond – un şir de cuvinte care nu cuprind alta decât noţiuni reci, abstracte, fără imaginaţiune sensibilă, fie ele oricât de bine rimate şi împărţite în silabe ritmice şi în strofe, totuşi nu sunt şi nu pot fi poezie, ci rămân proză, o proză rimată."

Din aceste raţiuni, poetul-teoretician recomanda, pe un ton polemic desigur, ca scriitorul, a cărui „sarcină" devine „foarte grea într-o literatură în care principiile abia sunt schimbate", să se racordeze la orizontul de aşteptare al publicului care nu mai poate fi „hrănit cu poezii de dor şi pentru care ultima *ratio* a unei poeme este să vadă întreţesute, ca culme a cutezanţei, sărutări… înfocate, şi ca sublim al deznodământului moartea amantei pe al cărei mormânt să se înjunghie îndoliatul ipochimen". Pornind de la o asemenea cerinţă, cel care scrie nu are dreptul să devieze de la regulile de bază ale prozodiei. „A fi poet – pronunţă el verdictul – este a simţi. Reprezentarea acestei simţiri printr-un mod de exprimare special, – acel al imaginei, al coloarei şi armoniei – concluziona – este singura şi adevărata formulă a poeziei."

În eseul *Despre logica poeziei* (1880), el scotea în evidenţă şi mai intens, înaintea lui Stéphane Mallarmé, rostul creatorului liric şi logica poeziei: „A fi poet înseamnă a fi poet şi logica poeziei este, dacă ne putem exprima astfel, nelogică într-un mod sublim. (…) Logica poeziei este nelogică faţă de proză şi tot ce nu e logic fiind absurd, logica poeziei este prin urmare însuşi absurdul. (…) Când ştim că Divinitatea este neînţelesul şi Neînţelesul este absurdul, ce alt voiţi să fie logica ei, decât aceea ce este însăşi Divinitatea şi Poezia înseşi. În asemenea condiţiuni însă partea grea de explicat este cum poezia poate să convingă cu logica ei nelogică, mult mai bine, mai decisiv şi mai repede decât proza. Asupra acestui punct avem foarte puţine de zis: poezia convinge, pentru tot ce este frumos ni se impune fără ca nimeni să-şi poată da seama în ce mod şi pentru ce. (…) Ea suscită lacrămile, mângâie sau reprobă, dă naştere zâmbetului de bucurie sau încreţeşte buzele prin ironia sa, şi când voieşti să te opreşti şi să-ţi dai seama de cauze printr-o strictă analiză, rămâi uimit în faţa golului aproape total pe care ea ţi-l dă ca rezultat."

Teoreticianul se opune cu înverşunare presupuselor „criterii raţionaliste" care împovărează în exces poezia cu „artificii", cu experimente de limbaj şi construcţie depăşite de timp, îndepărtând-o astfel de oricare altă „logică": „S-a zis şi s-a crezut până acum că a scrie poezie este mai greu şi că a scrie versuri e mai uşor. Această premisă ni se pare falsă. Pentru a scrie versuri este tot atât de greu ca şi pentru a scrie poezie, deoarece atât versurile, cât şi poezia se conduc după nişte anumite reguli. Pentru a scrie versuri trebuie ca cineva să fie deplin stăpân peste limbă şi să cunoască în mod amănunţit toată armonia sau toată nearmonia ce rezultă din întocmirea literelor în cuvinte şi din ciocnirea acelor litere şi cuvinte între ele. Scara alfabetică, considerată din acest punct de vedere, constituie o adevărată scară muzicală, şi arta versurilor nu este nici mai mult nici mai puţin decât arta muzicii. A scrie poezie înseamnă de asemenea a te conduce după nişte anumite reguli.

→

Cărţi şi autori

Cu **alte cuvinte,** poezia este înlănţuirea ideilor, într-un mod mai înfrumuseţat decât modul întrebuinţat în acest scop în proză. Din aceasta rezultă negreşit şi faptul că logica poeziei trebuie să difere cu desăvârşire de a prozei. Atât criticii, cât şi poeţii trebuie să ţie socoteală de aceasta."

În studiul *Rima. Versul. Împerecherea versurilor,* Alexandru Macedonski îşi schimbă radical optica despre congruenţa fonică a rimelor cu reazem pe accentul prozodic (căzut pe vocală sau pe consoană). De aceea, în poeziile sale, începând cu cele din volumul *Prima-verba* (1872), se întâlnesc destui indici care demonstrează obsesia sa furibundă pentru perfecţiune. Pentru a ajunge la aceasta, poetul trebuie să fie profund preocupat de „versificaţie", şi să fie dotat cu „ureche muzicală, iar pentru coprins, inimă". Pentru a înţelege cât mai clar „alchimia" versurilor lui Macedonski, muzicalitatea şi armonia cu care au fost create spre a produce magie, mister, emoţie şi trăire în sufletul cititorului, este suficient, credem, să lecturăm acest fragment, deosebit de edificator pentru mecanismul facerii poeziei: „Rimă bogată se numeşte împerecherea a două cuvinte cu trei litere finale asemuite. Sunt însă cazuri când cele trei litere finale nu numai că nu formează o rimă bogată, dar nu formează nici chiar *rimă.* Astfel de exemplu: *suflă* ce posedă asemuirea celor trei litere finale cu *află* nu rimează însă cât de puţin cu acestea din urmă. Rima însă nu pretinde în general trei litere de acelaşi fel, ci se mulţumeşte cu două, iar în unele cazuri se poate împăca şi cu una singură. (…) Tot astfel *sta* poate să rimeze cu exclamarea *A*! În niciun caz însă *râzânde* n-ar putea rima cu *crude*, deşi cele două litere finale se aseamănă între ele la amândouă cuvintele. Acelaşi lucru vom zice despre *muză,* ce nu poate să rimeze cu *roză,* precum şi despre *zboară* rimat cu *primăvară* şi aşa mai încolo. Francezii numesc cuvinte rimate împreună în modul acesta *rimes bretonnes.* Când cele două litere ce termină un cuvânt sunt amândouă vocale, ele pot să formeze rimă cu alte două vocale de acelaşi fel. *Vedea* poate să rimeze mult mai bine cu *credea* şi *venea* cu *ademenea.*

N**iciodată însă** nu ne vom obişnui a considera ca rime pe *ţară* împerecheat cu *fecioară,* nici pe *disperare* cu *floare*. La rimele numite *sdruciule* s-ar putea admite o mai puţină stricteţe. Astfel *stepele* rimate cu *gloanţele, puştile* cu *spadele, seceră* cu *degeră* par a mulţumi în destul simţul muzical al auzului. Cu toate aceste, mult mai bine ar rima împreună *spadele* cu *sfadele* şi cu altele de asemenea natură. Identitatea sunetului unei litere permite a nu i se mai cere şi asemuirea ei ca însăşi literă. Astfel vocala *u* care se cuprinde în *sunt,* schimbându-şi natura sunetului în *î*, poate să rimeze împreună cu *pământ, cânt* şi cu orice cuvinte în care răsare sunetul lui *î* din închiderea sonorităţii literelor *a, e, i* şi *u*. (…) Un vers ce se termină printr-o silabă plană şi rimează imediat cu o altă silabă plană trebuie să vadă succedându-i-se două alte versuri ale căror silabe să fie trunchiate. Această regulă nu s-a observat până acum mai deloc şi, mai ales în piesele de teatru, ea este imperios reclamată. Versurile se mai pot împerechea şi în modul următor: *Întâiul* cu *al treilea, al doilea* cu *al patrulea* şi *al doilea* cu *al treilea.* Fantezia poeţilor şi bunul lor gust pot însă să amestece versurile, împerechindu-le prin rime, după cum se va crede mai nimerit."

Într-una dintre revelaţiile exegetice cele mai izbutite, care îl individualizează pe Macedonski drept un reformator al poeziei româneşti, mai ales prin teoretizările iniţiatice asupra simbolismului, identificăm o analiză la obiect a modului în care criticul se substituie poetului: „În poezia sa, Macedonski parcurge «etapele» vieţii, pe care Kierkegaard le detaliază ca fiind cele trei sfere ale existenţei: *estetică, etică şi religioasă.* Sferei «estetice» îi corespunde poezia materiei şi a senzaţiei, celei etice, drama eului şi a geniului, celei religioase, contemplaţia, elevaţia. Opera sa devoalează un «program ascensional, o cheie, exprimate cu atât de mare evidenţă şi intensitate, încât sfârşeşte prin a ne tulbura organic. Precum în faţa oricărui oracol sau mesaj, care mişcă, devine sugestiv, nu numai prin conţinut, ci şi prin solemnitatea hieratică, sibilinică, a comunicării sale»" (Adrian Marino).

G**ândirea estetică** a lui Alexandru Macedonski asupra conceptului de poezie, aşa cum lasă să se înţeleagă A. Marino, a influenţat hotărâtor unitatea, identitatea şi evoluţia teoriei criticii literare româneşti, fie ea de filiaţie/inspiraţie franceză şi respectiv germană. Meritul lui Macedonski este că a ştiut să pătrundă în esenţa poeziei şi să tragă concluzii pertinente, chiar dacă unele dintre acestea au fost superficial expuse.

Iată un pasaj care ne arată cât de preocupat era de inefabilitatea rostirii, de frumosul topit în magma versurilor care, orice altceva s-ar spune, freamătă în fiinţă: „Poezia are aceeaşi putere suverană, tainică şi neschimbată, convingând prin însăşi esenţa ei divină, domnind în toţi timpii şi peste toate inimile, fără ca cineva să-şi poată da seama de modul ei de înrâurire. Accentele ei se impun inimei şi raţiunei fără a pleda şi omul cel mai împietrit se înmoaie în faţa lor."

După cum se observă, este de remarcat o anumită directivă de structură a creaţiei lirice macedonskiene care, dincolo de constrângerile şi tiparele aflate în vogă în epocă, vine să fixeze ideea că se situează la răscrucea curentelor r*omantism, simbolism* şi *parnasianism.* În context, putem stabili că Macedonski, impunând propriilor poezii o perfecţiune pură, formală, nu a evitat să prescrie şi celorlalţi lirosofi sincronizarea propriilor lor creaţii la perceptele prozodice postulate. În ceea ce priveşte viziunile idealiste asupra tehnicilor de scriere a versurilor, el se alătură teoreticianului Théodore de Banville a cărui carte, *Petit traité de poésie française,* cu siguranţă, l-a marcat şi determinat să propună o direcţie evolutivă, dinamică, în literatura română. De reţinut ideea că el pledează, cu obstinaţie, în *Despre logica poeziei,* pentru identificarea, explorarea, cultivarea şi reevaluarea de forme „experimentale", extrase din tratatele poetice europene, evident, în detrimentul excluderii din vers a rigorilor estetice decadente, cu alte cuvinte post-clasiciste. Exegetul, axându-se pe principiile simbolismului, este de părere că starea poeziei este determinată de relaţia poetului cu lumea, întrucât: „Poeţilor nu li se poate pretinde să trăiască sufleteşte în viaţa reală. Este de ajuns că sunt, ca oameni, victimele ei." Rezultă de aici că avatarurile spiritului critic macedonskian sunt interminabile, cu efecte incontestabile asupra paradigmelor critice imperative ale literaturii contemporane. Câtă dreptate are Adrian Marino: Orice critică este în acelaşi timp „tradiţionalistă" şi „mesianică", întoarsă spre trecut şi spre viitor. Aşadar, Macedonski rămâne omul epocii sale, cel care a jalonat trăsăturile formale, revigorante, ale criticii literare româneşti.

Bibliografie

George Călinescu, *Principii de estetică*, ediţie îngrijită şi prefaţată de Al. Piru, Editura Scrisul românesc, Craiova, 1974.

Eugen Lovinescu, *Scrieri,* I, EPL, Bucureşti, 1969.

Al. Macedonski, *Opere*, IV, *Articole literare şi filosofice*, ediţie îngrijită de Tudor Vianu, Bucureşti, 1946.

Titu Maiorescu, *O cercetare critică asupra poeziei române de la 1867,* în *Critice*, I, prefaţă de Nicolae Manolescu, Editura Minerva, Bucureşti, 2008.

Nicolae Manolescu, *Metamorfozele poeziei,* Editura Timpul, Reşiţa, 1996.

Adrian Marino, *Opera lui Alexandru Macedonski,* Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1966.

Adrian Marino, *Introducere în critica literară,* Editura Aius, Craiova, 2007.

Tudor Vianu, *Opere*, vol. 2, Editura Minerva, Bucureşti, 1972.

Semn(al) de carte

Mihai Cimpoi, ***Mircea Horia Simionescu. Scrierea ca fiinţă şi lucru*, Editura Bibliotheca, Târgovişte, 2023**

De altă parte, ne-am simţit obligat „să-i dăm Cezarului ce este al Cezarului": să-i surprindem, adică, profilul unic al unuia dintre cei mai importanţi scriitori, care este „tatăl natural" al postmodernismului şi care, precum au spus criticii printr-un *consensus omnium,* a (re)sincronizat literatura română cu experienţele novatoare ale literaturii universale.

În faţa ochilor adaptaţi la jocul pluriperspectivismului modern şi postmodern/transmodern ai exegetului de azi se înalţă figura neoflaubertiană a caligrafului de la Târgovişte, ferm încredinţat că scrierea este fiinţă si lucru, că literatura şi arta sunt „joc, joc superior, hazard, întâmplare" şi că a făcut suprarealism cu comilitonii săi fără să ştie.

Studiul de faţă face parte din proiectul editorial al prof. Mihai Stan, cunoscut şi prin strădania de a arunca lumini asupra operei insolite şi personalităţii scriitoriceşti a lui Mircea Horia Simionescu. (Autorul, pe coperta a patra)

Timotei Aioanei, ***Anamneze. Slujitori ai Bisericii în evocări şi portrete*, Editura Spandugino, Bucureşti, 2023**

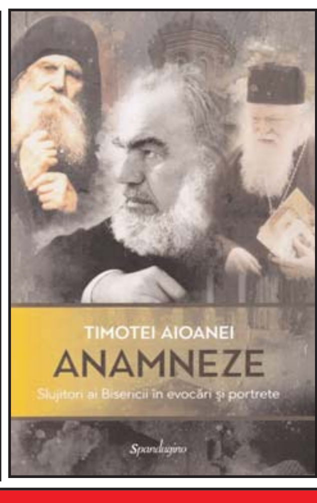
Într-un delicat florilegiu de Anamneze, amintind de timbrul cald şi inepuizabila expresivitate a marilor povestitori ai literaturii artistice, Preasfinţitul Părinte Timotei Aioanei creionează o suită de autentice modele de trăire duhovnicească, în mijlocul cărora se regăseşte portretul luminos al Mitropolitului Bartolomeu Anania. Pe firul unui jurnal atipic, profilul acestui mare cărturar şi slujitor al Bisericii reflectă, deopotrivă, chipul blând al părintelui spiritual, pentru care cuvântul întemeietor, scris sau rostit, reprezintă o formă de comuniune sufletească. Crâmpeiele de viaţă monahală evocă inefabila seninătate a vetrelor mănăstireşti, adevărate oaze de rugăciune, dar şi de refugiu ori de creaţie, în vremurile sumbre ale regimului totalitar, pentru o seamă de intelectuali ai vremii. În miezul acestor fărâme de Rai şi de lumină dumnezeiască se înfiripă şi itinerarul spiritual al Preasfinţitului Părinte Timotei Aioanei, presărat de rituri de trecere şi evenimente ceremoniale – sărbători religioase, călugăriri, hramuri –, aureolate de portretele şi biografiile unor mari duhovnici români, neosteniţi călăuzitori ai oamenilor pe calea cea dreaptă a credinţei şi a virtuţilor străvechi. (Text pe coperta a patra a cărţii)

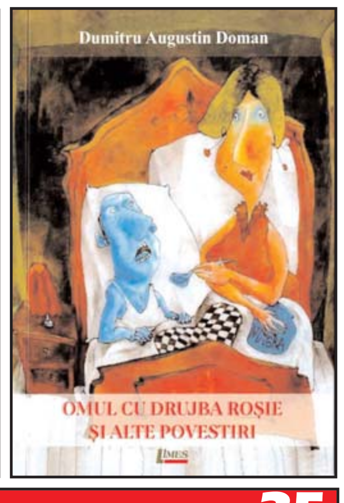
Dumitru Augustin Doman, ***Omul cu drujba roşie şi alte povestiri,*** **Editura Limes, Cluj-Napoca, 2023**

Spirit cehovian, Dumitru Augustin Doman transformă în poveste tot ce atinge, ca un magician pentru care lumea din jur este un nesfârşit teren de afirmare. Într-o lume într-o continuă reaşezare, personajele lui trăiesc „vieţi definitive", concluzive, tragicul şi comicul însoţesc fiecare destin în parte. Fiecare povestire este o mică bijuterie la care autorul a lucrat cu plăcerea şi răbdarea unui orfevru, nescăpându-i nicio nuanţă, niciun detaliu. Nu risc nimic spunând că literatura română are în DAD unul dintre cei mai importanţi prozatori ai momentului. (Adrian Alui Gheorghe, pe coperta din spate)

Incitaţiile şi deflexiunile către absurd se apropie – şi nu o dată – de cele ale maestrului genului, Urmuz, că doar Dumitru Augustin Doman locuieşte pe urmuziana stradă Vlad Ţepeş, la nr. 2, chiar în oraşelul natal al acelui enorm şi monstruos „grefier", în Curtea de Argeş. (Ioan Lascu, pe manşeta copertei a patra)

Rătăcit într-un târg

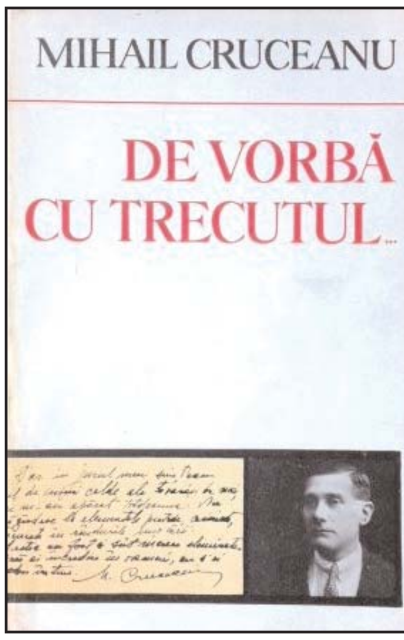
Mihail CRUCEANU

Reluare, aproape integrală, din volumul *De vorbă cu trecutul...*, Editura Albatros, Bucureşti, 1978, pag. 88-94. Acestea sunt probabil printre cele mai pertinente rânduri despre Urmuz-omul scrise de cineva care a trăit în apropierea lui (mai ales în ceea ce priveşte anul petrecut împreună la Alexandria, dar mai puţin aprecierile exegetice şi deloc finalul, cu „explicaţia” sinuciderii, atinsă de convingerile comuniste ale autorului) şi nu sunt deloc mulţi cei care au scris după ce l-au cunoscut nemijlocit: George Ciprian, Vasile Voiculescu, sora Eliza Vorvoreanu, Tudor Arghezi, Constantin Beldie. Saşa Pană şi Geo Bogza au scris fără să-l fi întâlnit vreodată şi nu ştiu dacă şi ce a mai scris şi altcineva, din apropiere sau nu. (Gh. P.)

În toamna lui 1915, după vreo trei luni de la izbucnirea Primului Război Mondial, Ministerul m-a numit profesor la gimnaziul din Alexandria, care era un fel de târg mai mare. Avea un gimnaziu, o judecătorie, un birt, un fel de cofetărie-cafenea unde se mai jucau şi table şi câteva prăvălii ai căror patroni, în serile de iarnă, îşi făceau apariţia la clubul din localitate, cu două odăiţe şi o masă lungă, în jurul căreia se strângeau amatorii de bacara. În afară de acestea, vara, mult praf, iarna, pustiu şi aproape întuneric. Aci m-am instalat într-o cameră mobilată la o onorabilă proprietăreasă, care mai închiriase o cameră unui tânăr ajutor de judecător, Dem. Demetrescu-Buzău. După ce l-am cunoscut, mi-a spus foarte simplu că mă urmăreşte de mult prin publicaţiile timpului, ca şi pe alţi poeţi simbolişti. Faptul a contribuit de la început să ne împrietenim. Deşi, în aparenţă, cu figura lui posacă, părea un om retras şi ostil mediului social, în realitate era o fire foarte plăcută, sincer şi găsind ocazia să facă reflecţii asupra oamenilor şi împrejurărilor, care te dispuneau prin originalitatea lor. Erau glume de care el nu râdea niciodată, iar pe tine, care-l ascultai, te făceau să gândeşti şi în acelaşi timp să petreci. Ne întâlneam la singurul birt din localitate, unde eram printre puţinii clienţi cărora n-avea cine să le gătească acasă. Ne întâlneam după ora patru după-masă, când ne plimbam pe străzile goale, căutând ceea ce la Alexandria nu se putea găsi din niciun punct de vedere. Ne întâlneam seara, când intram în odăile noastre, obosiţi de plictiseala zilei, pentru a da cu ochii de plictiseala camerelor. Şi iată, aşa, am devenit prieteni intimi, care discutam împreună toate aspectele existenţei, ca la vârsta tinereţii. Demetrescu-Buzău era un adevărat intelectual. Citea multă literatură şi nu se speria de noutatea oricărei teorii, mai ales în legătură cu diferitele curente literare. Dar nu era sclavul niciunei teorii în literatură, şi mai ales în poezie. El mi-a vorbit prima oară despre poezia lui Marinetti, care formase o şcoală în jurul lui. Era şi o tendinţă spirituală care ne apropia, neacordând niciun credit absolut părerilor curente, care, în banalitatea lor, ţin loc de cugetare multor oameni pretinşi intelectuali. Într-un timp găsisem că e ridicol să spui vorbe convenţionale, care nu înseamnă nimic în realitate, fiindcă nici nu te gândeşti la semnificaţia lor. Ni se părea nouă, mai în glumă, mai în serios, că vorbele „salutare”, „sănătate”, „la revedere” şi altele nu spun nimic în fond. Şi dacă e vorba de a se face cu ele faţă unei anumite împrejurări, pot fi înlocuite cu oricare altele. Şi ne distram căutând aceste „alte cuvinte”. Aşa, de pildă, dimineaţa, în loc să ne spunem *bună dimineaţa*, îi strigam „pipirig”, el răspundea „codobatură”, sau alte cuvinte. În felul acesta ne distram ca la Alexandria şi făceam haz între noi doi, căci alţii n-ar fi putut înţelege nimic. Pe vremea aceea, foloseam imaginaţia şi în felul acesta, destul de nepotrivit, când mă gândesc astăzi. (...)

Demetrescu-Buzău avea un suflet plin de umanitate, dar în poziţia în care se afla în faţa împricinaţilor păstra toată rezerva. Pătrundea însă sufletele oamenilor şi proceda cu un simţ de echitate ireproşabil, ceea ce-i câştigase stima superiorului său. Avea însă şi slăbiciuni. Omul modest, de o corectitudine firească şi de dezinteresare uimitoare, era de multe ori lipsit de voinţă. Chiar în împrejurări de mică importanţă, mai ales pentru el, pasiunea domina voinţa. Câteodată îl găseam jucând table la cafeneaua-cofetărie din centrul târgului. Juca şi pierdea. Nu-şi prea alegea partenerii şi, când dădea de câte unul mai şiret, pierdea toţi banii din buzunar. Şi ceea ce mă mira nespus era că nu-l stăpânea dorinţa de câştig, ci numai pasiunea jocului, care-l ţinea în cafenea ore întregi. Când îi atrăgeam atenţia frăţeşte, îmi dădea dreptate. Obiectivitatea lui nu se dezminţea niciodată. Dar pasiunea era mai puternică decât raţiunea şi lipsa de voinţă îl învingea. Cam tot aşa păţea şi în unele seri la club, unde mă introdusese şi pe mine. Dar jocurile de noroc nu m-au atras niciodată. Poate că şi pustiul acestui târg îl îndemna la asemenea distracţii.

Pierduţi în monotonia acestui târg, căutam fel de fel de soluţii pentru a ne mai complica viaţa, şi cum cele câteva familii mai înstărite ne cunoşteau, am început să le vizităm. Eram doi tineri neînsuraţi, fără defecte vizibile, puţin cam excentrici, dar asta adăuga la interesul pe care ni-l rezerva tinereţea neastâmpărată a fetelor, spre îngrijorarea mamelor. Se organizau pentru noi mici petreceri cu trataţii, cu dansuri şi chiar cu muzică. În aceste mici petreceri familiare nu mai întâlneam niciun picior de băiat. În localitate, nu era decât un ofiţer, care îşi încerca norocul să ia în căsătorie pe fata unui angrosist grec, pentru că urma să fie dotată mai bine decât toate celelalte fete. Dar angrosistul era un om cu experienţă şi se lăsa greu convins; celelalte partide erau cu dotele respective ca şi afişate, dar oamenii cu scaun la cap ce puteau să aprecieze la un judecător timid, pasionat de literatură şi muzică, şi la un poet simbolist. Ăştia nu erau oameni de însurat. Şi aveau dreptate. Dar distracţiile, conversaţiile însufleţite de glume decente nu puteau decât să placă. În mijlocul acestui tineret, primul rol îl juca Demetrescu-Buzău. Câteodată, cu toată verva de care dispuneam, mă opream din conversaţie ca să-l ascult. Căci ce-i dădea lui prin minte atrăgea atenţia tuturor. Astfel, întreba buchetul de fete să-i spună ce flori le plac sau ce animale. Şi tot el răspundea în faţa ochilor râzători şi întrebători că probabil le plac trandafirii, violetele şi tot şirul de flori, care de care mai banale şi mai graţioase, sau, vorbind de animale, că probabil le plac caii sau câinii. Iar fetele răspundeau râzând în cor, un da prelung şi plin de satisfacţie. Le ghicise preferinţele. Dar imediat se prăpădeau de râs auzind preferinţele ajutorului de judecător. Lui îi plăceau ridichile, pătlăgelele sau verzele, ca şi coropişniţele, şoarecii şi alte vietăţi, tot atât de „atrăgătoare” şi „fermecătoare”. În faţa lui Demetrescu-Buzău mă dădeam bătut cu adâncă bucurie. El era cel mai indicat să conducă tumultul tineresc al acestor petreceri. Când, la sfârşitul acestor serate, plecam împreună spre casă, eram cu inima plină de veselie tulburătoare, din care o parte o lăsasem în urma noastră şi alta o luasem cu noi. Era atâta bucurie!

Şi totuşi zilele şi săptămânile se succedau destul de monoton. În plimbările noastre singuratice şi aproape zilnice, Demetrescu îmi spunea toate gândurile lui. Auzind câteva note de pian venind dintr-o casă, îmi spuse că sunt din cutare operă. De aci urmă o întreagă conferinţă în privinţa muzicii. Cunoştea multe din cele mai importante opere, ca şi aproape toate simfoniile clasice. Îmi explica înţelesul lor, modul în care se desfăşurau părţile componente ale bucăţilor discutate, deosebirile dintre ele, caracteristica stilului marilor compozitori. Pentru mine, care, mărturisesc, nu mă interesasem de muzică, era o adevărată comoară de cunoştinţe muzicale. Îl întrebam de ce nu face cronici muzicale, fără să ştiu că el compunea partituri şi era şi un bun executant. La început tăcea, ridicând din umeri. La insistenţele mele, îmi spunea că îi lipseşte ceva care să-l facă critic muzical, că e un ratat al muzicii, şi eu nu-l înţelegeam. Mi se părea că nu are deloc dreptate şi cred că nici nu avea. În lungile ore de plimbare aveam timp să vorbim de toate şi Demetrescu nu aştepta să fie rugat pentru a-şi înşira cele mai felurite gânduri, pornind când de la realitatea ce ne înconjura, când în analiza unor teorii de artă sau de morală. El, ca şi mine, simţeam nevoia de a ne revizui gândurile şi judecăţile, complicându-le cu noi gânduri şi judecăţi. Era firesc să legăm existenţa din jurul nostru cu propria noastră existenţă şi astfel să ajungem la mici confesiuni care ne interesau deopotrivă. Între altele, Demetrescu îmi vorbea despre povestirile cu haz inventate de el şi pe care prietenii le ascultau în nopţile pierdute în cafenelele bucureştene. El le ştia pe dinafară şi mi le povestea şi mie, socotindu-le amuzamente nevinovate şi fără importanţă. Cum războiul mondial începuse de câteva luni, el confecţionase şi o istorioară de actualitate, intitulată *Emil Gaik*. Povestirea imita ploaia de declaraţii de război ce urmaseră unele după altele şi obligaseră diferite state să facă fel de fel de declaraţii. Cum s-ar spune, satul arde, Europa era în flăcări, iar noi la Alexandria găseam timpul potrivit, ca baba din zicală, să ne pieptănăm. Demetrescu nu le dădea mare importanţă acestor mici satire, găsindu-le bune de debitat între prieteni. Nici nu se gândea să publice, căci, până atunci, nu se socotea vinovat de veleităţi de scriitor. E adevărat însă că îmi spunea despre intenţia ce o avusese să improvizeze nişte lucrări dramatice, pentru a demasca mediocritatea mediului social ce striveşte pe omul care se devotează unei opere de creaţie. Inconştienţa mediului tinde să-i strivească toate aspiraţiile. În acelaşi timp, avea o pornire hotărâtă împotriva birocraţilor care se supraestimau, plini de o ridicolă inconştienţă.

El se indigna împotriva laşităţii generale care se pleca servilă în faţa omului ce reuşea în acţiunile lui, şi numai după ce reuşea. Pe aceştia, îmi spunea el aproape revoltat, i-ar croi cu biciul, punându-i în genunchi. Sau ironiza pe „şefii” care tronau la birourile lor ca nişte zei. În acest scop imaginase o scenă în care un cetăţean mucalit spulbera gravitatea unui şef, mângâindu-l cu mâna pe sub bărbie, foarte liniştit, ca şi cum ar mângâia o pisică sau un câine. Când scene similare din cuprinsul pieselor lui Ciprian m-au făcut să-mi pun întrebări stăruitoare în privinţa paternităţii lor, mă gândeam mereu la povestirile lui Demetrescu. Tot aşa, îmi aduc aminte de modul de tortură pe care-l imaginase Demetrescu, punând un individ într-o celulă a cărei uşă, din sfert în sfert de ceas, era deschisă de un călugăr care se pleca reverenţios în faţa celui închis şi, fără să spună o vorbă, închidea uşa şi pleca, repetând zi şi noapte această mişcare, în tăcere. Imaginea aceasta se găsea, puţin modificată, într-o altă piesă a lui Ciprian, *Capul de răţoi*, ca şi replica „E ora cutare şi dvs. purtaţi încă barbă.” Când l-am întrebat de ce nu dă acestor imagini o formă definitivă într-o operă de artă, mi-a spus că îi lipseşte acel ceva care să-l ajute la o creaţie de artă. El se socotea un om care încurcă lumea, un ratat ca şi la muzică. De altfel, chiar ca om îşi închipuia că are o figură cu totul neplăcută, că e urât şi nicio femeie nu-l va simpatiza şi deci va trebui să nu se însoare niciodată. Ciudate idei mi se părea că are acest prieten inteligent şi simpatic, al cărui defect era tocmai neîncrederea în însuşirile lui bune. Poate de aceasta era şi atât de retras în el.

Plecând de la Alexandria, în anul următor, la Craiova, unde îmi aveam catedra, nu l-am mai văzut, şi abia după terminarea războiului şi după ieşirea mea din închisoare, pe care o făcusem cu ocazia creării P.C.R., l-am vizitat la Curtea de Casaţie, unde era magistrat. M-a privit cu cea mai caldă prietenie şi m-a invitat să nu-l ocolesc. Profesam şi avocatura. În această calitate puteam să am nevoie de el. Dar activitatea politică mă împiedica, în bună parte, să-mi îndeplinesc şi munca de avocat.

→

Urmuziana

Simple coincidenţe centenare?

Mihaela MALEA STROE

M-a tentat, încă de prin primăvara acestui an, să scriu despre Urmuz şi Darie Magheru [în fotografie]. Se ştie bine cine este Urmuz. Nu se ştie aproape deloc cine este Magheru. Urmuz a scris puţin (în expresia lui Paul Cernat – o „mini-operă explozivă [care] a ieşit la suprafaţă după moartea autorului"), *despre* el s-a scris mult. Magheru a scris mai mult, dar *despre* el s-a scris foarte puţin. Urmuz, susţinut şi popularizat de George Ciprian, lansat de Arghezi, apoi publicat de Saşa Pană şi Geo Bogza, a dobândit glorie postumă, Darie – marginalizat în timpul vieţii, arestat ca anticomunist, exclus din Uniunea Scriitorilor de P. Sălcudeanu, reprimit, apoi, dar publicat şi recenzat cu parcimonie – editat, după '89, de Daniel Drăgan şi de Valentin Ajder, a rămas aproape necunoscut, chiar şi după schimbarea regimului pe care l-a contestat. Urmuz – un timid, descris de sora lui ca „nepretenţios şi introvertit", cu atitudine mai degrabă ludică, veselă, glumeaţă, Darie – un „tăios" incomod, sancţionând (uneori cu vorbe grele) prostia, impostura, slugărnicia, oportunismul. Dar... să începem cu începutul!

Urmuz (Demetru Dem. Demetrescu–Buzău) s-a născut pe 17 martie 1883, la Curtea de Argeş, şi a plecat de pe planeta natală la 23 noiembrie 1923. Magheru (Aurel Zaharia Moldoveanu) s-a născut la 25 octombrie 1923, în Lunca Câlnicului, Braşov, şi a plecat în 25 octombrie 1983. O sută de ani de la plecarea celui dintâi înseamnă o sută de ani de la venirea celui de-al doilea. Împreună, au trăit – prin vârste rotunde – o sută de ani (Urmuz – 40, Magheru – 60), Magheru părăsind propriul traseu terestru la o sută de ani de la naşterea lui Urmuz. Sfârşitul lumesc îi apropie, şi el, într-o oarecare măsură: Urmuz a optat pentru sinucidere. În cazul lui Magheru, împrejurările decesului au rămas încă neclare, fără să fie însă exclusă ipoteza sinuciderii. Apoi, pe lângă profesiile pentru care s-au pregătit (Urmuz – judecător/grefier, Darie – actor), amândoi – frondişti, rebeli, nonconformişti – s-au dedicat literaturii. Au avut parte, amândoi, de iubirea şi devotamentul surorilor care, păstrând manuscrisele, vorbind şi scriind despre ei, n-au lăsat pradă uitării numele lor (Eliza V. Vorvoreanu, sora lui Urmuz, cu „Spicuiri din adevărata viaţă a lui Urmuz", Olga Lascu – sora lui Magheru, cu „Aduceri aminte despre Darie Magheru"). Îi „înfrăţeşte" şi un mic detaliu portretistic: ochii verzi. Olga Lascu aseamănă ochii lui Darie frunzei verzi de nuc, iar Lidia Popiţa Stoicescu, fosta lui soţie, poetă ea însăşi, scrie – în poemul *Previziune* – „Va veni o vreme/ când,/ pe neştiutele căi, vei pleca/ spre acolo unde pământul/ se-mpreună cu zarea // Atunci,/ acolo,/ totul va fi de un verde intens,/ întru/ înveşnicirea/ ochilor tăi..." Nu intenţionez să speculez seria de coincidenţe ca pe un fel de predare-primire nepremeditată de ştafetă literară, dar încadrarea girată de Arghezi şi deja consacrată a lui Urmuz în avangardism, iar a lui Magheru în „neoavangardismul românesc de la sfârşitul anilor '60" (Octavian Soviany) ar permite şi o astfel de interpretare... nonconformistă, o asociere atipică prin perspectiva lor similară (în coordonatele absurdului aparent/grotescului, dar şi tragicului) asupra contextului istoric, din epoci diferite, în care au trăit şi au creat. Nici Urmuz, nici Magheru nu au ţintit premii literare, au scris din pornire interioară onestă, irepresibilă, reacţionând, fiecare, la realitatea existenţială – împănată cu absurd-grotesc-tragic – a timpului său. Înzestraţi cu sensibilitate sporită („Lăuntric un timid şi îndemnat la delicateţe, la orice nepotrivire cu sensibilitatea sa supradozată se întuneca repede" spune criticul A.I. Brumaru despre Magheru), cu privire ageră, selectivă, oarecum înrudită caragialianului „simţ enorm şi văz monstruos", şi Urmuz, şi Magheru ar avea negreşit aceeaşi atitudine protestatară şi faţă de absurd-grotesc-tragicul zilelor noastre, servit în doze crescătoare. Ceea ce au creat (proza şi fabula lui Urmuz, apoi poemele, teatrul, dar mai ales romanele lui Magheru – *cărămida cu mâner* şi *nemuritorul în solitudine şi durerea*) le asigură amândurora valabilitate dincolo de epocile în care au trăit, chiar dacă Magheru nu se bucură (încă?) de receptarea pe care ar merita-o. El a avut neşansa de a trăi şi a crea într-o perioadă extrem de agresivă ideologic, rigidă, care îşi anihila opozanţii, iar prin reacţiile incomode s-a ales inclusiv în mediul literar mai mult cu duşmani sau „pizmuitori" (A.I. Brumaru) decât cu prieteni autentici. Unii dintre cei lezaţi de replicile uneori sarcastice ale scriitorului i-au rămas ostili şi după ce a plecat din astă lume, până ce ei înşişi, mult mai târziu, au părăsit-o.

Textele lui Darie, elaborate cu migală şi respect faţă de cuvântul scris aidoma celor urmuziene, pretind cititori exersaţi, apţi şi interesaţi să decodifice mesajul. Nu pot fi citite pe diagonală. La prima ediţie a romanului *nemuritorul în solitudine şi durerea* (1995), pe coperta a patra editorul avertiza: „cititorul dornic de o lectură facilă este sfătuit să nu cumpere această carte". Romanul, cu accente autobiografice, scris în 1961-64 şi imposibil de publicat la vremea aceea, transfigurează experienţa carcerală a lui Darie şi este o radiografie codificată a regimului concentraţionar de atunci, extensibilă la orice timp şi spaţiu aflate sub dictatură. Numele personajului principal, Antimir, cere decodificare prin trimitere la limba rusă – анти-мир – în care „mir" înseamnă lume/pace, numele sugerând că personajul se împotriveşte lumii/păcii sovietice. Explicaţia i-a fost încredinţată lui D. Drăgan chiar de către autor. Antimir evoluează în trei ipostaze (inculpat, nebun, gropar) într-o atmosferă kafkiană, în aşteptarea unui proces misterios, declanşat de entităţi rămase în umbră. Vina deductibilă a personajului este că refuză să admită existenţa celui de-al patrulea perete (al carcerei, al garsonierei) care închide spaţiul vital, desăvârşind izolarea. El pendulează între carceră şi garsonieră (mai apoi ospiciu şi mormânt), garsoniera nefiind altceva decât o... carceră confort-sporit care creează iluzia libertăţii. Prin absurdul situaţiilor trăite, prin imposibilitatea comunicării cu ceilalţi, poate fi asociat şi cu Mersault, din *Străinul* lui Camus. Antimir alege spulberarea simbolică a pereţilor printr-un act suicidal de esenţă tragică, autosacrificială: închide uşile, ferestrele, deschide gazul în teracota albă, lipită de perete. În timp ce „gazul sâsâia tot mai nervos", declară în faţa unui auditoriu imaginar că, „în ciuda unor retractări anterioare" la care a fost constrâns (pe parcursul anchetării, se subînţelege), *„al patrulea perete nu există!"* şi aprinde bricheta. Derulată în trei părţi-parabolă aparent disjuncte (*sisif uitând, pod la drobeta, nemuritorul în solitudine şi durerea*), corespunzătoare ipostazelor personajului, naraţiunea solicită cititorul să găsească subtile fire de legătură. O menţiune: Magheru scrie, de regulă, fără majuscule, excepţie făcând – în acest roman – El, Acela (când se referă la divinitate) şi negarea celui de-al patrulea perete. Criticul Romul Munteanu aprecia că „*...nemuritorul în solitudine şi durerea* are o semnificaţie deosebită în întreaga economie a operei autorului. Chiar dacă n-ar fi fost şi alte scrieri, tot ar fi meritat să capete, în timpul nostru, o relevanţă particulară, care i se cuvine din plin", iar Octavian Soviany atenţionează: „Scrierile postume (poeme inedite, romanul *nemuritorul în solitudine şi durerea*, poemul dramatic *pygmalion,* volumul de teatru *forum traiani*) aşteaptă încă exegeza atentă a criticii."

Dacă personajul tragic Antimir poartă un nume ales cu scop precis pentru a putea fi „tradus" în sensul opoziţiei faţă de un sistem devastator, numele/porecle şi personajele din *cărămida cu mâner* (State Broajbă, Ciorofleacă, Beşleagă, Gheo al lu' Maftei ş.a.) sunt culese ori inspirate din zona seceleană în care Magheru a crescut, la fel cum Urmuz, după spusele surorii lui, culegea numele unora dintre personaje de pe firme ale timpului: *Algazy & Grummer, Cotadi şi Dragomir* sau din realitatea imediată.

Comicul de situaţie, de caracter, aparentele sincope semantice care – în text – „îngroaşă" disfuncţionalităţile din realitatea (politică, socială, artistică...) vizată de scriitor, parodierea pseudoidealurilor şi a nonvalorilor ridicate (cu o periodicitate verificabilă istoric) la rang de repere existenţiale, turnura neaşteptată a frazei consonantă unui univers dizarmonic, patronat de absurd, ironia – prezente în proza lui Urmuz – se regăsesc şi la Magheru, în romanul (antiromanul, neoromanul sau chiar... antineoromanul) *cărămida cu mâner.* Contextele diferă, tipologiile însă – aidoma celor din comediile şi schiţele lui Caragiale – deşi îmbracă mereu alte veşminte –, sunt perene: prostul fudul, incompetentul în funcţie înaltă predispus la fraude, snobul, arivistul, impostorul etc.

Lucian Costache observă (în *Urmuz sau Despre paradox*) că „În proza lui Urmuz, familia e un eşec." Observaţia este valabilă şi pentru familia Ciorofleacă, din *cărămida cu mâner*. Lipsesc acel „ţăruş, de care se află legată întreaga familie Stamate...", arhitectura bizară a apartamentului, „canalul răcoros", obiectele-fiinţă. Membrii familiei Ciorofleacă ies în lume.

→

Prin anul 1923, cu vreo lună înainte de tragicul lui sfârşit, ne-am întâlnit prin dreptul judecătoriei de pe strada Ştirbei Vodă. Ne-am strâns mâinile cu prietenie şi el mi-a spus în treacăt că doreşte să mă întâlnească ca să-i spun şi lui ce e comunismul. I-am promis, grăbit cum eram, că voi căuta să-l văd cât de curând, dar nu m-am ţinut de cuvânt. Când am aflat sfârşitul de la Şosea, am rămas profund impresionat. Spiritul lui drept şi cinstit se simţea strivit de o lume în care interesul meschin, nedreptatea şi brutalitatea stăpâneau nenorocita omenire. El căuta un refugiu, o cale pe care să se îndrepte spre un ideal uman mai drept şi care să justifice existenţa în această lume. Obiectiv, pătrunzător şi fără prejudecăţi, sunt sigur că m-ar fi înţeles, şi m-am simţit profund întristat că am neglijat dorinţa lui, ca şi a mea, de a sta de vorbă asupra unei alte lumi ce se anunţa. Poate i-aş fi întârziat gestul care l-a doborât, sau poate l-aş fi împiedicat. De vreme ce mă invitase, se vede că avea nevoie de mine. El nu uitase că un an şcolar întreg ne înţelesesem atât de bine. Căuta acel strop de lumină care să gonească întunericul din jurul său. Şi nu l-a găsit.

Astăzi o serie de critici vor să explice gestul din urmă în legătură cu neobişnuita lui carieră de scriitor, dar pentru aceasta ei iau glumele unui om inteligent şi pregătit să înţeleagă arta şi adaugă cele mai ingenioase teorii şi comparaţii cu alţi scriitori din lume, pe care poate Demetrescu nici nu i-a cunoscut. Ei nu vor să ţină seama de judecata lucidă a acestui pretins scriitor, care nu s-a crezut nici scriitor, nici deschizător de drumuri în artă, şi tocmai de aceea a ezitat să-i apară glumele tipărite.

Maniera folosită de Demetrescu în fantasticele lui povestiri arată, cel mult, ingeniozitatea lui de a folosi educaţia artistică şi spiritu-i de observaţie chiar în aceste glume, menite să înveselească orele petrecute cu prietenii, înlăturând o clipă acel gol sufletesc în mijlocul unei societăţi decăzute, care l-a chinuit toată viaţa. El a făcut totul pentru a înlătura brutalitatea intolerabilă a lumii care îl înconjura. Împotriva ei, sufletul lui revoltat a luptat cu gluma şi ironia unor povestiri, intenţionat absurde. Dar, lipsit de voinţă, n-a putut duce lupta mai departe, căci mijloacele pe care se sprijinea erau prea fine şi necorespunzătoare luptei aprige necesare pentru înlăturarea unui rău atât de bine organizat. El a căzut învins şi i-au rămas numai glumele, care n-au legătură cu tragica lui existenţă. Povestirile lui n-au decât un scurt episod, am putea spune, întâmplător, în cursul unei existenţe în care luciditatea unei minţi pline de nobleţe, de dragoste de oameni, de înaltă morală socială n-a găsit nicio justificare pentru a o prelungi. Şi el a renunţat la ea.

La pas prin satul global

Franţa sub jar de maci
Jurnal de Montmorillon (II)

Paula ROMANESCU

Tot de prin veacul al XIV-lea, an de an, de Ziua Sfintei Maria avea loc până mai ieri o procesiune în semn de mulţumire pentru salvarea oraşului, cu, purtată pe umeri, statuia Fecioarei. Numai că de nişte ani buni procesiunea a fost dată uitării pe motiv că greul paşilor mulţimii ar dăuna podului de peste Gartempe...

Adevărul este că omenirea se închină astăzi altor idoli, altor sfinţi, de când cu Revoluţia Franceză care i-a înscris pe regi între cetăţenii de rând, operaţiune de „nivelare" socială la care a „semnat" cu sârg şi sânge şi ghilotina…

Străzile sunt înguste cam cât să îngăduie unei trăsurici (de altădată) să se strecoare pe-nserat, cu ocupantul ei cu tot, până la casa cu flori în fereşti a vreunei frumoase.

De-ar fi să se ghideze doar după florile ca element distinct, supirantul de astăzi ar fi în mare încurcătură, fiindcă toate casele au ferestrele încărcate de flori, flori la colţul zidurilor în nişe special gândite să ţină înmiresmatele poveri, flori în balcoane, flori în ghivece, flori vii după perdele...

Pe străzi circulă mai nou motociclete furioase, sfărâmând cu uruitul lor insolent liniştea patriarhală a cetăţii.

Impozantul fost Palat al Justiţiei cu donjonul prevăzut cu o ferestruică în partea superioară şi cu, în josul zidurilor, apa râului Gartempe, se răsfrânge în oglinda apei când curgerea e abia perceptă.

Câţi nefericiţi prinşi în păienjenişul legilor îşi vor fi aşteptat în temutul donjon sentinţa şi cum se va fi înclinat balanţa Judecăţii pentru ei de-a lungul timpului? Astăzi la Montmorillon Justiţia nu mai are Palat. Are Muzeu!

A pierit şi breasla dogarilor, iar butoaiele pântecoase de mai ieri îşi dorm somnul doagelor prin golul fostelor pivniţe ale urmaşilor foştilor podgoreni.

Nici berea n-a rezistat concurenţei impuse de marile trusturi. Se bucură de mare căutare două caricaturi cu parfum de hamei, făcute postere şi care aduc bani buni celor care au mirosit afacerea, promovând-o cu asiduitate.

Ca pretutindeni în lumea liberă, îndrăgostiţii se sărută cu patimă, ignorând trecătorii (care nu se sărută!), abandonaţi chemării rugului mistuitor.

Ar cam fi ora mesei de prânz.

Între orele 13 şi 14 (ba chiar 15 în zile de ne-muncă), tot franţuzul trebuie să aibă o farfurie în faţă. Noi, românii, mai păcălim farfuria preferându-i (?!) un sandwich, ca nu cumva timpul muncii să se risipească …

Domnul Soulard ne invită la un restaurant cochet pe malul apei. Acceptăm cu graţie.

Până să ni se aducă „specialitatea casei" – ceva cu carne şi multă salată, brânză şi o carafă de vin alb, amfitrionul prinde să ne povestească despre istoricul familiei sale cu rădăcini care vin şi trec prin Maurice Thorez (1900-1964), fost secretar al PCF, refugiat în URSS în timpul Războiului (o fi ştiut el de ce!), apoi, după '44, amnistiat de Statul francez (chiar să nu-i mai fi plăcut Franţei comunismul?!), devenit ministru de stat (1945-1946), vice-preşedinte al Consiliului de Stat pentru alţi câţiva ani, scriitor de memorii (avea ce povesti!), ca, la 64 de ani să-şi afle sfârşitul pe (în!) Marea Neagră. Sau l-o fi răpus cumva dorul de marea ţară a sovietelor?

După o linişte binemeritată întru omagierea cum se cuvine a „specialităţii casei", la paharul de vin aveam să aflăm că, printre ramurile stufosului său arbore genealogic care numără astăzi peste 300 de membri (!!!), ar mai fi de amintit cu mândrie şi Jean-Louis Barrault, actor emblematic al scenei pariziene, regizor, creator de roluri dramatice de neuitat, egalat (sau depăşit!) doar de Radu Beligan în acel de neuitat Béranger ionescian.

La uluirea cu care repet: *Trei sute de membri în viaţă?! Şi, vă recunoaşteţi dacă vă întâlniţi întâmplător pe stradă?,* interlocutorul nostru surâde uşor, spunându-mi că la ei se păstrează o veche tradiţie de clan, aceea de a se reuni o dată la trei luni (în fiecare anotimp adică), pentru a se bucura de a fi împreună, pentru a-i saluta pe noii veniţi pe lume – fluviu rostelnic de viaţă.

Întâlnirea are loc *à tour de rôle* – pe rând la fiecare membru al acestei păduri omeneşti, acolo unde se află acesta.

Fără programare se întâlnesc doar ori de câte ori unul dintre ei se mută sub iarbă.

Cum programul de după-amiază era mai lejer, ni se propune să facem o vizită uneia dintre membrele plasate pe ramurile… cele mai aproape de cer ale arborelui-clan, mamă a cinci fii bine aşezaţi social, toţi la casele lor.

Ea, ajunsă la 85 de ani, fusese plasată într-un aşezământ de asistenţă socială.

Cu un telefon de avertizare („programarea" acestei vizite trebuia făcută totuşi!), am ajuns spre orele ceaiului de după-amiază la destinaţie – un hotel de lux cu apartamente mobilate după gustul fiecărui asistat, acesta având libertatea de a-şi aduce aici mobilier, tapiserii, opere de artă, suveniruri cât pentru a-şi crea iluzia ambianţei fostei sale locuinţe.

Stăpâna „casei", d-na Cavaillet-Soulard, ne întâmpină chiar la intrarea în imobil. Semn că venirea noastră reprezenta pentru ea un mare eveniment. Cochetă, uşor fardată, elegantă fără ostentaţie, ne urează bun-venit cu o nedisimulată bucurie. Era evident că fiece vizită era pentru ea (şi pentru vecinii de apartament) un semn că cei dragi nu o uitaseră.

Ne conduce cu mare bucurie în „casa ei" unde, pe masa care-i serveşte de altar de suflet, sunt aşezate portretele alor săi – copii, nepoţi, strănepoţi.

Ai zice că nu-i lipseşte nimic.

Curgerea fluviului vieţii trece prin „ograda" sa cu viaţa pre moarte călcând.

Totul este prevăzut aici astfel ca aceşti exilaţi de lux să nu ducă lipsă de nimic din cele pe care bătrânii de la noi, uitaţi de lume (de ai lor copii adică) nici nu şi le pot imagina, necum permite: salonul bleu – pentru lectură, cel vernil – pentru muzică, cel roz – pentru jocuri de societate, cel galben – pentru corespondenţă, mediatecă, film…

→

O lume dezaxată, care are propriile bizarerii: biserica se află într-o altă localitate, aproximativ în centru tronează cârciuma „la jegosu", moartea e privită ca fapt divers (un birjar care a vândut cai să-şi ia Crysler moare beat, la primul drum cu maşina, pentru că „şoseaua nu s-a bifurcat exact unde avea el nevoie"). În vreme ce Stamate este ocupat „cu obişnuitele sale cercetări filozofice", Ciorofleacă are un ideal pe care l-a atins: „el, ciorofleacă, îşi visase porc [...] încă de la regiment _ p.s. _ îşi dorea un porc al lui personal şi îl obţinuse!..." Porcul (numit Richelieu), ţine de categoria idealurilor... materiale, tangibile, este „un ce concret, cu şorici viu, nu-i nici beană nici văzduh sau toate celelalte – penetrabile cu pasul". Tensiunea în familia Stamate este mocnită, detectabilă, totuşi, dacă se ţine cont de însuşi umorul „cerebral, mai greu de detectat şi apreciat" (Vasile Voiculescu) al autorului: „soţia tunsă şi legitimă a lui Stamate, ia parte la bucuria comună, compunând madrigale, semnate prin punere de deget". Femeii analfabete, cu înclinaţii muzicale din micro-romanul lui Urmuz, îi corespunde, la Magheru, „madam ciorofleacă". Alfabetizată sumar (e alt secol!), ea „îşi desăvârşeşte instrucţiunea intelectuală" păzind porcul la păscut şi ţinând într-o mână un roman de Alexandre Dumas, iar în cealaltă o funie de al cărei capăt este legat Richelieu. În faţa unui presupus inamic, secvenţe comice atestă unitatea „tribului" Ciorofleacă, dar tensiuni interne mocnesc şi aici, capul familiei evadează şi el frecventând cârciuma „la jegosu". Nefiind vrăjit de „o sirenă cu gesturi şi voce seducătoare", nu simte „divinii fiori ai dragostei" şi nu are dezamăgiri sentimentale. E dezamăgit şi înjură când consoarta îl pierde pe Richelieu şi se întoarce la cârciumă aducând, legat de funie, un „taur cu care el, ciorofleacă, de altfel şi toţi ceilalţi până una-alta n-aveau ce face!..." Simbolică este acum o vânătoare în cerc. Taurul îi fugăreşte pe clienţii cârciumii, care se chinuiesc, ridicol, să ţină „aproape", în spatele animalului totemic, procurându-şi astfel iluzia că ei sunt urmăritorii. Deznodământul este, tot simbolic, o „altamiră" inversă: taurul îi „tencuieşte" pe uşa gardului pe fugăriţi ce se cred urmăritori/vânători, uşă de pe care „nu s-au mai lăsat cojiţi până târziu când începuseră a se ivi primele stele". Rostul totemului se schimbă, taurul nu mai protejează, ci avertizează „tribul" care îi ignoră sau reneagă abstracta utilitate („taur cu care [...] n-aveau ce face"). Scena vânătorii în cerc, ilară şi aparent absurdă, este însoţită de o divagaţie în care Magheru, făcând trimitere la picturile rupestre, pledează pentru creaţia revelată şi amendează „neoprimitivismul cult", mimarea stângăciei primitive „care însă nu fusese deloc stângăcie _ aşa cum s-ar putea crede! _ când e vorba de altamira – ci, dimpotrivă, revelaţie! ... şi la ea s-a ajuns acum douăzeci de milenii – străbătând cu dalta alte neştiute milenii anterioare [...] deci primitiv la sensul vulgar al cuvântului, la sensul de stângaci _ indiferent de mâna sau alt apendice cu care creează! _ nu este scriitorul de tauri, cel ce se identifică adesea cu magul tribului însuşi – ci contemporanul nostru care dispreţuieşte teoretic şi escamotează practic desenul corect". „Primitivii" aceia au fost creatori de mituri, Magheru îi admiră şi îi evocă, dar trimiterile mitologice sunt prezente şi la Urmuz, care „întoarce epicul la origini" (Lucian Costache). Această divagaţie şi altele asemenea constituie un fel de substrat „serios" pe care se grefează în roman situaţiile comice, ilogice, ironia, umorul, persiflarea.

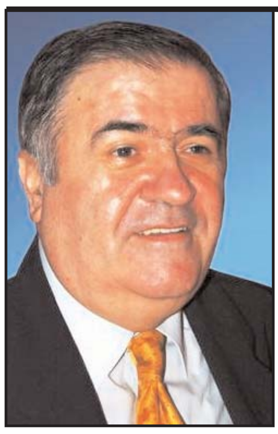
Şi la Urmuz, şi la Magheru, componenta vizuală a textului impune decriptarea cumva asemănător tablourilor cubiste sau suprarealiste. Este nevoie şi de imaginaţia interpretativă a cititorului pentru a „vedea", de pildă, în pianul la care pedalează, timp de trei ore, Fuchs („fără însă a cânta"), un „bizar mijloc de locomoţiune" care îl poartă „până într-un cartier întunecos, înspre care, fără voia lui, o putere tainică îl atrăgea – gurile rele spun că în chiar acea stradă celebră pe care bunul împărat Traian, după consiliul tatălui său Nerva, a indicat-o naivului păstor Bucur să o aşeze cea dintâi, când a întemeiat oraşul ce îi poartă numele..." La fel, pentru a-l vedea şi înţelege pe Stamate, care, „Suindu-se apoi pentru totdeauna în căruciorul cu manivelă, luă direcţia spre capătul misterios al canalului şi, mişcând manivela cu o stăruinţă crescândă, aleargă şi astăzi, nebun, micşorându-şi mereu volumul, cu scopul de a putea odată pătrunde şi dispărea în infinitul mic." În fine, la Magheru doi autostopişti află, când camionul în care s-au urcat dă să intre în şanţ, ce primejdie îi paşte: „ipochimenul de la volan începe să delireze un straniu cuplet, [...] cam în maniera interpretativă a ritualului catolic, deci cumva ca acel «a-ve-ma-ri-a-ma-ter-deii...», dar cu text în românească sadea: «dumnezeule-maredumnezeulemaredumnezeulemare...», alb, uniform, impersonal şi toată chestia având corolar_abrupt, viril!_un singur cuvânt rostit cu timbrul umbrei din hamlet – varianta lawrence olivier: «nitroglicerina!»" Aici, sugestia auditivă duce la „vizualizarea" groazei de pe chipurile ocupanţilor cabinei.

Sau, invers, vizualul care susţine auditivul, în *nemuritorul...*: Antimir, întors din morţi, râde „tot aşa cum ar râde locul gol unde fusese rezemat un violoncel, odată, sau chiar cutia violoncelului aceluia care niciodată nu venise, dar ea, cutia, continua să-l mai aştepte..."

Închei aceste spicuiri din scrierile celor doi „centenari" cu un gând transmis de departe de Mihai Nadin, care l-a cunoscut pe Magheru: „Într-un sistem dement, care nu accepta nicio formă de rezistenţă, Darie Magheru s-a mascat ca nebun el însuşi. Râdea de cei care acceptaseră non-conformismul său fără să înţeleagă că era masca lui. Sensibil peste măsură, făcea ca şi cum îşi pierduse minţile, când, în realitate (chiar şi după excese alcoolice pentru care era recunoscut) rămânea treaz în sfidarea celor care nu prea ştiau cum să-l trateze."

La pas prin satul global

Egiptul, muzeul *in vivo* al umanităţii (II)

Mihai SPORIŞ

Dar veşnicie mai predictivă decât cea a informaţiei, pusă în tainele artei, nu poate exista! Ea nu se lasă devastată de căutătorii de comori, adică de materialul perisabil. Poate fi doar ascunsă de profanatori, ori pierdută vremelnic, fără iniţierile speciale, în spatele vălului lui... Isis!

Am început recunoaşterea, prin pipăit, a Egiptului. Un vechi sfătuitor ne-a fost *părintele istoriei,* Herodot (484-425 î.Hr.), care cu vreun veac şi mai bine înainte de instalarea urmaşilor lui Alexandru în Egipt, fusese... *un turist,* cu mare băgare de seamă asupra piramidelor şi consemnase cu vădită uimire cele văzute. Mai înainte de el, chiar misteriosul Homer făcuse vorbire, epopeic, de Egipt, prin *Iliada* (vezi Cântul al IX-lea unde ne vorbeşte despre Theba, cea cu o sută de porţi). Hippocrat (460-370 î.Hr.) însuşi, îşi va fi permis „o bursă de studii" pe acolo, apoi nenumăraţi alţii vor fi venit să vadă minunile lumii. Cum să nu vezi mai întâi Piramidele şi paznicul lor imens, gata să te chestioneze, dacă ai venit pregătit la întâlnirea cu istoria, mitologia, cu provocările tragediei (vezi cea a grecilor, cu Oedip, primul provocat şi într-o lucidă introspecţie a omenescului), ba şi despre provocările ştiinţei şi ale priceperilor demiurgice?! Furnicarul de oameni, din faptul unui dis-de-dimineaţă, ne spunea că o lume pe toate graiurile păsăreşti se minuna de faptele oamenilor de demult, parcă mândrindu-se că oamenii au creat acele minuni. Acelaşi roi de oameni, cu zumzetul lor pestriţ peste tot. Printre imensele coloane ale templelor, cu urechile în căşti şi ochii pe scrisul pereţilor, pe combinaţiile zoomorfe ale statuilor, sunt gata să-şi ducă acasă o nouă fotografie, vreun filmuleţ, cu ghidul în preajmă interlocutor, substituind faraonii, scribii, arhitecţii, sculptorii! Am trăit senzaţia călătoriei, aievea, acolo, printre faraonii neridicaţi în panteon, adică aflaţi acolo prezenţi, în timpul lor istoric. Da, ei mărturiseau generaţiile, în cele trei mari piramide de la Giseh/Giza: Bunic, Tată, Nepot/Keops, Kefren, Mikerinos (după cum i-au numit grecii). Ei mărturiseau şi schimbările de mode, de macazuri, prin Dinastiile cu propriile lor credinţe, şi revoluţionările pământene şi noile proiecţii ale cerului. Acolo au pus, într-o magazie istorică, şi luntrea solară (*sâmbetistul Caron*?!), să treacă Nilul, dinspre capitala cea vie, spre înveşnicire. Au pus alături faună şi floră, tehnologii, ritualuri şi credinţe, o viziune sincronă a acelor vremi despre univers şi locuirea omenească în el, cu drepturi şi obligaţii. Lucrurile/artefacte, lăsate de zestre în impresionante colecţii vădesc iubirea de frumos şi armonia unei ordini cosmice asumate şi respectate. După acest pipăit, împroprietăriţi cu firea locului, puteam să mergem în sălile muzeelor. Cauza cercetată de noi putea fi pledată specializat de Egiptologie, cu avocaţii ei performanţi. Muzeul de istorie din Cairo putea fi casa lor, recomandată de o competenţă referenţială.

Capitala de azi a Egiptului, Cairo, cel mai populat oraş al Africii, este centrul politico-administrativ care prezintă cartea de vizită a prezentului. Aşezarea lui este doar peste Nil de marile piramide, ca o continuitate a vechilor capitale apărute în Regatul de jos. Renaşterea Egiptului, cu tainele vechimii sale, va fi fost posibilă odată cu trezirea interesului umanităţii pentru valorile ei. O ştiinţă specială, *Egiptologia,* ca domeniu special al cercetării istoriei antice, va fi pus pe drumuri oamenii de ştiinţă, fără culoare rasială, etnică, religioasă, dar cu priceperi diverse şi cu un entuziasm al aflării tainelor special. După isprăvile lui Thomas Young şi Françoise Champollion, următoarele două veacuri consemnează avalanşa ştiinţei şi apariţia mijloacelor de împărtăşire a cercetărilor. Va fi creat chiar un *Serviciu Special pentru Cercetarea Antichităţilor Egiptului.* Primul lui director a fost arheologul Auguste Mariette. Acesta luase contact cu Egiptul în 1850, când cercetase la Abydos (capitala veche, oraş sfânt dedicat lui Osiris) şi făcuse impresionante descoperiri, bine conservate în splendide basoreliefuri, vorbind prin artă despre viaţa Egiptului Vechi de peste 5000 de ani. Nevoia conservării şi expunerii interesului public cereau imperios instituţia Muzeului. Insistenţele lui August Mariette (1821-1881) se vor materializa după douăzeci de ani. În centrul oraşului, lângă Piaţa Takrit, se ridică azi Muzeul, promovat idee de Mariette. Arhitectul, francez şi el, Marcel Dourgnon (1858-1911) şi noul director al *Serviciului,* egiptologul francez Gaston Maspero (1846-1916), vor inaugura impunătorul edificiu, de interes lumii întregi, în 1902.

Am vizitat Muzeul Egiptean, după ce ne minunasem de Piramide şi ne-am primit multe răspunsuri, dar şi noi întrebări. Am intrat în grădina Muzeului, unde în bronz ne-a întâmpinat August Mariette să ne spună bun-venit celor... de deasupra. Acolo, sub marmura mormântului se aşezase, să fie de temelie făpturii sale, lăsată dar omenirii. Faţada construcţiei, cu o simetrie pe care o văzusem la templele „pipăite", străjuită sugestiv de cele două Isis, povestea unirea regatelor Nilului cu însemnele lor. Două statui/coloane, sugerând Papirusul şi Lotusul, Şoimul şi Cobra, Albul şi Roşul, îşi dădeau dualitatea împreunării, iar drapelul Egiptului, de deasupra, mărturisea triada tuturor principiilor dominante, adunând şi negrul fertilităţii Nilului! Ghidul ne povesteşte, în cască, spre a ne putea îndruma în concurenţa zumzetului tuturor limbilor pământului. Ne atenţionează că Isis ne poate spune multe din cele ascunse în cele 100 de săli de expunere, ca spaţii largi plasate pe două etaje, dacă corelăm privirea cu spusele avizate ale însoţitorului, fără a rătăci grupul propriu, încredinţat propriei limbi. Prezentarea, riguros organizată, are în vedere cronologia dăruită parterului, după cum istoria a descifrat-o, iar la etaj, colecţiile artefactelor, inclusiv mumiile, parcă într-o suspendare a timpului. Peste 150 000 de piese expuse (multe aşteptându-şi privirea, întârziate prin depozite) îşi au povestea lor sub vălul lui Isis, posibil de aflat după lungi cercetări, dar greu de ţinut pasul, pentru că arheologia şi cercetarea neîntreruptă adaugă noi obiecte, noi descifrări. Să observăm doar faptul că înainte de 1922 nu fusese expus vreun obiect din cele 5000, adăugate colecţiei de Antichităţi, aflate în Mormântul lui Tutankhamon. Englezul Howard Carter, descoperise mormântul, după 6 ani de cercetare în Valea Regilor, abia în 4 noiembrie 1922.

→

Restaurantul, un fel de Athénée Palace de la Bucureştii noştri, îşi aşteaptă asistaţii, dar nu este deloc interzis ca aceştia să-şi gătească singuri ce (şi dacă) doresc în propria bucătărie. Tot ce trebuie este doar să anunţe când nu vor să servească masa în restaurant, altfel mâncarea rămasă ar trebui să fie aruncată şi ar fi păcat. Respectul pentru pâinea cea de toate zilele ţine de religia muncii celor care trudesc la facerea ei, iar aceasta nu se discută!

D-na Cavaillet-Soulard nu mai ştie cum să ne răsfeţe. A pregătit un ceai aromat în bucătărioara ei, a aşezat pe un platou diferite prăjiturele care pe mine mă trimit cu gândul la madlenele lui Proust cel plecat din timpul eternei treceri după ce mai întâi rătăcise autoclaustrat în camera lui capitonată *în căutarea timpului pierdut.*

Cu încântare, amfitrioana ne povesteşte că la sfârşitul săptămânii trecute a fost la casa ei (proprietatea asistaţilor este recunoscută şi respectată în Franţa!), fiindcă cireşele din livadă înroşiseră crengile cireşilor.

Acum se pregătea să plece în Belgia, să-i dea o mână de ajutor nepoatei sale care-şi căsătoreşte fiul peste două săptămâni. Nou prilej de întâlnire a întregului clan, îmi zic.

Mi s-o fi părut mie sau în toată efuziunea bătrânei doamne se citea tristeţea celui exclus elegant de la marele festin al vieţii? Totuşi, în atitudinea şi vorbele ei, nici umbră de cârtire împotriva fiilor săi, care-şi împlineau la rândul lor *repetabila povară* a vieţii cu obligaţiile ei întru câştigarea pâinii cea de toate zilele (poate şi a feliei de cozonac…).

Dar de ce oare în ascensorul care ne-a dus spre ieşire, o altă bătrână, sprijinită în baston, ne-a privit ca pe nişte veniţi din altă lume, de la care aştepta veşti despre dragii săi loviţi poate de o cumplită amnezie?! De ce ne-a rugat stăruitor să trecem şi pe la ea „pe acasă", să ni-i arate pe copiii săi, ca şi cum ne-ar fi implorat să-i căutăm (dacă de acum înainte tot aveam să ştim cum arată!) şi să le spunem că ea îi aşteaptă cu dor!…

Câtă tristeţe în privirea ei tremurată! Câte spuse nespuse în zâmbetul ei chinuit!

Vai, asistaţii din simandicoasa Europă nu duc lipsă de nimic!

Atâta doar că sunt foarte bogaţi în singurătate!

Cum o fi mai bine: ca la noi, unde sărăcia ne ţine împreună – bunici, copii, nepoţi, strănepoţi sau, ca la ei – exilaţi de lux într-un ţinut sterp de suflet cu, drept companie, nişte cartoane din care le zâmbesc dragii lor fii şi nepoţi, excesiv de ocupaţi cu comandamentele vieţii care nu ştie de drumuri înapoi?

După vizita aceea am scris eu prima variantă a poeziei *Bilanţ,* pe care mai apoi am aşezat-o definitiv în carte ca omagiu mamei mele, pe care am văzut-o într-o zi răsfoind paginile albumului nostru de familie, trecându-şi degetele ca pentru mângâiere peste chipul copiilor care vom fi fost:

Copiii – adulţii aceia mereu ocupaţi
şi grijile vieţii, prea mari pentr-o viaţă de greu şi risipă,
şi ura nătângă a lumii, adică
a bieţilor semeni ştiuţi dimprejur,
şi teama de moarte – că vine ne-o spun
şi bunii şi răii din vremi prin aezii
lor mari de sub cerul tăcut ca adâncul şi-amar
ba chiar şi dulgherul de vorbe – Arghezi…

Şi fără de veste un glas ca o scamă
de nor, de lumină, de umbră albastră
cu zbatere lină de lună-n fereastră…
M-ai strigat, mamă?...

Şi de ce, plecând de la „casa" bătrânei doamne cu cinci fii „împliniţi" şi foarte ocupaţi, îmi vine în minte avertismentul *sfertului de pe urmă al ceasului al doisprezecelea,* pe care orologiul astronomic din catedrala de la Beauvais îl tot repetă cu fiece rotire a soarelui prin dreptul meridianului care spunea odinioară timpului cum trebuie să treacă?

Pe drumul de întoarcere la Poitiers, la Chauvigny, o cruce de piatră aminteşte că pe aici trecea între anii 1941-1943 linia de demarcaţie franco-germană.

Înscrisul de pe cruce este un memento care ar trebui să le dea de gândit tuturor făcătorilor de războaie: *Crucea nazistă i-a împărţit pe francezi, crucea lui Christ îi cheamă să se unească.*

Împărţire şi unire! Două comandamente şi câte înţelesuri!

Pentru francezi, în anii de ocupaţie nazistă împărţirea nu era doar teritorială. A funcţionat perfect acel *ubi bene… hop şi eu!*

Ce-ar mai fi însă astăzi de spus despre cei care au colaborat amiabil şi profitabil foarte cu ocupantul dacă printre ei erau şi o celebritate a cântecului francez precum Edith Piaf, şi un răsfăţat al teatrului ca Sacha Guitry, şi un Maurice Chevalier, şi un mare scriitor – Louis-Ferdinand Céline care a tot călătorit… *până la capătul nopţii!*

Dar Oradour, satul pârjolit şi ras de pe faţa pământului francez, n-a fost el nimicit chiar de soldaţii francezi încorporaţi în armata germană?

Franţa ocupată, martirizată, Franţa eliberată şi liberă a lui De Gaulle, a ştiut întotdeauna să aleagă grâul de neghină, lăsând pâinii cea de toate zilele gust dulce şi vinului – amarul dintr-un baudelaireian *Enivrez-vous sans cesse/ de vin, de poésie et de vertu! À votre guise!*

Dar ce preţ ar trebui plătit pentru trădarea de frate? (Va urma.)

La pas prin satul global

Impresionantă sinteză oferă Muzeul! Dăruieşte tuturor celor ce îi trec pragul pe lângă răspunsuri şi minunări neaşteptate. Curtea exterioară este plină de monumentele egiptologilor, care s-au dedicat, ca adevăraţii preoţi ai unor credinţe, *ştiinţei cunoaşterii,* să ne lumineze cu darul ei. În interior, ca într-un altfel de templu (panteon, celor ce s-au ridicat, oameni fiind, deasupra oamenilor), Champollion, Young, alături de Ramses, Amenhotep, Tutmosis, Hatshepsut, Nefertari, Nefertiti ş.a.m.d., povestesc scrierea, arta, religia, dar şi ştiinţa unor meşteşuguri, unor ritualuri. Cum să nu ne oprim, o clipă mai mult, în faţa reginei Nefertari, care se desfăta cu *Senet*-ul vremii sale (joc de societate cu vechime de peste 5000 de ani!), fiind iubitori ai şahului? Cum să nu te minunezi de chipul monoteistului Akhenaton/Amenhotep, semănând cu cele înalt înflăcărate ale lui El Greco, din fresca ortodoxiei răsăritene? Cum să nu te minunezi în faţa atâtor nestemate adunate şi oferite să ne fie în posesie, măcar pe durata vizitei? Informaţiile cele mai preţioase se puteau lua şi acasă, pe suportul materialelor, în toate formele lor de prezentare. Aflăm că şi alte muzee ale lumii împrumutaseră originale, uneori doar copii, să ducă vestea omenirii despre Egiptul care îi aparţine, ca parte a întregului!

Fiind vorba despre muzeele adăpostind colecţii şi informaţii sistematizate, să semnalăm în trecere şi altele, pe la care am trecut, în fuga mare, în drumul nostru labirintic, prin cel mare, exterior, al întinsului Egipt, cu atâta viaţă în curgerea Nilului său protector. În Cairo se află Muzeul de Artă Islamică (Islamul fiind azi crezul majorităţii locale), cu peste 102.000 de obiecte, vorbind despre cultura şi spiritualitatea, nu doar a arabilor, despre Coran şi credinţa monoteistă a lui Mahomed, mondială desigur – inspirată de monoteismul iudeo-creştin, care la rându-i datorează mult monoteismului unui faraon, la vremea lui eretic! Să uităm că interesanta caligrafie a scrierii arabe îşi are inspiraţia în papirusurile scribilor în *demotica* egipteană, adică cea populară (apoi de ce egipteană, când *demosul* vorbea greceşte despre popor)? Să amintim că ideea apariţiei acestui muzeu este din 1880, iar ivirea lui în peisaj s-a făcut în 1903 (să putem observa simultaneitatea, cu cel servind Egiptologia!). Este cel mai mare din lume slujind Islamul, cu obiecte adunate din spaţiul credinţei lui Allah. Există unul, foarte important, şi la Istanbul. Creştinismul, supravieţuind în Egipt, prin religia creştină a copţilor, îşi are Muzeul Coptic din Cairo, cu 16.000 de obiecte specifice cultului. Pentru creştinii vizitatori/turişti în Egipt, care vor fi descifrat şi devenirea creştină din vechile credinţe, Muzeul le devine o punte spre propria lor credinţă de azi, şi cheie descifrării acelui *numitor comun* (invocat de noi) în ritualul şi inventarul obiectelor de cult prezente în uzul curent (cărţi, statui, icoane, potire, vestimentaţie, etc.). Apare în peisaj în 1908, purtător de cuvânt al istoriei religiei creştin ortodoxe copte, proprie Nilului. Cultul viu este vădit de frumoasele biserici de pe Valea Nilului, după cum ne-am minunat de turlele celor noi, de la Assuan, Luxor şi Cairo, pe lângă care vom fi trecut.

Am continuat să ne minunăm de Egipt ca de un mare muzeu viu, cercetând locurile pregătite special să ne vorbească pe posibilităţile noastre de-a le pricepe. Cel mai asaltat, fapt constatat statistic, este platoul Piramidelor, cu Sfinxul păzitor. În acest loc este în pregătire, şi pentru interesul turistic, un mare Muzeu care să valorifice marea afluenţă. Aici, la Giseh/Giza, poposisem înainte de-a vizita Muzeul de Egiptologie de la Cairo, cel care ne-a îndemnat să vedem locurile provenienţei multor artefacte de pe Valea Nilului, alegându-i din plutirea croazierei, malurile.

Marele Baraj de la Assuan va fi trebuit să salveze civilizaţia nubiană şi artefactele descoperite cu ocazia şantierului hidrotehnic. Eforturile internaţionale, prin UNESCO, pentru salvarea templelor din amonte şi aval sunt bine cunoscute lumii. Assuan, azi un oraş cu aproape 300.000 de locuitori, aflat în zona nubiană, care se învecinează la sud cu Africa profundă, îşi are în cataractele de granit ale Nilului marea atracţie a istoriei. Aici omul a durat temple, cariere, iar azi prin marea acumulare, Lacul „Nasser", a regularizat lungul curs spre Mediterana al fluviului, dând predictibilitate pânzei freatice a avalului şi creând în amonte o oglindă de apă lungă de 500 de km, înspre îndepărtatele izvoare din inima continentului. Prin 1912, egiptologul britanic Cecil Mallaby Firth pune bazele Muzeului „Elephantine", pentru adăpostirea artefactelor găsite şi instituie grija specială pentru marile temple, nu puţine, din vecinătate. După decizia construcţiei marelui complex hidrotehnic, cu inevitabilele lui consecinţe asupra vestigiilor antichităţii (vezi Abu Simbel, Philae etc.) şi impactul social al strămutării atâtor sate nubiene din zona inundabilă, solidaritatea umanităţii s-a arătat la înălţimea aşteptărilor. Simultan lucrărilor marelui şantier au început, prin 1960, şi lucrările de salvare, pe alte poziţii, a templelor şi construcţia Muzeului Nubian (tot un fel de *muzeu al satului*, de pe la noi; în satul nubian vizitat am constatat atâtea lucruri comune cu tradiţia noastră, dovedind că baza trăirii omeneşti, venind de departe, este greu schimbătoare în ruralul înrădăcinat al naturii umane şi în sânul mamei natură). În 1997 se inaugurează Muzeul Nubian din Assuan. A adunat în el peste 3000 de obiecte şi a salvat/conservat, prin evocare-retrăire a celor memorate, viaţa atâtor sate nubiene intrate sub apele lacului. O imensă grădină botanică, ca un parc exotic, parcă într-un schimb în natură cu granitul plecat în plutire pe Nil, vorbeşte lumii de continua pendulare a valorilor de toate felurile, inclusiv omeneşti, între locuri şi ere, după obiceiurile oamenilor cu meşteşuguri, ori sofisticatele gusturi/mode, şi ele în fluxul şi refluxul, în tactul marelui pendul! Acestor file ale istoriei li se adaugă şi Muzeul mai vechi, dedicat trecutului înnegurat şi enigmatic, vorbind despre această poartă sudică înspre inima Africii, pe înţelesul lumii întregi, sosită în pelerinaj la Assuan.

În fostul centru politico-administrativ al înfloritoarei capitale regale a faraonilor, Theba, mărturisită azi de satul Karnak şi modernul oraş Luxor, ne-am aflat din nou într-un imens flux al curiozităţii. Muzeul local, pus de ajutor şi interesului turistic global, a fost conceput după un plan din 1962 şi a fost inaugurat în 1975. Sprijinul Muzeului Brooklin din New York arată şi contribuţia *lumii noi,* la acest proiect, atât de necesar în societatea cunoaşterii. Statistic, în zona aceasta a vechii Theba, este al doilea loc de mare pelerinaj, după Piramide, al Egiptului. Atracţia veşniciei, nutrită ca o speranţă a vieţii de dincolo, adânc împărtăşită de lumea veche, fascinează. Munca a peste 30 de faraoni, înveşnicită în imensele coloane, cu scriptura pe ele, măreţia arhitecturii, îngemănările sculpturale geomorfice ori în omenescul încoronat cu aura zeilor copleşeşte. Trăirea ceremonială a gloriei, într-o perioadă de mari războiri, ca bucurie a victoriei de sub oblăduirea unor zeităţi prietene, cărora li se cuvin marile ofrande, este aici chiar marcată printr-o *cale a victoriei* (vezi pe cea dintre Luxor şi Karnak). Impresionantă, cu adevărat, Aleea Sfincşilor, iniţial cu chipurile berbecilor, înlocuite apoi cu cele omeneşti (revoluţionară fiind şi perioada emancipării omului, în tipul Dinastiei a XXX-a, confirmată şi de răspunsul aflat, pus pe seama lui Oedip). Credem că de aici s-a ivit inspiraţia spectacolelor moderne nocturne, de sunet şi lumină, unde modernitatea, stăpână pe virtualitate, îşi ia la întrebări zeităţile. O mai făcuse teatrul antic grec în celebrele-i tragedii, cu oamenii în dispute cu zeii, şi ei umanizaţi în fireasca evoluţie cultural-spirituală. Să credem că umanitatea renăscută, după traversarea *deşertului raţiunii,* prin evul de mijloc, nu îşi dorea replicarea însemnelor unor vremuri victorioase, emblematice, păstrate în peisaj împotriva tuturor potrivnicilor? Aşa ar trebui înţeleasă mutarea uneia din cele două obeliscuri, ale lui Ramses al II-lea, de la Luxor, la Paris, în 1832! În 1836 a fost plasat, să consacre o *concordie*, după sângeroasa revoluţionare a întregii lumi (vezi cea de după 1789!), în Place de la Concorde! Destinul sacrificiului omenesc, în folosul celorlalţi oameni, este o încoronare a eroilor, către Champs Elisées, poate printr-o „Calea a Eroilor", precum spre *obeliscul* brâncuşian al *fără sfârşitului,* pe poziţie la Târgu Jiu, din 1938, vorbind tot despre o războire a omenirii şi despre eroism, într-o abstractizare a artei moderne. Să se fi inspirat Brâncuşi de la vreo muză inculcată (*adormită*) în „darul" făcut de Egipt pentru *oraşul luminilor?* Longevivul stăpân al Egiptului, Ramses al II-lea, cel Mare, din dinastia războinică, amintind de Kadesh (tranşarea disputei cu puterea hitită a Orientului), îşi va fi marcat prezenţa pe tot cursul Nilului, dar în apropiere, pe malul vestic al fluviului, îşi va fi înveşnicit regalitatea, alături de urmaşi. În Valea Regilor şi a Reginelor, peste 63 de faraoni îşi vor fi ales aşteptarea reconstituirii lor viitoare. În luxoasele lor morminte, fiecare în parte un adevărat muzeu de artă, şi unele chiar depozite bancare înainte de vandalizările profanatoare, sunt dovezile sufletului/spirit, nemuritor, în zestrea atâtor cuvinte scrise, atât de divers. Cum să nu te încerce gândul acestei ubicuităţi a faraonului zeificat, în aceste cuvinte tăinuite, care ne aşteaptă pe fiecare după propria-ne iniţiere?! Să fie însă posibilă iniţierea fără muzeul cu atâţia iniţiaţi aleşi să ne înveţe? Credem că acestor necesităţi le vin în întâmpinare muzeele, celor ce îşi doresc o minimă încunoştinţare asupra celor văzute şi întrebătoare. De aici şi o anumită specializare a acestor instituţii necesare învăţării aprofundate când îşi prezintă specific învăţătura. Theba îşi dobândise marea înflorire în vremea dinastiilor războinice, când fiecare nouă victorie militară îi adăuga un templu nou. Dominantă figură, între atâţia faraoni, a lui Ramses al II-lea şi a zeului războiului Montu, dar şi slujirea marilor zei dominanţi, inspiratori, slujiţi permanent în aglomeraţia atâtor temple. Numai templul zeităţii supreme, Amon, în timpul dinastiei a XIX-a (căreia îi aparţin şi Ramseşii), avea 81.322 de persoane (preoţi, gardieni, muncitori şi ţărani). Aici chiar avem marea sugestie a muzeului în aer liber, povestind imensa suprapunere a erelor, cu acumulare culturală în atâta împădurire cu coloane uriaşe de piatră, crescute spre cer (vezi imensa întindere a Sălii Hypostille), a lacului sacru (arătând Nilul, în veşnicia lui curgătoare, dar şi în băltiri pentru botezul său benefic sfinţirii locurilor şi oamenilor), apoi necropolele şi coloşii, povestind şi ei despre enigmatica, mai de departe, Troia, a eroului Memnon. Aflăm aici câţi au contribuit la faima locului, încă de demult, prin consemnările lăsate (Homer, Iezechiel, Herodot, Ptolemeu, Septimiu Severus etc.), apoi despre egiptologii modernităţii de toate neamurile care au slujit la edificarea muzeelor: francezi, britanici, germani, americani, italieni, alături de cei ai lumii arabe. Cum să nu îţi ostoieşti imaginaţia despre mumificare şi să nu treci pragul Muzeului Mumificării de la Luxor? Fascinat de priceperea omenească într-ale chirurgiei, după provocarea Muzeului din Cairo, cu cele găsite în mormântul lui Tutankhamon, nu ai cum să nu te minunezi că, în vremurile moderne, transplantul organelor este o procedură medicală de succes? Că se conservau trupul şi organele vitale, perisabile rapid altfel, şi se salva informaţia despre persoană/duh supravieţuitor, pentru altă viaţă posibilă! Ceea ce ne-a atras în mod deosebit atenţia din procedura îmbălsămării au fost perioadele impuse unor proceduri necesare conservării corpului fizic, pe care în tradiţia noastră carpato-danubiană le regăsim în calendarul pomenirilor celui deja înhumat (dar despre acestea în altă abordare... tematică).

După impresionantul muzeu larg cuprinzător al malurilor fluviului din vecinătatea bătrânei capitale, ne-am pus în plutirea Nilului, spre vărsare. Departe, în delta mai largă, unde Alexandria luase locul vechilor înfloriri de la Abydos, Memphys, Theba etc., la distanţă şi de modernul Cairo (capitala de azi a unei republici, care a renunţat la regi), un italian, poate cu nostalgia Romei, dragă lui şi nouă, celor ce respirăm cu maternitatea latină limbajul vieţuirii profunde, a pus bazele, în 1892, Muzeului Greco-Roman. Trebuia pusă şi o punte între culturi şi civilizaţii, de folos tuturor, cum se va fi dovedit şi *semnul... de circulaţie* al Pietrei de la Rosette. Arheologul Giuseppe Botti a dat Egiptului, în 17 octombrie 1892, prin muzeul din Alexandria, o panoramare necesară a civilizaţiei greco-romane, care a intrat în contact cu cea egipteană şi a determinat minunatul sincretism, prin care Vechiul Egipt s-a putut face cunoscut lumii, determinând direcţii în crezurile omenirii, cu ritualurile încă vii în trăirea curentă. Credem că datoria pelerinajului pe care egiptenii trebuiau să-l facă la templul lui Osiris, la Abydos, odată în viaţă, seamănă cu datoria creştinilor de-a merge la locurile sfinte şi a musulmanilor la Mecca, ca o datorie sacră şi aceasta. Alexandria s-a dovedit, prin puterea iradierii sale culturale, mai mult decât un „Far" minunat, pentru marinari, adică un far al culturii şi civilizaţiei planetare, aici adăugăm desigur şi *scriptura* tuturor ştiinţelor-zeităţi autentice şi muze inspiratoare, ale celebrei Biblioteci.

Vorbind despre Egipt, în întregul său, ca de un mare Muzeu imaginar, unul cu viaţa întreindu-şi anotimpurile, să nu uităm să dăm mulţumire soarelui, apei, pământului şi respiraţiei atâtor zei, în stare să pună stihiile împreună şi să înnobileze Omul. Fiţi, măcar o dată în viaţă, pelerinii acestui Egipt plin de taine şi răspunsuri! Despre „Ce este omul?" şi cu argumentele Egiptului, cu altă ocazie!...

Vecina mea, Africa

Cei unsprezece care sperie Vestul

Nicolae MELINESCU

Uni-multipolarismul american instaurat fără efort după evenimentele reformatoare din Europa, la sfârşitul anilor '90, este sub asediu. Statutul său dominant este ameninţat de apariţia unui nou pol de putere, grupul economiilor emergente: Brazilia, Rusia, China, India şi Africa de Sud, pe scurt BRICS. Asociaţia inter-guvernamentală, propusă de India în 2002, lansată oficial în 2009 în oraşul Yekaterinburg din Rusia, părea o jucărie la dispoziţia celor recent aduşi la scenă deschisă de relaţiile internaţionale într-o năvalnică transformare.

La sfârşitul acestei veri s-a desfăşurat la Johannesburg cea de-a şaptea reuniune la nivel înalt. Scepticii şi criticii iniţiativei aşteptau eşecul cu un zâmbet satanic. Rusia nu putea fi reprezentată de preşedinte pentru că acesta risca să fie arestat pe baza mandatului emis de Tribunalul Penal Internaţional. Ca să nu tulbure apele şi să nu compromită evenimentul, Putin l-a trimis pe ministrul său de Externe. Serghei Lavrov, zece ani ambasadorul ţării sale la ONU (1994 – 2004) şi şef al diplomaţiei ruse din 2004 poate fi suspectat de orice năzbâtie revizionistă, dar nu şi de ieşirea din cuvântul (ordinul) preşedintelui. Aşa că întâlnirea din capitala economică şi financiară sud-africană şi-a respectat scenariul. După treisprezece ani, membrii fondatori au acceptat primirea primilor noi şase membri, mişcare fără precedent, dovadă a respectării ambiţiilor declarate de remodelare a politicii globale într-o lume multipolară prin mutarea centrului de greutate spre Sud şi spre Orientul extrem. Nu a fost doar o intenţie doctrinară. Ea are la bază elemente programatice, cum ar fi slăbirea dominaţiei dolarului şi a sancţiunilor unilaterale. Pentru fluidizarea relaţiilor în interiorul noilor structuri lărgite au fost admise în clubul emergenţilor Argentina (susţinută de Brazilia), Etiopia şi Iranul (susţinute de China şi de Rusia), Arabia Saudită şi Emiratele Arabe Unite (susţinute de Africa de Sud şi de toţi ceilalţi fondatori). Cei Cinci au devenit cei Unsprezece, campioni ai mutaţiilor fundamentale din ordinea mondială.

Ce înseamnă nou-veniţii pentru forţa şi credibilitatea BRICS în ansamblu? Iranul, poate cea mai surprinzătoare componentă a noului val, se dovedeşte a nu fi atât de izolată în plan internaţional cum îşi închipuie şi îşi doresc americanii. Prin calitatea deosebită a noilor legături bilaterale în interiorul grupului, teocraţia de la Teheran primeşte un colac de salvare economică. Cei trei noi protagonişti din Orientul Mijlociu – Egipt, Arabia Saudită şi Uniunea Emiratelor Unite – consolidează transgresiunea dinspre Vest spre Est şi refocalizarea spre componente economice de viitor, cum ar fi infrastructura sau energetica alternativă. Arabia Saudită păstrează un contact interesat cu S.U.A. (ajutoare militare de câte un miliard de dolari anual), rămâne vârful de lance împotriva Statului Islamic şi a insurgenţei houthi. Uniunea Emiratele Arabe Unite este de ani buni un partener preferenţial al Indiei şi depozitarul unei rezerve strategice de dolari (156 de miliarde), gata să tranzacţioneze cu noii parteneri în alte valute decât moneda americană şi să participe la crearea unei reţele capabile să promoveze propriile monede naţionale ale membrilor BRICS extins, inclusiv dirhamul propriu.

Chiar dacă noua structură a anunţat că nu vrea să concureze cu nicio altă agenţie sau organizaţie interguvernamentală, de genul Fondului Monetar Internaţional sau al Băncii Mondiale, promisiunea de operare în schimburile directe bilaterale cu moneda naţională a partenerilor este un pas spre des-dolarizare. Mai ales că BRICS şi-a construit în timp un instrument discret, dar foarte eficient de intrare şi influenţare a marii finanţe mondiale, Noua Bancă pentru Dezvoltare, creată de cei cinci fondatori în 2015, cu sediul central impresionant, unde altundeva decât la Shanghai, şi cu o sucursală, nimic mai surprinzător, la Johannesburg. Cu un capital iniţial de o sută de miliarde de dolari, banca îi are ca membri, pe lângă titularii BRICS, Egiptul şi Emiratele Arabe Unite. Toate aceste mişcări de trupe au lăsat pe dinafară Grupul celor Şapte de mare tracţiune şi – mult mai provocator – Statele Unite. Cu o administraţie democrată ezitantă şi, uneori, împiedicată, America a devenit spectator, cel puţin pe durata sesiunii din Africa de Sud. Europa, mai precis Uniunea Europeană, cu numai câţiva mai în urmă partener prioritar al fondatorilor, mai ales al africanilor, nici nu a mai fost menţionată. Declaraţiile sale în stil bruxellez din anii precedenţi, goale de conţinut şi slab susţinute financiar, şi-au dovedit potenţa distructivă.

Expansiunea emergenţilor i-a dat speranţe unui jucător obosit, dar încă relevant în relaţiile internaţionale – Naţiunile Unite. Secretarul general al organizaţiei a preluat tonul de distanţare a grupării de mantaua împovărătoare a uni-multipolarismului american, ca să-şi exprime propriile speranţe. Antonio Guterres a primit expansiunea ca o reflectare a influenţei crescânde a BRICS, după ce membrii fondatori au cerut insistent reformarea Consiliului de Securitate al ONU, fie prin admiterea de noi membri permanenţi – gen Africa de Sud, Nigeria, Algeria, Arabia Saudită sau Indonezia – fie prin modificarea sau eliminarea calităţii de membru permanent cu durată nedeterminată. „În prezent, structurile de guvernanţă globală ilustrează lumea de ieri. Pentru ca instituţiile multilaterale să rămână cu adevărat universale, ele trebuie să se reformeze ca să reflecte forţa zilelor noastre şi realităţile economice." (https://news.un.org/en/story/2023/08/1140022, accesat 27 august 2023).

Primirea de noi membri a fost un succes în sine care a ilustrat şi tranziţia de la Vestul dominat de America şi de Europa unionizată spre Estul frenetic, care vrea să scape de obsesia petrolului şi caută resurse regenerabile de energie şi parteneri care să nu apese pe pedala puterii militare atunci când le sunt ameninţate interesele economice şi cele geostrategice. Mult mai semnificativă este aderenţa Sudului globalizat la noul club al emergenţilor. Aproximativ patruzeci de state şi-au manifestat oficial dorinţa de aderare, iar douăzeci şi trei au formulat cererile statutare de admitere. Ele sunt stimulate de orientarea grupării spre o ordine mondială cu America, dar fără patronajul acesteia. Preşedintele sud-african Cyril Ramaphosa declara în calitate de şef al statului gazdă: „BRICS a deschis un nou capitol prin eforturile sale de construire a unei lumi echitabile, a unei lumi a dreptăţii, a unei lumi inclusive şi prospere. În această primă fază am obţinut consensul pentru procesul de expansiune şi vor urma şi alte faze." (https://www.gov.za/speeches/president-cyril-ramaphosa-announces-outcomes-xv-brics-summit-24-aug-23-aug-2023-0000, accesat 27 august 2023)

Care va fi cadenţa acestora este greu de prognozat, pentru că există două tendinţe care e posibil să influenţeze admiterea aspiranţilor. China, Rusia şi nou-venitul Iran acţionează pentru crearea unui centru de putere opus şi distanţat de Statele Unite, de Grupul celor Şapte, opus actualei ordini mondiale dominate de Washington şi de birocraţia sa, asistate de la mantinelă de nostalgiile metropolelor post-coloniale vest-europene. Ambiţiilor acestor posibili izolaţionişti li se opun guvernele care sunt cu un picior în Vest şi cu unul în Est: Arabia Saudită, Africa de Sud, India şi Brazilia. Situaţia se complică şi prin primirea Egiptului, a Argentinei sau a Etiopiei. În acest context imprevizibil, Africa reprezintă un protagonist universal de o importanţă tot mai relevantă. Ţările continentului s-au manifestat, cu precădere în ultimul an, ca parteneri responsabili şi coerenţi. O delegaţie africană la cel mai înalt nivel şi-a apărat interesele economice, comerciale şi alimentare la Kiev şi la Moscova, în condiţiile noului Război al Crimeii. La iniţiativa de stingere sau de temporizare a conflictului, animată de Arabia Saudită, africanii au fost susţinătorii unei noi ordini mondiale, care să elimine monopolul tradiţional al puterii mondiale prin lărgirea cercului decidenţilor şi prin includerea intereselor regionale. Africa nu mai este partenerul tăcut. Capacitatea statelor regiunii este tot mai evidentă. Contează mai mult pentru busola sa geostrategică influenţa Chinei – pătrunsă pe continent la toate nivelurile şi în toate domeniile de interes: resurse naturale, antreprenoriat, infrastructură – decât propaganda americană pentru drepturile omului şi pentru democraţie, sau influenţa patriarhilor din fostele puteri coloniale. Cheta Nwanze, consultant principal al unei firme nigeriene de administrare a informaţiilor secrete şi a riscului, observa: „Un lucru este foarte clar, şi anume, cea mai mare parte a Africii, poate cu excepţia Nigeriei şi a Keniei – se mişcă tot mai departe de Occident (America inclusiv) şi tot mai aproape de Est. Ne cramponăm de tabăra occidentală, nu o recunoaştem explicit şi, mult mai important, o facem fără să obţinem vreun beneficiu din partea patronilor ei. Este un adevăr care ar trebui să stimuleze distanţarea faţă de aceştia." https://www.aljazeera.com/news/2023/8/24/analysis-wall-of-brics-the-significance-of-adding-six-new-members#, accesat 27 august 2023.

Este un context tumultos în care autoritatea supremă a şefului statului român pentru strategia internaţională tace. Ancorat ferm în portul costisitor al federalismului comunitar european, izolat chiar şi în contextul războiului din nordul graniţelor sale prin nerecunoaşterea oficială de către actorul cel viteaz a solidarităţii efective a românilor cu conaţionalii lui – dintre care unii, segregaţionişti ai minorităţii româneşti – garantul politicii noastre se ţine departe de prefacerile evidente care vor afecta ţara noastră în pofida europenismului rigid şi exclusivist. Cea mai recentă iniţiativă cu vedere africană a fost comunicată public în 2012, când profesorul universitar Andrei Marga, vremelnic ministru de Externe din mai până în august, a propus o reorientare a politicii româneşti în Africa prin înmulţirea reprezentanţelor sale diplomatice şi reanimarea unor legături din care România nu ar fi avut decât de câştigat. Actuala miopie în relaţiile externe ale ţării noastre nu are, cel puţin public, la nivel oficial, o motivaţie convingătoare. Sigur, România merge în pas de marş cu NATO. Sigur, ea îşi respectă angajamentele acceptate prin actele de aderare la Uniunea Europeană, dar asta nu poate să justifice izolarea tăcută în bula europeană. Acolo, pe scena cea mai mare a ordinii mondiale, au loc transformări uriaşe, apar protagonişti de forţă, liderii regionali potenţiali se organizează în BRICS + Şase, într-un viitor nu foarte îndepărtat BRICS + Douăzeci şi trei. Cartea exclusivistă europeană nu mai poate să răspundă tuturor provocărilor cu care se confruntă România. Limitarea şi chiar închiderea orizontului politicii externe prezintă riscuri cu efect grav în timp. Poziţia filo-europeană până la orbire ar putea asimila ceva chiar din politica Ucrainei. Chiar dacă România încearcă să mai salveze ce se poate salva, facilitând exportul ucrainean de grâne, ea este omisă de pe lista oficială a ţărilor cărora Kievul consideră că ar merita să li se recunoască eforturile solidarităţii. În timp ce preşedintele ucrainean îi curtează cu insistenţă pe africani să sară în barca susţinătorilor cauzei ţării sale, Ucraina face eforturi să-şi extindă legăturile dincolo de spaţiul european, devenit nerelevant pentru protagoniştii marelui joc strategic geopolitic, o atitudine firească atunci când presiunea agresiunii ameninţă fiinţa şi teritoriul naţiunii. Nu e greşit şi nici umilitor să înveţi din experienţa altora, unii chiar vecini. Dacă asemenea învăţăminte slujesc intereselor proprii, de ce nu?

Veaceslav Albu

Iana ALBU

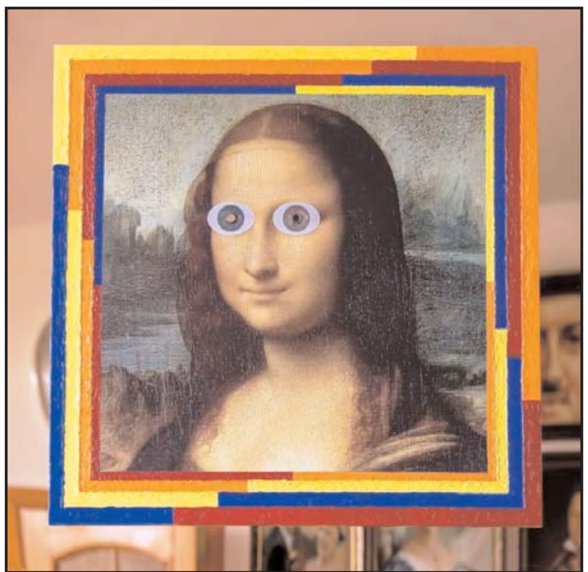
Veaceslav Albu, un artist contemporan în plină evoluţie, s-a născut în 1960 la Chişinău. Şi-a început călătoria artistică în 2018, ca artist conceptual autodidact. Faptul că el este un căutător, chiar un revoluţionar artistic, a fost observat şi de maestrul său în arte, Victor Cuzmenco, mentorul său de încredere, cu care Albu a iniţiat o colaborare semnificativă în 2020. Profesorul a descoperit în abordarea artistică a tânărului pictor un rezervor inepuizabil de posibilităţi. Victor Cuzmenco, un creator plastic de un talent neobişnuit, aspru şi puternic, se diferenţiază de mulţi dintre colegii săi prin încercarea de a reda în mod automat reflecţiile gândirii şi asociaţiile subtile din expresia sintetică a acesteia. În cadrul unei ceremonii oficiale, Victor Cuzmenco a subliniat abilităţile creative ale lui Veaceslav Albu, coexistenţa armonioasă dintre darul natural şi perseverenţa tânărului artist, la intersecţia dintre realitate şi posibilitate, cunoscând faptul că discipolul său este „un om cu un spirit înzestrat, dedicat complet obsesiei sale”.

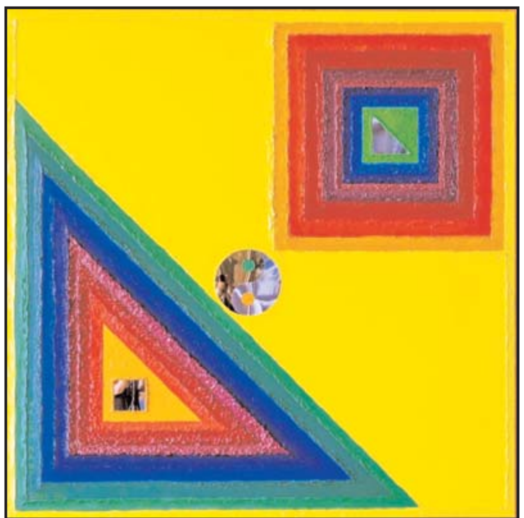
În decursul a doi ani, parteneriatul lor creativ sub pseudonimul V. Cuzmenco a dat naştere la numeroase lucrări în coautorat.

În 2022, Veaceslav Albu şi-a început cariera individuală, prezentând seria sa distinctivă intitulată *Arta Pictorială Provocatoare de Gânduri.* Realizările sale includ participarea la expoziţii prestigioase, precum London Art Biennale în iulie 2021, Biennale Chianciano în august 2022 şi Wales Contemporary în octombrie-noiembrie 2022, alături de diverse expoziţii online şi virtuale.

Echipat cu un doctorat în Informatică, un masterat în Filosofie şi o activitate continuă în calitate de cercetător ştiinţific, V. Albu integrează cu îndemânare competenţele sale în matematică, inteligenţă artificială, informatică, legi naturale, fizică, cosmologie şi filosofie în practica artistică. Opera sa este caracterizată de o orchestraţie meticuloasă a culorilor în ordinea spectrului, ghidată armonios de principiile proporţiei de aur – un omagiu adus esteticii naturii. Fuziunea elementelor fractale şi a oglinzilor în creaţiile sale acţionează ca o punte către dimensiunile transcendente ale Universului.

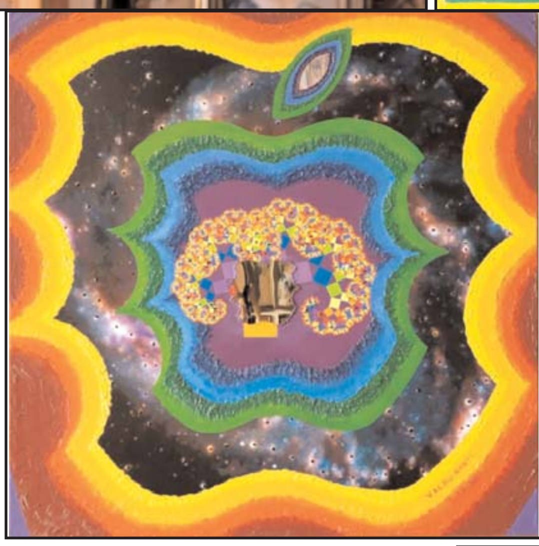
Însuşi V. Albu îşi sintetizează esenţa artistică în următoarele cuvinte: „În călătoria mea artistică, o unitate fascinantă dintre cele două aspecte ale fiinţei mele alimentează creativitatea – pe de o parte, rămân acel copil romantic care observă frumuseţea Universului prin intermediul unui telescop autofăcut, iar, pe de altă parte, sunt nemulţumit de munca mea şi dornic să o perfecţionez.” Această tensiune interioară, alimentată de mâini tremurânde şi de diferenţele dintre percepţie şi emoţie, dă naştere unei forme unice de expresie abstractă. Procesul creativ al lui Albu transformă culorile în naraţiuni, creând poveşti despre undele de lumină şi formele în evoluţie.

Pânza artistului devine un teritoriu de explorare, în care oglinzile aduc o dimensiune suplimentară – o poartă alegorică deschisă către misterele cosmosului. Lucrările lui Albu depăşesc angajamentul vizual simplu; ele atrag privitorii într-o lume interioară, rezonând cu conceptul platonician al realităţilor ascunse.

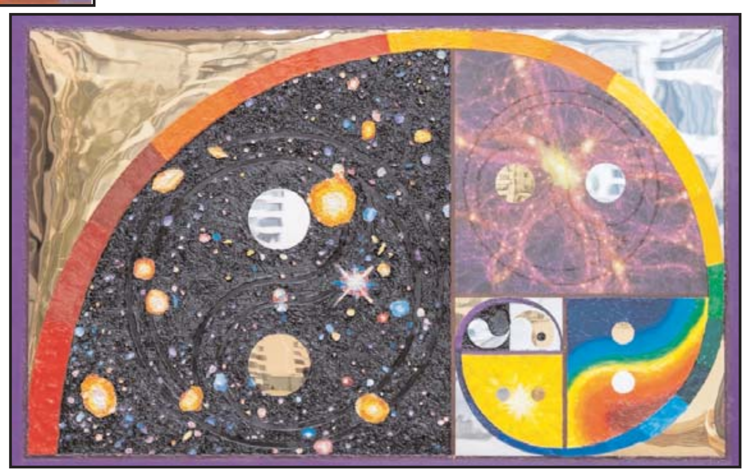

În interacţiunea cu arta lui Albu, privitorul devine participant la un dialog între reflecţiile introspective ale artistului şi interpretările lor individuale. Invitaţia de a înregistra experienţele personale extinde limitele operei de artă, construind conexiuni care îmbină viziunea artistului cu interpretarea personală.

Albu oferă o invitaţie de a te bucura de straturile intricate ale creaţiilor sale – o simfonie a emoţiilor, contemplării şi căutării eterne a autodescoperirii.

Semnează în acest număr

- Horia BĂDESCU – scriitor, Cluj-Napoca
- Paul DIACONESCU – scriitor, Suedia
- Dan ANGHELESCU – scriitor, Bucureşti
- Theodor CODREANU – scriitor, Huşi
- Maria CALLEYA – muzician, Bucureşti
- Florin Radu PINTEA – scriitor, Bucureşti
- Georgel RUSU – prof. univ., Bucureşti
- Gabriela CĂLUŢIU SONNENBERG – scriitor, Spania
- Iuliana GOREA COSTIN – diplomat, Chişinău
- Nicolae GEORGESCU – scriitor, Bucureşti
- Marin IANCU – scriitor, Bucureşti
- Sorin BULIGA – istoric de artă, Târgu Jiu
- Aureliu GOCI – scriitor, Bucureşti
- Ştefan STAREŢU – istoric, Braşov
- Rodica LĂZĂRESCU – scriitor, Bucureşti
- Lilica VOICU-BREY – prof. univ., Spania
- Eufrosina OTLĂCAN – prof. univ., Bucureşti
- Delia MUNTEAN – scriitor, Baia Mare
- Maria Mona VÂLCEANU – scriitor, Piteşti
- Florian COPCEA – scriitor, Drobeta-Turnu Severin
- Mihaela MALEA STROE – scriitor, Braşov
- Paula ROMANESCU – scriitor, Bucureşti
- Mihai SPORIŞ – inginer, Râmnicu Vâlcea
- Nicolae MELINESCU – publicist, Bucureşti
- Iana ALBU – critic de artă, Chişinău